BRVNONIS SEIDELII
LIBER,
Morborum incurabilium causas, mira brevitate, summa lectionis jucunditate exhibens,
Medicis atque Theologis apprime necessarius atque utilis.

Ad V. D.

GUIDONEM PATINUM,
Doctorem Medicum Parisiensem, & Professorem Regium.

Cum Præfatione ad

J. POSTHIUM & J. OBSOPOEUM,
Medicinæ Doctores Eximios.

ACCESSIT

FABRITII DE PADUANIS TRACTATUS
DE MORBIS,
In quibus præsentaneis uti convenit remediis.

LVGDVNI BATAVORVM,
Apud PETRVM HACKIVM, Anno 1664.

Clarissimo Doctissimoque Viro,

D. D.

GUIDONI PATIN,

BELLOVACO, DOCTORI MEDICO PARISIENSI, MEDICÆ FACULTATIS DECANO, ET REI ANATOMICÆ, BOTANICÆ ATQUE PHARMACEUTICÆ PROFESSORI REGIO.

QUod hic Liber novis typis in lucem exeat, non tam mihi quàm tuæ debetur virtuti, vir Eruditissime. Quum enim antehac multi Medicinæ Studiosi penè quotidianis precibus à me contenderent, ut optimi hujusce libri, nempe BRUNONIS SEIDELII, Medici Germani doctissimi, *de morborum incurabilium causis*, in publicis tuis Prælectionibus, in Aula Cameracensi Regia habitis, maxima ex omni gente atque tribu Auditorum frequentia, toties à Te commendati novam Editionem promoverem: nec verò ab eo labore, ad quem me acriter cohortabantur,

multum abhorrerem : Tu unus occurristi, qui, pro eo quo es in litteras & litteratos animo, Author mihi fuisti, ut quando id ceperam consilii, citò perficerem, ac ut publicæ utilitati redderetur, propter summam Exemplarium raritatem, meam operam atque industriam omnem conferrem. Acquievi tuo judicio, eo certè libentius, quod neque ullum mihi possit esse antiquius, neque aliunde quàm ab intimo tuo sensu, ipsaque adeo veritate profectum intelligam; sed & judicium quum dico tuum, non sic velim accipi quasi privati unius hominis, sed potius doctissimorum Orbis Medicorum, inter quos emines, suasu atque authoritate impulsum me sentiam. Quo fit, ut non modò non sit metuendum à morsibus malevolorum hominum, sua duntaxat probantium, aliena semper perfricta fronte carpentium: sed etiam huic Libro tanta accedere debeat commendatio, quanta potest maxima. Quis enim in eo criminari aut reprehendere quidquam ausit, quem & Parentum nostrorum semper laudavit ætas,

tas, & Tu non ſolum dignum cenſuiſti, verum etiam vehementer optaviſti, ut omnium manibus tereretur: eorum maximè qui purioris Medicinæ ſacris initiati, *abſtruſas & reconditas incurabiliū morborum cauſas, deque eorum eventu præſagiendi rationem*, intenta mentis acie atque cogitatione nituntur aſſequi. Qua in re qui Te communem tum Medicorum, præſertim juniorum, tum reliquorum hominum utilitatem ſpectare non videt, nihil profectò videt: & verò quis auſit de Te aliter ſentire, quem norunt omnes haud alio animo quidpiam aggredi poſſe. Scilicet ea indole, eoque es animo natus, ut cùm in omni re, commune bonum privatorum commodis ſemper anteferendum duxeris, tum maximè in iis quæ pertinent ad rem literariam exornandam, artemque medendi, quam ſanctiſſimè hactenus profeſſus es, illuſtrandam, induſtriæ ingeniique tui nervos omnes intenderis. Ut propterea minus mirandum ſit, quod ſaluberrima Pariſienſum Medicorum facultas Decanum Te ſuum olim renuntiaverit, Tibi-

que tot dotibus ac virtutibus prædito, se suásq; res per biennium regendas commiserit: postea verò Rex noster Christianissimus, LUDOVICUS XIV. A DEODATUS, in Gymnasio suo Cameracensi Regio, maximi hujus ævi Anatomicorum Primicerii JOANNIS RIOLANI, τȣ̃ μακαρίτȣ, loco, *Professorem suum Regium in re Anatomica, Botanica & Pharmaceutica* esse voluerit. Perge itaque mortales omnes docendo, scribendo medendoque juvare. Perge vel bonis ipsis tua virtute prælucere, huicque cumulum si quem potes, adjicito. Fruere secunda fama, & amplissimis illis, qui solidam virtutem, numquam non sequuntur honoribus. Interim verò patere, ut ex tui nominis inscriptione tantum quæram huic Libro prçsidii, quantum probi omnes in tua singulari fide, doctrina, & dignitate, authoritatis residere sciunt, & prædicant. Vale.

Datum Parisiis, 27. Martii 1661.

Tuus ex animo

HADRIANVS FOPPENS, φιλιάτρος.

Cla-

Clariſſimis Virtute, Doctrina, Experientia viris, peritiſſimis artis Machaoniæ Doctoribus,

DN. JOANNI POSTHIO, P.L. Illuſtriſſimi Palatinatus Electoris conſtituto Medico.

DN. JOANNI OPSOPOEO, Med. in inclyta Heidelbergenſi Academia Profeſſori Celeberrimo,

D. Patronis ſuis, perpetua obſervantia Colendis.

S. P.

I*Nter infinita & innumerabilia,* clariſſimi ac omni ſcientiarum genere cumulatiſſimi Viri, Amici ac fautores optimi, *humano generi à divino Numine conceſſa beneficia, non eſt ullum, quod præſtantis atque excellentis doctrinæ ſuæ & amplitudine & dignitate Medicam artem, quâ ſanitas corporis amiſſa reſtituitur, vires debilitatæ, ac enervatæ reſtaurantur, recolliguntur, & reficiuntur, adæquet. Quid enim cum in aliquem dubium, ancipitem, difficilem, pertinacem, acutum, periculoſum ac deploratæ ſpei morbum, qui acriter urgeat, inſtet & celerrimè ad ſtatum properet, non ullas moras, non ullas inducias, non ulla deliberandi, nec ulla medicamentorum, tum eligendorum, tum*

præparandorum, spatia admittat, incideris, magis in votis habeas aut exoptes, quàm ut facilem & expeditam, sine ulla mora, teterrimis ac naturæ humanæ infensissimis morbi nebulis discussis & profligatis, consequaris curationem, & pristino sanitatis flori restituaris. Quem florem nemo citius, nemo celerius, nemo expeditius, nemo felicius præbere poterit, quam qui morbos singulos, eorumque symptomata habuerit explorata, ac præsentaneorum remediorum, expugnando morbo sufficientium, copia instructus, in acie cum hoste morbifero congressus, si non semper, tamen maximam partem palmam reportarit.

Eum autem in tanta tamque sterili, & infæcunda Medicos se profitentium multitudine, invenire tam difficile fuerit, quam medium circuli exactissima cura descriptum, imperitæ multitudini exhibere, aut mediocritatem in omnibus actionibus tenere.

Quis quæso, hominum est, qui vitreas verborum bullas jactando Medicæ artis aliquam scientiam & cognitionem, non dico exiguam sed perfectam, non vendicet, non arroget, non assignet sibi? quis est, qui ægro de dolore ex morbo contracto multum conquerenti mede-

lam

lam adhibere non gestiat? quis est, quem (fallacibus) suis experimentis sordidam gloriolam, inanem laudem, auram popularem captandi anxius ardor, detestabilis libido, exsecranda cupiditas non rapiat? non teneat? non inflammet? Adeo enim omnes homines, viri æque ac fæminæ, senex æque ac juvenis, anus æque ac virgo, peritus æque ac imperitus, Medici videri pruriunt, ut si omnes, qui Medicæ artis cognitionem atque scientiam falso nomine sibi adscribunt, eamque nullis nec practicæ, nec theoricæ Medicinæ adminiculis instructi, non sine exigua decumbentium clade, impudenter exercent, numero comprehendere velis, prius quot fluctibus mare à condito ævo agitatum sit, sermone atque oratione expedias, adeo in infinitum Medicorum se numerus porrigit, ut major sit, quam ut ab hominibus considerari possit.

Vnde PONTANO, *& magni nominis & summæ authoritatis viro, fidem meam non facile detraxerim, qui concinnæ admodum rei gestæ narratione, hoc, quod dixi, testatum facit. Cum etenim, aliquando;* (Lemnii *verba sunt*) *inter proceres aulicos certamine ac contentione orta, hæc quæstio multis ven-*

tilationibus agitata fuisset, quorumnam artificium, & eorum, qui opificio aliquo se exercent, major esset vel copia; aliis aliud proferentibus, ut sunt in Republ. ac confusa multitudine pistores, lanii, coci, textores, carpentarii, aurigæ, fullones, trapezitæ ac mensarii, usurarii, fartores, nautæ, lenones, quibus quæstus inter omnes uberrimus: tum unus nulla, inquit, artificum major copia, quàm eorum, qui se Medicos profitentur, aut ejus artis nomine se venditant: cujus se primo quoque tempore specimen exhibiturum pollicetur. Itaque postridie quendam in publicum producit ad peragendam fabulam hanc mire dextrum, qui, fascia obvolutis cervicibus, vultuque ad morbum composito, dentium dolorem simulat, ac subinde ingemiscens, ab obviis stipem oblanditur, atque aliquid remedii mitigando dolori implorat: ibi nemo non ex numerosissima multitudine fomenta præscribit, ac quid dolorem discutiat, confidenter profitetur. Itaque omnium suffragiis evicit, qui contenderat nullam Medicorum turba in civitate numerosiorem.

Et certè, quis non cujus vel oculi, ut noctuæ ad candelam, cæcutiant, rem ita sese habe-

habere liquido perspiciat. Neglecta decrepitarum anicularum incomprehensibili, infinita, numerosissima turba, quæ tamen nunquam medicamentis à Natura concessis, sed incantationibus, plerumque, ex pacto cum Stygio Plutone inito, morbi radicem tollunt, quot quæso prodeunt errones, circumforanei, agyrtæ, circulatores, impostores, defraudatores, Monachi, Iudæi, & infiniti ejusdem farinæ homines, asini ad lyram, quod dicitur, ἀπαίδευτοι, & veræ artis prorsus ignari, homines ex omni scelerum colluvione nati? tot certe, ut si formicarum, quarum in Myrmidonas *transmutatarum, mentionem facit* Ovidius, *numerum his Medicis jactabundis (nomen licet titulumque medici in æternos non promereantur dies) conferas, nullus, nullus inquam appareat.*

Digni certe ejusmodi farinæ homines, ut iis aqua & igni interdicatur Si quidem præter id, quod ægrum lædunt, dum promissam ei sanitatem perfectè, atque omni ex parte restituere nequeunt, maximam arti faciunt injuriam, insignem inurunt maculam: atque summam inferunt cladem, ut periti pariter ac ignari Artis exiguam, apud vulgus non

modo imperitum, verum etiam sanioris judicii homines, obtineant auctoritatem. Quæ res certe, ubi arti suus non habetur honos, efficit, ut multi à Medicæ Artis studio deterreantur, propellantur & abigantur: multis ad arcana Naturæ mysteria indaganda aditus occludatur, & Medicorum, qui tales non nomine, sed omine sint, numerus ad paucos admodum redigatur.

Qua tamen in parte Cardanus, *vir alioqui in omni doctrinarum politiorum genere valde acutus & subtilis, mihi nequaquam probatur. Hic enim millesimo quoque anno unum tantùm excellentem & perfectum Medicum fuisse, seque è millenario septimo septimum esse asserere non veretur, quod sanè, si ita esset, ut non est, quid quæso Medicorum studiis magis noxium, magis adversum, magis contrarium, quàm si perfectionis gradus, ad quem omnes Medici collimant, in dubio esset positus? quem inter omnes, quos vidit antiquitas, è perfectis primum statues? num* Machaona? *num* Podalirium? *num* Hippocratem? *num* Galenum? *num* Dioscoridem? *num* Avicennam? *num* Alexandrum Trallianum, *num* Paulum Æginetam,

tam? *num alium quendam ex veteribus, ut certè multi sunt? quem ultimum ex iis, quos nostra vidit ætas? num* Paracelsum? *num* Cardanum? *num* Quercetanum? *num* Modestinos *fumivendulos*, Paracelsi *in cinifloma sectatores?*

Lubens prætereo absonam Cardani *mentem, & summam sacris illatam literis injuriam, dum mundum ad septem mille durasse annos non obscurè indicat.*

Sicut igitur Cardani *sententia à veritatis limine omnino abhorret, nec in conspectum limatioris ac tersioris ingenii virorum prodire audet: ita majorum nostrorum tempore non pauci, & quidem præstantissimi Medici, in illustranda Medicina totos soles gnaviter laborarunt, & experientia sola, artium magistra armati atque instructi, nulli auxiliatrices manus petenti se subduxerunt. Inter quos non infimum tenuit locum clarissimus ac doctissimus vir* P.M. Dn. Bruno Seidelius, *Med. Doctor*, Hippocratis & Galeni, *si quis alius, sectator studiosissimus, & de re literaria optimè meritus.*

Hic præter cæteros infinitos, quos à se conscriptos publici juris fecit libros, tractatum

tum quendam de causis incurabilium morborum, *summa elegantia, magna eruditione, mira brevitate, amœna grataque jucunditate refertum, conscripsit & adornavit. In quo contra eos, qui omnem non curati, sive morbi, sive ægri, culpam in Medici partes transferunt, multa consideratione digna disputantur, illorum querelæ retexuntur, & veræ non curati morbi causæ penicillo quasi adumbratæ delineantur: multum enim divinæ providentiæ, multum incantationibus seu veneficiis, multum fato physico: multum ægris ipsis aut refractariis, aut delicatulis omnino: multum Medici ministris & pharmacopolis: multum exsoletis, & temporis diuturnitate corruptis, aut injuria loci insigniter læsis medicamentis: multum acutiei, multum pertinaciæ, multum magnitudini morbi, multum denique adstantibus cæteris exterioribus, & casui tribuendum, nec omnium errata in Medicum conferenda.*

Harum morbi non curati causarum cognitionem aliquam habere, quantum prosit, in discursu lectionis patebit. Prodest quidem & Medico & ægroto: huic quidem, ut noxia vitando, & salutaria appetendo, eo expedi-

tius convalescat: illi verò, ut honorem, quo digna sunt præstantia ingenia, à cordatis consequatur viris.

Paucis ut meam sententiam complectar, libellus iste, qui ad harum causarum cognitionem viam nobis patefacit, omnino dignus, ut cineribus non modò obruatur, sed etiam, ut ab omnibus legatur, æternæque memoriæ tradatur.

Quare de ejus libelli, ad me per hæredes Dn. Doctoris Seidelii P. M. *delati, editione cum aliquoties mecum cogitarem, multis rerum medicarum cupidissimis viris me gratificaturum certo statuebam.*

Sub vestro autem, viri Clarissimi, Patroni venerandi, Patrocinio, hunc libellum in lucem emittere volui, multis magnisque de causis.

Primum etenim Vos, qui non umbratili studio dediti, amplam Medicinæ scientiam æternumque nomen vobis comparastis, par est de Medicis libellis judicium ferre, (artifici siquidem cuilibet in sua arte credendum) eosque si consentanea veritati tractent aut doceant, à mortalitate, interitu & invidia hominum vindicare.

Dein-

Deinde, cum uterque me maximis devinxeritis beneficiis, ingratus certe essem, & non solum ingratus, verum etiam impudens, & supra quam dici potest impius, si nullam referendæ gratiæ rationem ineundam mihi censerem; Despicienti autem & consideranti mihi de gratitudinis exhibendæ via ac ratione, continuo vestrorum erga me meritorum magnitudo occurrit, & deliberationem meam perquam difficilem efficit. Vereor enim ut vestrorum beneficiorum magnitudini ex æqualitate muneris respondeam.

Hæc cogitatio cum me diu suspensum teneret, tandem in mentem venit, ea id re maxime fieri posse, qua non præsentes solum, verum etiam posteri de grati animi mei significatione edocerentur. Statui igitur sub vestro nomine, libellum hunc, doctorum virorum judicio & lectioni exponere: qui si beneficiis vestris impar est, ut certè est, promptam tamen, ac paratam animi gratitudinem mihi non defuisse, liquido innuet. Accipite ergo Viri Clarissimi, placidissimo, quicquid hujus est libelli, vultu, meque, quod facitis, vestro favore, vestra promotione, vestroque consilio adjuvare non dedignemini, Quod vos factu-

ros,

ros, quæ vestra est erga bonos benevolentia & humanitas, omnino dubius non sum. Hisce, Viri Clarissimi, Mecenates observandi, vos vestramque familiam divinæ protectioni commendo. Datæ Calendis Ianuarii, Anni M. D. XCIII. quem nobis omnibus felicem & faustum precor.

V. Excell.

Observantissimus

JOANNIS WECHELI
Typographi nomine,

M. ZACHARIAS PALTHENIVS,
Fridbergensis, V.L. ἱερεύς.

AUTHORES

Qui huic Libello partem contulerunt.

ANtonius Fracanzanus.
Arabs Avenzoar.
Ariſtoteles.
Auguſtinus.
Avicenna.
Auctor Introductorii.
Benivenius.
Bombaſtus.
Cicero.
Cornelius Celſus.
Ennius.
Fallopius.
Fernelius.
Galenus.
Heſiodus.
Hippocrates.
Hollerius.
Horatius.
Juvenalis.
Lucretius.
Martialis.
Matthæus Curtius.
Matthias Cornax.
Nicolaus Maſſa.
Oribaſius.
Ovidius.
Paulus Ægineta.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Rhazes.
Realdus Columbus.
Sacræ Litteræ.
Stephanus Interpres Galeni.
Tacitus.
Terentius.
Veſalius.

BRU-

BRUNONIS SEIDELII

DE

MORBIS INCURABILIBUS

LIBER.

CUm Medicina ars esse definiatur, ad quam pertineat, amissam sanitatem corporibus humanis restituere, & tamen quotidiana testetur experientia, non omnes morbos sanari; dignum considératione videtur, quibus de causis hoc ipsum fiat: Utrum imperfectione quadam artis, vel culpa & inscitia medicorum, quorum nemo consummatum artis habitum adeptus sit, vel nimis dispari morborum, cum quibus pugnandum est, proportione ad opposita auxilia & remedia, vel simpliciter impossibilitate rei ipsius, vel aliarum rerum aut defectu, aut impedimento. Quæ enim est usitatior querela, quam epilepsiam, apoplexiam, paralysin, elephantiasin, cancrum, phthisin, hydropem, podagram, febrem hecticam, pestem, insuperabilia esse mala? Et duos præterea homines eodem, sive acuto, sive tardo etiam

 chroni-

chronicoque, laborare morbo contingit, alterumque ſanitati reſtitui, alterum nulla ratione ſanari poſſe. In quibus, quod eodem modo non curentur certas cauſas exquirere oportet, non enim ſimpliciter ac ſemper culpa morbi aut medici ſolius eſſe poteſt, alioqui alter nunquam convaleſceret. Diſſentientes quidem hominum reperiuntur de hac re ſententiæ. Nam aliqui experientiam quotidianosque eventus intuentes, fatentur eſſe quoſdam natura ſua inſanabiles morbos, quoſdam etiam alias ob cauſas deſperatos fieri. Nonnulli contrariam opinionem amplectuntur, atque omnes per ſe curabiles eſſe volunt, & remedia cum condita in natura, tum reperta etiam vel reperiri poſſe contendunt, quibus vinci atque abigi omnes queant. Imo eo uſque procedere non verentur, ut unicum quoque affirment præparari poſſe medicamentum, quod univerſis percurandis morbis ſufficiat, quod tamen verum eſſe, uſu ipſo nondum potuit comprobare quiſquam, cum rationibus demonſtrari multo minus poſſit. Neque hi qui ita diſputant ſibi ipſis ſatis conſtare videntur, contra quorum ſententiam fortaſſis in fine quædam dicemus. Hanc ſane controverſiam his temporibus novatores quidam merifice urgere atque exaggerare viſi ſunt, convitiis tamen magis quam rationibus diſputando. Nobis vero non affectu, non odio, ſtudiove ullo partium, ſed rei ipſius veritate & certitudine argumentorum diſſerere quædam de

illa propositum est. Neque inutilis futura videtur ejusmodi tractatio, inde enim apparebit quam injustæ calumniæ in medicos sæpe immeritos effundantur, dum in ipsos ægris morientibus omnis culpa confertur. Nam & qui solis medicis, & qui solis morbis causam omnem non convalescentium ægrotorum adscribunt, non parvo in errore versari videntur. Intelligetur hinc etiam, quam non recte faciant imperiti homines, qui semper subitas curationes quærunt ac deposcunt, cum interdum ne possibilis quidem sit illa, tantum abest, ut cita etiam esse queat: Cujus exempla multa ac diversa, & eventus cum causis consentientes, in sequente hoc discursu recitabuntur.

Etsi autem non quibus vis stultis vulgi atque rudium hominum opinionibus obviam eundum est, cum suapte absurditate illæ concidere soleant, tamen inter prudentiores etiam non semper recte judicatur de hac re: quam ut totam rectius mente comprehendant, erudiri illos proderit. Videturque è dignitate Medicinæ esse, si facultates ipsius ac metæ legitimæ quam plurimis notæ fiant & perspectæ.

Posito ergo primum eo, quod evidens est, & omnium temporum fide atque experientia probatum, tanquam certo ac indubitato, esse scilicet & non raro conspici morbos, in quibus curatio frustra instituatur; illud deinde investigandum occurrit, quot modis sint atque dicantur

insanabiles. Hac enim quæstione explicata, magnum aditum ad inveniendas causas non sanati morbi patefactum nobis esse experiemur. Hinc itaque exordiamur.

Salubre, sanabile, *ὑγιεινὸν* sive *ἰατὸν* tametsi potissimum quidem ac proprie de corpore subjecto dicuntur, quod scilicet talem facultatem & potentiam habet, ut sanitatis habitum admittere ac recuperare possit: & secundum hanc rationem sic loquendum foret: corpora quæ in morbo sint, non esse semper sanabilia: nos tamen, communiter hic loquendo, sanabile pro curabili vel removibili affectu corporis præter naturam generaliter accipiemus, ut etiam morbo competat, tali scilicet quem possibile sit amovere, & qui actu sæpe amoveatur, non tamen semper & necessario. Nam sic & *Celsus* latinissimus autor loquitur, & *Galenus* quoque 7. *aphor.* 37. *σωτήριον πάθημα, τυτέςι θεραπευθῆναι δυνάμενον*. Sicut 2. etiam *aphor.* 42. *ἀνίατον πάθος* dixit. *Ovidius* quoque scripsit: *nullis amor est sanabilis herbis.* Apud Græcos *ὑγιεινὸν* etiam de iis, quæ vim efficiendi sanitatem habent, dicitur, quemadmodum *Galenus περὶ ὑγιεινῶν* scripsit, id est, de iis, quæ ad tuendam & conservandam bonam valetudinem faciunt. Sic *Aristoteles* testatur *in Topicis: ὑγιεινὸν μὲν ῥητέον τὸ ποιητικὸν ὑγιείας, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσι. Galenus* indicantia signa etiam *ὑγιεινὰ* appellavit, & in arte medicinali omnia

hæc

hæc significata complexus est, ita scribens: *Etenim corpus sanitatem suscipere aptum est, & causam, quæ eandem efficere vel conservare, & signum quod judicare potest: hæc omnia ὑγιεινὰ Græci appellare consueverunt.* Sed nos ea, quam dixi, significatione hoc loco contenti sumus.

Incurabilem igitur morbum, vel insanabilem eum intelligi volo, qui neque curatur neque tollitur, sed hominem eo affectum aut brevi tempore interficit, aut alioqui perdurans ad mortem usque comitatur, etiamsi sua natura non sit θανατηφόρος.

Insanabilis autem morbus vel per se talis est, id est, non capax curationis, vel *per accidens*, id est, causa alterius rei curationem non admittit. Hoc deinceps & particulatim & in universum quoque ostendere conabor.

PER SE *insanabilem statuo, cujus natura & species simpliciter talis est, ut nulla arte vel ope humana sanari ipsum contingat, in quocunque sit ægro & subjecto corpore, & cujus curati nullum unquam nec fando, nec auditu, compertum sit exemplum*: quanquam, ut medico, mihi etiam hos annumerare huc liceret, qui ut plurimum non curantur, sed tamen in hoc gradu tantum eos collocabo, qui τῷ εἴδει sunt ejusmodi, quales descripsi. Dixi autem ope humana: quia de medicis actionibus tantum, quæ naturales sunt ac naturalibus mediis perficiuntur, & homini, qua homo est, possibilibus, loquor: quæ scilicet per Chirurgiam,

per pharmaca, per diætam adminiſtrantur, cum alia inſtrumentorum ſumma genera ars medendi non habeat. Nam quas Chriſtus Salvator, Propheta & Apoſtoli curationes perfecerunt, eæ altioris facultatis & divinæ virtutis fuerunt, neque medicinæ phyſicæ ſubjiciuntur, ſicut intueri æneum ſerpentem fuit olim remedium ſupernaturale contra morſum ſerpentis. Non igitur cæcitas in cæco nato ideo ſanabilis arte poteſt dici, quia à Chriſto fuit ſanata, quod breviter & ſemel monuiſſe hic ſatis ſit. Excipio hinc etiam liberationes magicas & incantatorias omnesque ſuperſtitiones vetitas, quibus varie ludit Diabolus: illæ enim nulla ex parte in arte medica admittendæ ſunt, neque ad eam pertinent. Neque vero difficultatem aliquam hoc injiciat nobis utrum ſimpliciter ſua natura tales aliqui morbi exiſtant, ut curationi ſuſcipiendæ nunquam apti ſint, & de iis ars aut methodus aut medicina nulla plane exiſtat, ſed ſic facti ac conſtituti fuerint, ut contrarium in natura nullum habeant: an vero quorundam remedia contraria & alexipharmaca in natura extent quidem, quibus depelli ac ſuperari queant, nondum tamen ſint inventa & cognita, ac proinde alio modo dicantur incurabiles quam ſuperiores. Nihil opus eſt nimis ſubtiliter ejuſmodi differentias perſequi, cum id nulla utilitate hic fiat. Sane quemadmodum *ignoti nulla cupido*, ita ignoti nulla ars etiam eſſe poteſt. Utrumque igitur modum nos admittimus, ſiquidem

dem nulla ſanantur vulnera cordis ope, capiteque præciſo immedicabile omnino malum eſt allatum corpori, neque habet natura quo hunc defectum in integrum reſtituat. Quis vero etiam naturæ vires adeo perveſtigatos eſſe aſſerere auſit, ut remedia incognita prorſus nulla ſupereſſe atque latere adhuc affirmet, quæ maximis morbis nonnullis opponi queant? Sic certe ſua natura non erat ſimpliciter incurabilis lues Gallica initio, etſi diu ignorabantur remedia, quæ poſtea tamen inventa ſunt. Curatio quidem morborum omnis per contraria efficitur, & morbus non ſolum morbo, verum etiam ſanitati & remediis contrarius habetur. Etſi igitur contrarietatem quandam ſingulis morbis oppoſitam eſſe veriſimile eſt; tamen de hoc quæſtio eſt, an contrarietatem illam ſive contrariam διάθεσιν medicus ubique poſſit arte comparare & corpori ægroto ſemper conciliare vel reddere: hanc enim artis perfectionem partim ignotam adhuc, partim impoſſibilem eſſe judicamus. Non ſatis namque eſt ſcire, diſtorta eſſe ad rectitudinem revocanda, & vulnera cordis conſolidanda, ſi rectitudo reſtitui & conſolidatio fieri nullo modo poteſt. Curationes quidem univerſali methodo traduntur, in ſingularibus vero perficiuntur & in uſum adhibentur: Atque in his impotentiam curandi conſtituimus certis caſibus & cauſis, de quibus hoc libro agere inſtituimus.

Ejuſmodi igitur per ſe quidem incurabiles

morbos merito appellandos esse censeo, quorum εἶδος omnibus visum fuit temporibus incurabile.

Per accidens vero incurabiles eos dico, quorum remedia certa & contraria secundum methodum universalem & particularem non ignorantur, sed arte omnino sanabiles existunt, quoad naura & species morborum istorum considerantur, quique sæpius etiam in plurimis ægris curantur: sed tamen in hoc vel illo individuo quædam interdum ad eos accedunt, quæ curam impediunt, vel impossibilem quoque interdum efficiunt. Sicut notum est, omnes naturales effectus esse contingentes, & à fortioribus repugnantibus causis impedri posse. Medicus igitur quoque non semper ex necessitate sanat sed contingenter, ut artifex scilicet imitator & minister naturæ.

Hi igitur non sunt, sed fiunt incurabiles, ita ut illa νοσήματα prioris generis ἀίατα ὄντα, hæc vero γινόμενα quodammodo dici possint.

Ejusmodi ergo capita plura sunt, ad quæ videntur talia accidentia sive accidentariæ istæ causæ referendæ esse, videlicet *Deus, incantatio vel maleficium, fatum, medicus, & minister hujus pharmacopæus, morbus, ager, adstantes, exteriora & casus.* Ac si quæ fortassis sunt alia, ad jam dicta reduci satis commode poterunt, tanquam ad communia quædam genera, quæ utcunque varietatem & infinitatem accidentium complectantur. *Hippocrates* I. *libr. de morbis* tertium genus

nus addit, ἐνδιαςὰς, de quibus circa finem plura dicam.

Prædictas itaque rationes & conditiones morborum ordine deinceps explicandæ erunt, & exemplis declarandæ. Ac primum de iis verba faciamus, quos per se incurabiles esse diximus. Cumque tria sint summa morborum genera, in intemperie, in conformatione, in soluta unitate, in omnibus istis quædam immedicabilia reperiuntur. Ubi statim se offerunt plurimi morbi hæreditàrii & congeniti omnis generis, quos ex utero materno infantes nati secum adferunt, in quibus scilicet natura ipsa circa primordia vitæ aberravit, vel in infelici & maligna temperatura, vel in vitiosa compositione aut divulsione partium, illarum præsertim, quarum est aliquis magnus usus, à quibus morbis nunquam tota vita sic in lucem editi penitus se explicent. Talis est cæcitas nativa. Nunquam enim auditum est homini cæco nato apertos fuisse oculos: *Ioan.* 9. hoc est, cui habitus facultatis visivæ defuit à primo exordio. Nam interdum nascuntur infantes non apertis neque divisis palpebris, sed clausis & concretis, quibus non ipsa facultas aut principale organum visionis, sed tantum conformatio instrumenti justa deest. Hæc si incisione & arte restituatur, tum actionis visivæ per accidens læsæ impedimento remoto visionis ἐνέργεια libere & recte exerceri potest. Idem de sermonis privatione in iis, qui muti nascuntur, sentiendum est,

quæ ſi non in ligamento aut vinculo linguæ: ſed vel in facultate, vel in principali organo (quod ipſum etiam ad facultatis rationem pertinet) conſiſtat, nunquam arte tolli poterit. Facultates enim à principio deficientes, ſive poſtea amiſſæ ac perditæ, nunquam reſtituere per artem medicam fas eſt. Quis enim det vocem nedum ſermonem homini, ſi pulmonem non habeat, aut laryngem non juſte temperatam & conformatam? Eadem ratio eſt ſurditatis congenitæ, & monſtroſi defectûs partis alicujus. Unde in hac re cauſa phyſica quoque eſt, cur monſtra non diu ſoleant ſupervivere, poſtquam in lucem ſunt edita, ac tanto breviore tempore vivant, quanto magis morbos in numero vel deficiente vel abundante, aut in poſitu figurave circa principalia viſcera patiuntur. Ita qui gibboſi naſcuntur, incorrigibilem habent ſpirandi difficultatem & alia incommoda. Capitis certe figura tanti momenti eſt, ut actiones cerebri ſenſuumque interiorum multum inde incommodi ſentiant, niſi ſit naturalis atque uſitata. *Hippocrates* ſcribit quosdam Macrocephalos appellatos compreſſiſſe & vinculis adſtrinxiſſe infantium nuper natorum capita, ut exiliora & longiora fierent. Ea conſuetudo tantum effecit, ut ejuſmod figura capitum permaneret in adultis quoque. Temporis vero progreſſu natura etiam tales produxit, ut neceſſe non eſſet conſuetudine priore cogere. Ex quo apparet maximam vim in naturæ primordiis poſitam

ſitam

tam esse, qui si plurimum à justo modo ac meio recedant, nemo facile corrigat, licet parvus xcessus in infantibus forte corrigi queat: ac duitari interdum potest, fuerintne infantes ejusnodi sic formati, vel ex mala tractatione obstericum in difficili partu ad tale incommodum deucti. Sic qui insigniter distortis manibus vel edibus nascuntur, nunquam istius morbi molelias in apprehendendo & ingressu evitant.

Sed nihil opus est singularum partium corpois vitia talia morbosa enumerare; ex uno enim ut altero exemplo, quo res proposita declareur, de similibus aliis judicium fieri poterit. Non enim præcise omnes morbos hæreditarios pecie sua incurabiles asserimus, sed quosdam, quos videlicet experientia tales esse demonstrait. Epilepticos infantes genitos ex epilepticis arentibus, etsi non ausim affirmare plane neeſſario tali morbo semper adfligi vel extingui, ariſſime tamen vitales esse, aut diu admodum uperstites credo,& recte ad hanc classem reponi xistimo caducum istud malum à nativitate & emine parentum adhærescens. Nam & exempla uotidiana & testimonia gravissimorum autoum testantur, comitialem morbum etiam non æreditarium sæpe nullis remediis mitigari, nelum tolli posse. Quid dicam de elephantiasi ex tero matris elata? quid de calculosa & podarica dispositione, quæ etsi aliquando summa ura & victus accuratissima observatione non-

nihil

nihil ſublevata eſſe videtur; nunquam tamen proclivitas ad iſta mala penitus eximitur, quin leviſſimo etiam errato commiſſo illa redeant: adeſt enim & inhæret congenita impotentia naturalis ad ſanitatem integram. Multo minus defectus originalis membrorum arte reſtitui poteſt. Finge enim natos eſſe aliquos unoculos, quales ait *Plinius* fuiſſe Arimaſpos, aut unico crure, quales Monoſcelos & Sciopodas olim dictos eſſe idem teſtatur, quod in majori æſtu humi jacentes umbra ſe pedum protegerent: aut nullo ore præditos, qualem circa fontem Gangis Aſtomorum gentem, halitu tantum & odore naribus attracto viventem, deſcribit: Quem quæſo artificem reperias, qui his alterum oculum, vel pedem, vel os adjungat?

Docendi cauſa tantum hæc exempla adduco, non quod fabuloſis iſtis fidem habendam eſſe cenſeam. Quid quod nec coloris nativi alteratio poſſibilis eſt? alioqui deformes puellæ fuco nullo indigerent. *Byzantinus quidam referente Plinio fuit*, qui adulterio Æthiopis nata matre nihil à cæteris colore differente, ipſe avum regeneravit æthiopem. Huic ergo colorem nigrum, qui in album mutare conaretur, nonne inſanus fuiſſet? Inde certe proverbium extitit, quo & æthiopem lavare dicuntur, irrito ac ſtulto conatu rem impoſſibilem ſuſcipientes.

Longe igitur minus congenita fatuitas & naturale ratiocinationis depravatæ vitium; quale in Clau-

Claudio puero Imp. Augustus & mater Antonia esse crediderunt, emendari perfecte ac tolli poterit: sive ex temperie præternaturali, sive ex conformatione cerebri morbosa principium duxerit, sive ex diuturna consuetudine etiam introductum à primis annis fuerit, quemadmodum miseri privigni sæpe educantur miserrime à novercis, & hebetioris ingenii stupidioresque pueri in aulis ad absolutam amentiam, etiam data opera, sed ingenti peccato, traducuntur, quæ deinde consuetudo in naturam abit atque habitum. *Fernelius* exemplum recenset viri cujusdam Senatorii ordinis, qui ex conjuge sana liberos omnes susciperet surdos atque mutos. Nec raro reperiuntur, quibus nativum in intestinis hoc vitium est, ut meatus alicubi angustior, quam par sit, existat, & tunicæ ferme invicem cohæserint, vel alias etiam expellendi virtutem debilissimam habeant, adeo ut sex vel decem diebus vix semel excrementa alvi dejicere possint. Hoc malum etsi notas aliquas & conjecturas de se præbet vivente adhuc homine, certius tamen post mortem sectione cognoscitur. Ex istis nonnulli, quamvis nihil non experti essent, nullo tamen adjumento naturam illam mutare potuerunt, quanquam fieri potuit, ut longiore consuetudine pravi victus incommodum illud in quibusdam exasperatum & auctum fuerit, antequam ad auxilia confugerent.

Magna igitur vis est in semine & prima hominis

minis origine, hic tota facultas formatrix viget; hinc prima rudimenta hominis qualia inchoantur, talia perpetuo permanent; hinc natura datur & essentia, quam mutare non est opus humanum; hinc exorientes proprietates, tum substantiales, tum accidentariæ, hominem usque ad vitæ finem concomitantur.

Quare non audiendi sunt, qui omnia morborum genera auferri semper posse ex hominum corporibus salvo individuo existimarunt, etiamsi aliud argumentum haberemus nullum contra ipsos, quam ex manifesta experientia morborum quorundam hæreditariorum collectum. De intemperie recitat exempla *Plinius*, his verbis: *Quibusdam perpetua febris est, ut C. Mecænati. Antipater Sidonius Poëta, omnibus annis uno die tantum natali corripiebatur febri, & eo consumtus est satis longa senecta.* Non autem vero simile est, nihil hos tentasse quo liberarentur. *Benivenius prorsus similem casum descripsit. Quidam Ioannes architectus*, inquit, *singulis annis stato die*, hoc est, quo natus fuerat, *febre implicabatur, quæ ex putrescente bile genita suum circuitum servans quartum & decimum non transgrediebatur diem, donec senio confectus, & eadem ex more implicitus febre, natali suo die vi morbi prostratus naturæ concessit.* Verum morbos hos forte, non ut in specie, sed in individuo, incurabiles aliquis dixerit; tametsi profecto, quo modo in his conspecti sunt, quin eodem in aliis etiam oriri possint, nihil obstat. Sed perfectiora tamen exem-

empla alia producemus. Marasmus igitur torri-
s non possibilem curationem habet, nisi Deus
luerit, quemadmodum testatur præter cæte-
s autores etiam ipse *Avicenna*: cujus causam
i medico erudito ignotam esse putemus? Idem
ntiendum de ægritudine illa, quam hecticam
nectutis vocant, quando est confirmata. Tum
nim non curatur, nam si esset ei ingenium, id
t, remedium aut via curandi, esset morti inge-
um, *inquit idem Avicenna*. Quod si adhibentur
uandoque remedia, non alio istud fit fine, nisi
interitus aliquantisper differatur, & vitæ mi-
ræ aliqua mora adjiciatur. Audi etiam *Gal.* 10.
eth. 10. ubi scribit: *Indicavimus prius in hujus o-
ris septimo, tum in libro de Marasmo, tum in libris
tuenda sanitate, fieri non posse, ut solidarum par-
m siccitas consummate sanetur: & si fieri id posset,
que fieri posset, ut non senesceret, qui ea virtutis ra-
ne uteretur.*

Neque ex hoc numero eximere possem fe-
em pestilentem validiorem. Tametsi enim
æservationis modos nequaquam contemno
t rejicio, cum sæpe multum juvent, in vehe-
ente tamen malignitate ejus credo neminem,
i ope & voluntate Dei singulari, servari, ut-
mque falsis laudibus & ad ostentationem ma-
;, quam veritatem, confictis præconiis antido-
quædam vulgo extollantur. Idque præsertim
i statuo, si pestilentes febres sint ejusmodi,
æ statim à principio hecticæ fiant ex maligna
aëris

aëris putredine. Quomodo enim aut quibus præsidiis homunculus tantillus resistere possit aëri universaliter ac pessime infecto, cujus insignem quantitatem continuo singulisque diebus haurit, per plura etiam loca, per palati & narium foramina ad cerebrum, per asperam arteriam ad pulmones atque cor ipsum, per oscula cutis in ambitu totius corporis ad arterias, quæ tandem etiam ad cor correptum venenum effundunt. Quam igitur excogites (*Galeno ipso quærente 3. præcog. ex pul.* 2.) medicinam ad putredinem, quæ cor occupavit?

Quare & veteres unanimi consensu idem fassi sunt, & *Lucretius* de horribili peste Attica vere dixit: *Mussabor tacito medicina dolore*. Quare si aliqui evadunt interdum, id non nisi in miti ac lenta peste accidit, ac rarius omnino ope pharmacorum. Fuga autem remedium est ἄπυχρον, non enim curatur, qui peste nondum correptus est, sed cavendi ac præservandi tantum causa fugit. Apoplexiam quoque, cum ad eum statum & quasi speciem deducta est, ut spirationem adimat homini, solvere impossibile esse *Hippocrates* affirmat 2. *Aphor.* 42. Huic etiam ego obediens (*inquit Theodorus Prisc.*) hos sic suadeo visitari, ut eos, quos sine sensu penitus inspexero jacentes, & nimium frigidos, anhelantes tantummodo, plena eos desperatione pronunciem. Huc referenda sunt morborum genera ex venenis manifestis ac violentissimis contracta, quibus nullo

modo

ıodo resisti potest, cum ipsorum forma & vis
ɔto genere perniciosa sit, & vitæ plane inimica
tque contraria, implorabilique dissidio illam in-
·o admissa tamdiu oppugnent, donec mortem
ındem inferant, alia citius, alia tardius. Puellu-
: quædam cum sitiens casu arripuisset lagenu-
ım, in qua aqua fortis, cujus usus est in metal-
ɔrum & auri ab argento separatione, asser-
ıbatur, bibit illam, & diris miserandisque
:uciatibus periit. Nihil, ut arbitror, in natura
:rum indagatum est hactenus, neque revela-
ım, quod in tali casu opem adferre potuisset, &
.m istam aquæ corrosivam prohibere, vel erosas
ırtes sanare. Exempla plura commemorare
ɔn libet propter multas causas, præcipue autem
ropter pericula abusus. Peritis & exercitatis
ıedicis non deerunt tot etiam, quot optandum
ıt nunquam conspici neque audiri in genere
ımano.

Cæterum morbi etiam in numero perfecte
:ficiente, nunquam in integrum restitui pos-
nt, veluti cum oculus effossus est, vel auris
ıscissa, & à communitate spiritus caloris vitæ-
ıe penitus segregata; ita ut cum principiis vitæ
ıllum amplius commercium habeat, animæque
ganum esse desierit. Fabulæ enim absurdis-
næ sunt, quæ de oleis quibusdam circumfe-
ntur, quæ abscissas & resectas partes mortuas-
e corpori vivo agglutinent restituantque. Ad
ınpus aliquod cohærent fortassis, vivere autem

& animatæ fieri nequeunt, ſed corrumpuntur. Dei vero iſta potentia eſt ſolius, quemadmodum Chriſtus Malcho præciſam aurem reſtituit.

Iſtis jam ſuccedunt ſolutiones continui notabiles in principalibus viſceribus, quæ omnium tam veterum, quam recentiorum medicorum conſenſu lethales eſſe ſolent.

Etenim ſi totum corpus eſt *σύμπνυν* & *σύῤῥυν*, ſecundum Hippocratem, ut una aliqua inſigniter læſa nunquam fiat, quin conſenſus etiam alias attingat, neque in illa ſola præciſe contineatur & terminetur affectio adverſa, quid de principibus cogitandum, ad quas reliquæ reſpiciunt univerſæ, à quibus dependent, alimentum, vitam, ſenſum, motum habent? Nunquam igitur ſine certa pernicie cordis aut cerebri, vulnera præſertim magna & profunda, conſpecta fuere, & quarundam quoque aliarum partium, de quibus extat *Hippocratis ſententia talis*, 6. *Aph.* 18. Κύστιν διακοπέντι ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίαν ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες. quem locum *Cornelius Celſus lib.* 5. his verbis interpretatus eſt: *Servari non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtomachus, cui jecinoris porta, cui in ſpinæ medulla percuſſa eſt, cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenuius inteſtinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati ſunt, cuive circa fauces grandes venæ vel arteriæ præciſæ ſunt.* Et paulo ante hanc commonefactionem præmittit idem autor ad medicos: *Eſt prudentis hominis*, inquit,

primum

'imum eum, qui servari non potest, non attingere. ›einde ubi gravis metus sine certa tamen disperatione ?, indicare necessariis periclitantis in difficili spem se, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fefelsse videatur. Libro 1. etiam de morbis Hippo-rates hæc habet: *Nervus præcisus ac dissectus non 'alescit, neque aliquod ex tenuibus intestinis, neque :na sanguiflua.* Item ante hæc: *Necessitatem ta-ı habent, ut fiant hæc cum ipsa fiunt, velut verbi cau-:, in vulneribus eos, qui crassos nervos sauciatos ha-'nt, necesse est claudos fieri, itemque si musculorum :pita saucia sint, præsertim eorum, qui in femoribus nt. Moritur autem si quis cerebro sauciatus fuerit, it spinali medulla, aut hepate aut septo transverso,* .nprimis parte ejus nervosa, Gal. 5. Meth. 9.) *ıt vesica, aut vena sanguiflua, aut corde.* Cur au-m & quomodo vulnera harum partium perni-em inevitabilem adferant, non est hujus loci ›piosius explicare.

Etsi autem supra ita descripsi ejusmodi mor-›s, de quibus hic agitur; quod eorum curationum :emplum fuerit visum nullum, non obstare huic detur, quod interdum nonnulli ex jam com-emoratis evaserunt: rarissimum enim id est, & ei potius voluntati auxilioque immediate ad-ribendum, quam artis medicæ beneficio. uemadmodum *Galenus* ipse 8.*us.part.* 10. admi-bile atq; incredibile spectaculũ id vocat, quod nyrnæ in Ionia accidisse refert, ubi adolescens, ılnere in altero anteriorum ventriculorum ce-

rebri accepto, superstes tamen fuit & servatus est. Admiramur ea quidem, quorum causæ ignorantur. Nullam vero causam habuisset *Galenus*, cur admirabilem atque incredibilem rem appellaret, si curatio talis vulneris esset methodica, & in natura possibilis. Neque diserte affirmat arte curatum hominem fuisse, sed simpliciter, inquit, superstitem modo vixisse, *cum hoc loco, tum etiam* 6. *Aph*. 18.

De corde etiam recentiorum aliquot observationes à veterum opinione dissentiunt nonnihil, in quo quidem, cum fons vitæ nostræ sit repositus, nonnulla de ejus affectibus morbosis docendi ignaros gratia addemus. Veteres stante vita nullum graviorem morbum cordi accidere posse existimarunt, quam intemperiem, repletionem, tremorem, palpitationem, syncopen, & id genus morbos alios, vel ex materialibus causis & sanguinis humorumque vitiis, vel ex qualitatibus primis manifestis, ac flatu halituve, vel ex malignis qualitatibus, seu viribus venenatarum causarum, si non sint illæ validissimæ. Unde *Plinius*, & ante ipsum *Aristoteles*, adfirmat, quod cor noxias aut graves affectiones nullas citra vitæ discrimen & animalis interitum sustineat, sic inquiens: *Solum hoc viscerum vitiis non maceratur, nec supplicia vitæ trahit, læsumque mortem ilico adfert.* Causa apud philosophum est, quoniam vitæ principio perdito nihil restet, unde auxilium habeant, & conservationem reli-

qua,

]ua, quæ ex hoc principio dependent, cujus ententiæ signum adfert ad experientia sumtum,]uod scilicet in nullo animali propter sacrificia nterfecto, aut alias occiso dissectoque, unquam :onspecti fuerunt affectus morbidi in cordis ubstantia, quales in aliis partibus sæpe reperti, itpote lapides & phymata in renibus, hepate,)ulmone. Pulcherrime etiam explicat causam :um Aristotele consentientem *Galenus in 5. de oc aff.* In 6. vero *Aph.* 18. sic scribit: *Quod cordis ulnus mortem necessario adferat, unum est ex iis, quæ n confesso sunt apud omnes. Nam διακοπὴ in hoc ex septo transverso glutinari nequit ob perpetuum eoum motum.* Idem 1 loc. aff. ait: *Impossibile esse, ut ibscessum cor sustineat.* Recentiores tamen melici quædam annotaverunt exempla passionum jusmodi cordis non levium, quas sustinuerit ali[uando diu vivente homine. *Benivenius* in mulice vidisse se scribit frustulum nigrioris carnis in inistro ventriculo supra arteriam, quod mespili ɔrmam haberet. Idem furis cujusdam corpus in nistro cordis ventre abscessum pituita redunantem habuisse narrat: Et alium hominem ctum in cordis tunica convaluisse ac supervixis:; quendam item alium post obitum dissectum ı sinistro cordis ventriculo obduratum habuisse ucis magnitudine callum. *Cardanus* sic sentit: *ulneratos corde ad viginti quatuor horas vivere, si m ad ventriculos vulnus penetraverit, tunc enim atim mori, ex scirrho autem diu supervivere posse.*

Vesalius tradit, repertam esse post mortem nobilis cujusdam viri inter secandum in sinistro ventriculo cordis ejus miram glandulosæ carnis molem, quam diu gestaverat vivus absque alio tristi sensu doloréve cordis. *Fernelius* in quodam, qui sensim contabescens de medio tandem sublatus est, tria ulcera in corde reperit, non parum cava & sordida, multo ante jam tempore contracta. Nonnulli vermes circa cor nasci posse, idque arrodere, audent asserere. *Nicolaus Massa* adfirmat, testibus etiam magnis nominatis, qui simul conspexerint, in anatome animadvertisse se, in dextro cordis ventriculo notabile apostema ascendens usque ad unum ostiolorum, quod ipsum quoque apostemate affectum fuisset, præterea totam auriculam sinistram cordis ulceratam cum sanie manifesta, eundemque hominem dum viveret nunquam conquestum fuisse de aliquo dolore, qui tandem non ex hac causa, sed ex capitis vulnere decesserit. *Matthias Cornax* testatur quendam bibliopolam eo anno, quo mortuus sit multa ac crebra animi deliquia esse passum. Post mortem autem (qua subito extinctus fuerat) aperto pectore inventam fuisse mediam cordis partem saniosam putredineque absumtam, quæ putrefactio in exiguo tempore tam calidum membrum adeo exedere non potuit, ut fere necessarium sit credere longius ipsam perdurasse. *Realdus Columbus* juvenem secuisse se refert, cui totum pericardium defuerit,

qui

qui quidem ſubinde in animi deliquium antea incidens mortuo ſimilis conſpectus eſt, ac tandem ...to calamitatis genere exanimatus. Tumores ...ne iſtiuſmodi, atque ulcerationes ſenſim factæ, ...itiores eſſe potuerunt, quam vulnera ſunt, ſed ...men conſideratio etiam horum exemplorum ...ſt res horrenda.

Ac tametſi de fide eorum, qui talia memoriæ ...rodiderunt, dubitare non decet, tamen contra ...oſtram ſententiam nihil iſta exempla faciunt, ...erum ſtabiliunt potius eam ipſam, qua de cauſa ...bentius etiam recitavi. Neque enim pronun...ant curatas fuiſſe has affectiones, aut curari poſ..., (excepto uno vulnere, quo tamen cor ipſum ...ſum non fuit) ſed potius ob id ipſum inſanabi...s eſſe oſtendunt, quod non niſi extinctis ho...inibus demum cognitæ fuerunt. Sicut non du...um eſt à multis aliis morbis homines infeſtari, ...orum certa & pathognomonica ſigna nulla ...beamus. Quis enim agnoſcere queat vivo ho...ine lapides in hepatis aut pulmonis ſubſtantia ...nitos? quis in pectore, pulmone aut ventriculo ...rmes inuſitatæ & prodigioſæ figuræ, antequam ...ilicet ejiciantur, & in conſpectum veniant? ...is tumorem inteſtinorum vermibus plenum, ...alem *Fallopius* aliquando reperit? quis ſcor...um in capite? de quo *Hollerius* meminit, niſi ...llor.

Ex qua re factum eſt, ut præceperint principes ...edici, diligentiſſime de periculis hominum

cogitantes, in dubiis ejuſmodi caſibus utendum eſſe remediis communibus & tutis, quæ prodeſſe aliquantum, nocere autem nihil poſſint; agnoverunt enim propria & convenientiſſima tum ignota eſſe ſolere: quod ubi ſit, ignota quoque ut ſit curationis vera & legitima ratio neceſſe eſt. *Gal.* 6. *Aph.*19. docet, vulnera ventriculi graciliumque inteſtinorum ideo percurari non poſſe, quia medicamenta applicari non poſſint ad locum ipſum affectum. Eodem modo & renum ulcera, quia in procul remotis, à loco, quo medicamenta intro aſſumuntur, partibus hærent, vim remediorum integram non accipiunt, & proinde inſanabilia exiſtimantur.

Hujus generis eſt ruptura majoris venæ aut arteriæ circa abdita & interiora viſcera, cui manum admovere non licet. Situs enim & locus iſte in poteſtate noſtra non eſt, ſed quadam naturæ neceſſitate continetur. Nihil hoc caſu ad curam perfectam faciunt iſta, quæ exhibentur, ut ſanguis ne in grumum concreſcat, aut ut concretus jam diſſolvatur & expellatur, quæque ſanguinis fluxum ſiſtunt, & ſimilia alia, ſed glutinari devulſas partes oportet, quod perficere ars non poteſt. Mitigare malum quædam, & differre interitum aliquantiſper poſſunt, ſanitatem præſtare non poſſunt. Huc quoque fiſtulæ quædam annumerandæ erant, ut quæ penetrant ad cavitatem thoracis, ad nervos magnos, ad inteſtinum: omnem enim curam reſpuere videntur,

quia

ıia inteſtinum ſectum non conſolidatur. Si ta-
en ſectio tentetur, utcunque ea bene procedat,
cabitur ſimul ſphincter & reſolvetur, egredien-
ırque fæces præter voluntatem: quæ graviora
nt quam fiſtula ipſa. Nec ſtaphyloma, vel cla-
ılis procidentia, cum exit uvea oculi tunica,
ırabilis eſt affectio, perinde ut etiam album
culi, cum totum exit propter vulnus vel ulcus,
ɔn enim tum reſtituitur oculus, quin cæcitas
ıbſequatur. Exemplum diverſum à *Gal. 4. cauſ.
ympt.* adductum multis ſuſpectum eſt, & ille ip-
incredibile id vocat, humoriſque inſtauratio
ɔn arte, ſed à natura eſt facta, ſi facta eſt.

Sic neque γλαύκωμα curatur, utcunque Pli-
ıus contra id recenſeat ab aliiscommendata au-
lia. Sectione quidem plura mala corporis tolli
ɔſſent, ſed ſectio in omnibus partibus corporis
ɔſque læſione & periculo vitæ perfici non po-
ſt. Nam ſi calculus veſicæ ita eximitur, ut ho-
ıo moriatur; illa profecto curatio non erit. Et ſi
aucomatis curatio per ſectionem ſic inſtitua-
ır, ut vel oculus plane excæcetur & corrumpa-
r, vel alius morbus in prioris locum ſuccedat,
:que iſta curatio expetenda fuerit.

Cancer confirmatus præſertim, & ulceratus
cirrhus item confirmatus) à quo percuratus ſit,
:minem adhuc fuiſſe credo: quantumvis non-
ılli magna impudentia vanitateque curati hu-
s gloriam ſibi arrogarint. Et audivi idem affir-
antes excellentiſſimos medicos ac ſenes, quo-

rum nonnulli ultra quadraginta & quinquaginta annos artem exercuerant & quidem in Italia iis locis, ubi Medicinæ rectus usus ac dignitas plurimum excolebatur, magnoque æstimabatur. Excisi etiam cancri ejusmodi in exterioribus membris tamen recruduerunt, ac nonnunquam redierunt sæviores, quam initio fuerant. *Vide Galenum 6. Aph.* 38.

Ulterius à phthisi correptus proprie sic dicta, quæ cum pulmonis exulceratione conjungitur, sanitatem recuperare non potest, quoniam situs remotior & motus perpetuus impediunt, quo minus medicamenta idonea statim vel in tempore pulmoni applicentur, & ulcus consolidetur. Ac valde latens & abditum hoc vitium est, præsertim in principio (ubi aliquando opem adferre licet ulceribus pulmonum) quod ipsum rei periculum vehementer auget. Unde *Ovidius* ab experientia edoctus vere hoc scripsisse omnium approbatione judicatur:

Cernis ut è molli sanguis pulmone remissus,
Ad Stygias certo limite ducat aquas.

In eundem sensum loquitur Galenus 4. loc. aff. non procul à fine: *Externas putridas partes abscindere & urere possumus, pulmoni vero horum auxiliorum neutrum adhibere licet. Quapropter omnes sic affectos perire necesse est.* Idem fere dicit 7. Aphor. 37. in libr. 5. meth. 8. cap. scribit: *Ulcera pulmonis & vasorum ejus in principio glutinari posse, sed si ea semel phlegmone invaserit, exiguam spem esse illorum*

n glutinandorum, in longius tamen extrahi posse mpus. Et ibidem: *Non igitur propterea, quod in rpetuo propter respirationem motu hoc viscus est, de-erata curatio est, sed propter saniei ac puris vacua-mem, quæ scilicet fieri non potest per pulmonem.* uanquam fatetur motum valde etiam impedi-. Non enim agites si qua coire velis.

Σφάκελος vel sideratio (Germani frigidum nem appellare solent) qua partes aliquæ corpo-s humani nonnunquam corruptione perfecta noriuntur, sensu, motu, vitaque omni desti-ıtæ, malum est immedicabile, quod *ense reci-ndum est, ne pars syncera trahatur*, quod ulti-um est in hoc casu vitæ conservandæ præsi-um. At vulgus quidem, tum putat laborantem nationem consecutum esse, si vita non una ex-nguatur, & pars mutilata cicatrice obducatur. :d quæ hæc est sanitas, cum morbus in numero :ficiente perpetuus relinquatur, qui & actiones :dat, & insigniter lædat? Ita si quis res acutas :glutiat, ut acus (quod fœminæ cuidam Itali-e, dum sese vestit atque exornat, contigisse ex *Intonio Froranzano* medico magni nominis au-vi) quis tales eximat? Si purgantia aut vomito-a aut diuretica des, metus erit, ne parte acu-ore infixâ sensibilibus partibus majus pericu-m creent.

Non igitur curatio tum suscipienda est, quæ :ri arte nulla potest, neque spe probabili aut ona, nisi Deus, aut casus felicior aliquis ita eventum

eventum cum ſalute procuret, ut natura ipſa protrudat per regiones convenientes abſque noxa acus æreas vel ſimiles res alias: Ut quidem ſane interdum ejecit innoxie per abſceſſum foras apertum, aut per ſeceſſum, aut per urinas admiranda profecto circumductione, per ventriculum, inteſtina ſuperiora, venas meſaraicas, venam portæ, hepar, venam cavam, venas emulgentes, renes, ureteres, veſicam, idque exiguo temporis ſpacio, ut veriſimile non ſit acus viam aliam perforando ſibi quæſiviſſe. Sed artis tamen ibi nulla efficacia, quod probare hic volumus.

Convulſio ex ſiccitate nimia periculoſiſſima eſt, unde *Hippocrates* dixit: *Febrem convulſione ſupervenire melius eſſe, quam ſi contrarium eveniat.* Nam ſi febrem illa ſequatur, intemperiei ſiccæ præcedentis argumentum erit, quæ aut nunquam, aut rariſſime in ſtatum juſtum reſtituitur. Quamobrem propemodum immedicabile eſſe malum pronunciat *Galenus.*

Sed ſi quis hunc affectum, & quoſdam fortaſſis alios, in numerum ſimpliciter ac ſpecie incurabilium non recipere volet, non admodum repugnabo. Adhærent enim quibuſdam limitationes certæ, non omnino à ſpe ſalutis alienæ, quas minime repudiandas cenſeo, cum optandum utique ſit, quam pauciſſimos relinqui morbos incurabiles. Illud tamen conſtat, in multis ac pleriſque corporibus eſſe hos natura ſua inſanabiles.

les, quod proposito nostro demonstrando suf-
:it.

Hæc igitur dicta sint nobis de incura-
ilibus per se morbis, quorum exempla satis
ulta absque dubitatione ad hanc classem perti-
ntia hactenus recensuimus.

Nunc ad eas transibimus causas, quibus fit
terdum, ut morbo sua natura salubri auxilium
men adferri, & insanitas ex corpore auferri
on queat. Cujus probatio evidentissima ab ex-
rientia sumitur, cum nihil sit frequentius quam
orbos multos non curari, καὶ θεραπείας μὴ
χεῖν, *ut loquitur Galenus*; quos tamen in aliis
iam plurimis sanari contingat, cum homo ali-
is extinguatur ægritudine, à qua infiniti alii
erunt antea liberati. Hujusmodi morbos *per
cidens incurabiles* nominamus, quorum plures
usæ sunt, quas ad certa capita & genera reduci
iquo modo posse supra monuimus. Non enim
npliciter sua natura incurabiles existunt, sed
pedimenti & accidentis cujusdam tantum-
odo gratia curationem aspernantur, cum alio-
ii quod ad spem illorum attinet, soleant sæpius
plerunque curari, quod quidem accidens non
cessario, sed raro adest, & utplurimum aut
luntate, negligentia, vitio, culpaque homi-
m, aut casu quodam, sanitati reducendæ im-
dimento est. Errata quoque in hoc genere
mmissa ejusmodi sunt, ut sæpe vitari queant à
ritis & diligentibus. Solam ætatem & Dei
judicium

judicium in poteſtate non habemus, & tamen in ipſa ætate etiam plurimum efficit ars medica pro abigendis morbis, qui per ſe inſanabiles non ſunt, neque omnem operam in curandis ſenibus ludit.

Caſus vero eſt cauſa ἀόριςος, quæ ſub artem non cadit. In reliquis quæ ad ægrum, medicum, pharmacopæum, & adſtantes pertinent, pleræque ſunt ἐκύσια infortunia, adeo ut morbi manifeſto protrahantur, exaſperentur, & in deterius eorundem culpa vertantur.

Itaque inter hæc genera, quæ ſupra enumeravimus, primo loco collocamus DEVM ſeu FATVM, ſeu ut nonnullis loqui libet, PRÆDESTINATIONEM DIVINAM, plerumque occultam & abditam nobis, ante eventum præſertim. Quæ cauſa cum præſto eſt, & mori hominem jubet, aut ex morbo convaleſcere vetat, quid huic quæſo opponendum eſt, cum ſit omnipotens? Hanc conſiderantes medicos nonnulli ſalſe deridere ſolent, ſed minime ego ridiculum eſſe cenſeo, idque, niſi me fallit opinio, demonſtrabo.

Docet nos vox cœleſtis tolli juſtos voluntate Dei, ne videant ventura mala, & puniri etiam impios ac ſceleratos brevi vita, quemadmodum *Pſalmus* 55. inquit: *Viri ſanguinum & doloſi dimidium non attingent dierum ſuorum*. Hoc modo Deus Antiochum, & Herodem, & filium regis Ieroboam inſanabilibus morbis afflixit: Uſiam item,

ı, quod contra legem sacrificaret leprâ, Sylphthiriasi: Joram regem Judæ cruciatu inteorum lethali. Multi in periculis ac doloribus stituti consulunt magos, & Deus postea puvel morbo insanabili, vel morte, quod acci-Ahasiæ regi Israelitico. Ita ergo fieri potest, erto consilio Deus non velit ægrum convalee aliquando, vel quod ablatione vitæ eum vult ıire ut impium, vel liberare ut pium à pecca-& malis impendentibus. Ut enim præter spem ninum interdum servat & sanat, ita præter n etiam mori jubet, ac jubente ipso quilibet guus morbus fit exitiosus & lethalis. Jobum tana afflictum miserrime, eo usque, ut à vercapitis usque ad plantam pedis non esset pars ı in eo, sanum fecit Deus. Christus etiam tos cæcos, surdos, leprosos, claudos, mu-, paralyticos, lunaticos, mortuos curavit & scitavit.

. contra, quis à Valente Imper. tremorem ıus, cum subscribere non posset decreto, quo are jubebat *Basilium* propter Arrianos, re-eret? aut quis restitueret manum Jeroboam s, extentam contra Prophetam, torridam gentem? Quam claris verbis inquit Moses re Dei: *Percutiam te plaga Ægypti, & ulcere e scabie insanabili!*

Iuc addo etiam exempla, quibus mediate ıs punit scelera & peccata hominum. Im-icabilis fuit ope humana cæcitas, qua Ely-mas

mas magus Paulo Apoſtolo mandante correptus eſt. Quæ etiam vis humana Heliodorum percuſſum ab angelis conſervaret? Ut enim miraculoſæ ſanationes per homines ſanctos Deoque plenos aliis ſunt inimitabiles, quo modo Heliſeus Naaman Syrum à lepra liberavit, & Petrus claudum ex nativitate ambulare fecit: ita miraculoſæ afflictiones morbidæ (nam de his tantum nunc agimus) per eoſdem à Deo immiſſæ, etiam incurabiles ſunt aliis ope naturali.

Hanc autem cauſam non ſemper agnoſcimus immediate & à priori, neque eſt ſane illa prætexenda ignaviæ & inſcitiæ & avaritiæ, ut ſi homines, vel metu ſumtuum faciendorum, vel perverſitate morum remediis non uſi, vel imperitia medicorum non recte curati, moriantur, ſemper confugiendum huc putemus, quaſi perpetuo Dei voluntas talis fuerit, quæ hominem reſtitui noluerit: Sed quando omnia,quæ fieri potuerunt ac debuerunt, rite facta adhibitaque fuerint, & tamen perſtet aut interimat morbus, tum demum recte ac pie ſtatuendum eſt, ita Deo viſum fuiſſe, ne æger ex illo evaderet, & patienter Dei voluntati nos ſubjiciamus, cum ſciamus, capillos univerſos capitis noſtri numeratos eſſe, nec quenquam ex iis defluere abſque voluntate Patris cœleſtis.

Hoc niſi ita fecerimus, in periculo verſabimur peccati ejus, quo tentatur Deus. Vult ille nos laborare, in officio diligentes eſſe, uti re & arte medica,

nedica, vitam non negligere aut ſponte abjice-
e. Deinde vult nos etiam non confidere ni-
nium præſidiis naturalibus, cum non ad hanc
erumnoſam ſolum, ſed aliam æternam quoque
imus conditi vitam, ad quam aliquando opor-
et tranſire relicta hac, qua nunc fruimur. Agri-
ola ſementem facit, & arat terram, cœli & aër
œcundant res naſcentes, niſi tamen adſit bene-
lictio Domini fruſtra illa fiunt & adſunt, ſecun-
æ etenim cauſæ præſupponunt primam. Sic vi-
imus quidem ex pane, ſani ſumus εὐκρασίᾳ &
υμμετρίᾳ corporis & ope remediorum, non
imen his ſolis nutrimur & valemus, ſed ex om-
i verbo quod egreditur ex ore Dei.

Magna igitur & deteſtanda temeritas eſt, cer-
m ſemper polliceri reſtitutionem, ſanitatis vi-
que prorogationem, cum Deus ſit vita noſtra
longitudo dierum noſtrorum. Abſurdiſſi-
um quoque & ſtultiſſimum eſt, in promiſſio-
ſalutis excipere cauſas naturales & adjuvantes
ias, verbi gratia, obedientiam ægri & ſimilia,
n vero excipere cauſam omnium ſupremam,
qua inferiora cuncta diriguntur & conſervan-
r. MANES horribiles pœnas dedit, quam-
am impii ſui dogmatis præcipue; tamen etiam
nere polliciti auxilii, filium enim Perſici regis,
m, ut promiſerat, non ſanaſſet, cutis ipſi to-
corpore detracta fuit. Gabriel quoque Zerbus,
us filii Aloyſii hoſpitio & convictu ego uſus
n Patavii, cum ſatrapam quendam Turcicum

in Illyrico vel Myſia propinqua ſanare non potuiſſet, ſatellitum gladiis conciſus eſt. Sed pius medicus non infamiam ſolum & pœnam temporalem metuat, multo magis & curando & præſagiendo reſpiciat ad hanc cauſam, huncque honorem DEO tribuat, ut ab ipſo felicem ſucceſſum artis ſuæ petat, & ægro operam ſuam fidelem promittat, hac tamen exceptione, qua etiam Plato uſus eſt, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ: quamquam Arabici ſcriptores frequenter in ore habent: ſi Deus voluerit. Ipſius enim cura ſumus, ipſe pater eſt & quidem noſter, ipſe fecit nos & non ipſi nos, ipſe novit quid conducat nobis, & certe ſæpe præſtat mori quam vivere, ne poſteriora fiant nobiſcum deteriora prioribus, cujus beati exitus tempus optimum novit ipſe.

Idem intelligere poſſumus, ut arbitror apud *Hippocratem, cum jubet obſervare num divinum aliquid inſit in morbis.* Etſi enim alii divinum illud de aëre, alii aliter exponunt; nihil tamen vetat nos huc referre, & pro Dei voluntate ac decreto accipere, ſive Hippocrates aliquos, ſive nullos morbos ad Deum referendos cenſuerit.

Reperti ſunt noſtro tempore, qui publicis ſcriptis negarint peſtem immediate interdum à Deo immitti, aut immediate tolli morbos ullos, à quorum ſententia toto pectore abhorreo. Chriſtus ne unquam ſic ſanavit inquiunt? Reſpondeo, imo quām ſæpiſſime. Cum verbis excitat mortuos, cum leproſos mundat, cum ejicit dæmo-

dæmonia, quæ ſunt ibi actiones cauſarum ſecundarum vel mediatarum? niſi ideo forte mediatam opem vocare velis, quia ſubjecto certo ſalutem attulerit, quod ſane eſſet perridiculum. At creatio eſt dicunt, ſi ſic agat Deus? à qua ſexto die receſſit & quievit. Nego, quia creatio proprie ſubſtantiis debetur, morbus autem & ſanitas non ſubſtantiæ ſunt, quare non creata, ſed reſtituta dicitur ſanitas amiſſa. Ut taceam Deum ſexto die non ſic quieviſſe, ut creationis poteſtatem depoſuerit, ſed cum mundum ſpecierum numero jam pro ſua voluntate perfeciſſet, addere alios plures noluit, & hoc Scriptura nominat eo loco quietem Dei. An permutationem ſubitam ſubſtantiarum & ſpecierum, nulla præſente materiæ propinquæ & naturæ diſpoſitione, qualem aliquoties factam eſſe legimus, opus creationis vel creationi par eſſe non concedes? ut quando Lothi uxor in ſtatuam ſalis, baculus Moſis in ſerpentem, aqua Cananæa in vinum tranſmutata eſt. Produco aliud minutius, quadraginta annis totis calcei Iſraëlitarum non ſunt attriti in deſerto, dic tu cauſam ſecundam vel concauſam, et nega liberrimam & omnipotentem providentiam Dei. Sed hanc rem pluribus perſequi nolo.

Quod autem nos hoc loco tribuimus Deo interdum, quod ſcilicet ſingulari ſua voluntate ex hac vita hominem decedere jubeat, id nonnulli volunt plane eſſe univerſale, atque de omnibus

morientibus hanc causam adferunt. Illud quidem haud dubie pro vero tenendum est, neminem mori, nisi Deus permittat, neminem etiam mortem effugere posse aut differre, quando Deus ipsam imperet, neque de ejus potestate est quæstio, sed de voluntate, an videlicet semper homine moriente ita voluerit fieri Deus, & non alio modo. Isti ab æterno & à prima hominis origine unicuique fatalem & inevitabilem terminum vitæ præscriptum esse contendunt, quod mihi nulla autoritate rationeve facere videntur. Nam ratio plane contrarium demonstrat.

Quid enim alioqui piorum preces valeant, quibus constat, quam plurimis vitam fuisse longiorem impetratam, imo ex morte etiam revocatam? Prorogavit Deus vitam Ezechiæ regi, cui antea obitum denunciaverat, non generali solum illa hora, quam fatalem multi statuere conantur, sed speciali quoque prophetæ voce, quemadmodum & Ninivitarum universo populo. Deinde cur honorantibus parentes additur promissio vitæ longævæ? & impiis, inter reliquas comminationes, vitæ insuper brevis pœna proponitur? Sicut Eli Pontifici summo prædicit Dominus, fore, ut ex posteritate ipsius nullus sacerdos fiat senex. Ita punit ergo Deus sæpe, ut ante diem pereant non sicca morte tyranni ac scelerati. Quomodo autem hoc pœnæ rationem habebit, si alioqui idem finis futurus est, sive pie, sive impie homo vivet? & quomodo constabit

sibi

bi Deus, dum minatur se facturum, quod etiam bsque hac comminatione futurum erat, nempe x vi horæ fatalis? Cur item mali ipsi causa sunt itæ abruptæ, præter Dei sententiam? Non nim certe sentiendum est, Deum fuisse causam ecis Saulis & Iudæ, ut scilicet sibi adferrent nanus, ne ultra inevitabilem immotamque meam viverent. Dum Iosias rex moto bello non necessario interficitur, dumque Iudæi contra oluntatem Dei conantes suo consilio irrumpere n terram promissam cæduntur, non erat fatalis ste exitus, neque necessario ipsis constitutus; si nim monitis salutaribus paruissent, non utique ecidissent. Moses propter diffidentiam suam nori jubetur, & ab ingressu terræ promissæ exluditur. Hoc modo nisi Deum offendisset, diuius victurus fuerat. Qui desertis conjuge ac lieris bella & pericula non necessaria quærit, sua ulpa perit, & pœnas luit ante tempus temere elictæ vocationis, si forte trucidatus interit.

Autoritate nituntur tamen Syracidæ cap. 17. ui contrariam sententiam amplectuntur, ubi sic ribitur: *Numerum dierum & tempus dedit illi*; uæ sententia planissime intelligi debet. Cur nim non dicatur Deus numerum & tempus deisse homini, qui nunc certe post lapsum genes humani non est immortalis, sed finitos habet oriendi dies. Ante lapsum quidem quis numes dierum, & quod tempus futurum fuisset in-

explicatum habemus. Iobi etiam 14. capite ſic loquentis citant verba. *Breves dies hominis ſunt.* concedimus: *Numerus menſium ejus apud te eſt.* concedimus; quid enim ignoret Deus? *Conſtituiſti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* concedimus; Nemo enim prorogare vitam ſibi poteſt præter voluntatem divinam, ut nemo poteſt longitudini ſuæ apponere ulnam, & cum jubet Deus mori (ut Moſi dicebat, morere) non eſt qui eripiat. Conſtituit item terminum vitæ humanæ poſt diluvium longe breviorem mortalibus. Moſes enim Pſal. 90. conqueritur: *Vitam hominis redactam eſſe ad* 70. *&* 80. *annos.* Itaque hic etiam valet illa regula, prævifio non adfert neceſſitatem. Quanta vero patientia dat etiam inducias impiis, ut pœnitentiam agant, hoc eſt, concedit plures vitæ annos? Quamobrem pii ſic inſtructi & animati ſemper ſint, ut quacunque hora Dominus venerit, ipſi parati reperiantur ad emigrandum, atque hæc, quæ dixi, non credo adverſari veræ pietati, nec tamen contendo, ſed meam ſententiam tantum indico.

Aliis vero, qui contrarium tuentur, confugiendum erit ad Stoicam quandam neceſſitatem. Hoc igitur teneamus, fieri non raro, ut morbi exigui & benigniores tamen homini fiant vel incurabiles, vel cauſa mortis non ſperatæ, ita ſtatuente Deo, & tum mirandum non eſſe, ſi ars medica nihil queat adferre opis.

POST HÆC numeramus morbos, quicunque

ue PRÆSTIGIIS DIABOLICIS ex-
itati infeſtare homines ſolent, per magos &
πωδὸς, vetitis ac ſceleratis artibus, incanta-
ionibus, veneficiisve immiſſi, aut à Satana ipſo
rti immediate, quorum cauſa cum ſit Dia-
olus (de quo pii & ſapientes non ambigunt) cui
aturale nihil contrarium eſt, incurabiles haud
ubie arti medicæ reſiſtunt, neque ei ulla ratione
ibjiciuntur, ac naturæ limites plane tranſcen-
unt, ſive veri illi ſint, ſive apparentes morbi.

Fruſtra oggann iunt nobis magi, naturalia eſſe
uibus utantur, & naturalium cauſarum viribus
im morbos ejuſmodi, tum morborum fugas
eri, cum certum ſit, & à multis piis eruditiſque
itribus & aliis abunde demonſtratum, omnia
lia non niſi cauſarum naturalium negatione ac-
dere, de quo non opus eſt nos plura ſic diſpu-
re. Et exempla, quorum nonnulla *Fernelius* &
nivenius commemorant, ſatis comprobarunt,
nnibus phyſicis remediis adhibitis etiam effi-
ciſſimis, nihil tamen profectum fuiſſe, donec
lam factum ſit, vel obſeſſos fuiſſe ſpiritu im-
undo miſerrimos ægros, vel ejuſdem opera
oqui afflictos, quo recedente, aut præſtigiis
is, precibus ſanctorum profligatis, ſua ſponte
da & horrenda ſymptomata ſtatim & per ſe
ſaviſſe.

Etſi igitur magorum opera interdum morbi
li videntur, naturalibus tamen mediis id ne-
aquam perficitur, ſed quo autore facti erant,

eodem etiam evanescunt, quo auxilii genere Christianis minime uti licet. Si autem precibus & fide firma repugnent homines, ac Dei fiducia, nisi etiam abigant hujus generis morbos aut vincant, utentes interim medicamentis concessis, magis ea curatio fidei & Deo quam medicamentis adscribenda erit. Relinquitur ergo istiusmodi mala, quo ad artem esse ἐπίκαιρα τῆς ἰατρικῆς & incurabilia.

Quamquam dolendum certe nimium est, tam multos hodie superstitiosos & Dei mandatorum tam negligentes reperiri, qui morbum quemlibet statim ad incantamenta referant & iisdem quoque tolli satagant, quos non mirum est, si Deus punit deinde gravius reprobo sensu atque aliis malis. In fide Christiana recte institutum decet omni vita timere Deum; voluntatem ejus discere ac scire; fugere pacta & commercia cum malis spiritibus vel eorum ministris quibuscunque: ab iis nullam petere opem; sed cum Iobo dicere: *Etiamsi occidat me, tamen sperabo in eum:* quotidie ardentibus precibus se suamque salutem animæ atque corporis commendare Deo, ut tuta sit ab insidiis Satanæ; & deinde in fide firma patienter ferre crucem, quæcunque ferenda imposita fuerit; concessa & naturalia auxilia non negligere; ea si quando non multum præstiterint commodi, non desperare, nec contra Deum fremere & confugere ad illicita media: Quæ præcepta non ex medicinæ, sed Ecclesiæ

fontibus

tibus haurienda& ad usum transferenda sunt. æ autem media in naturalium numero ha- ıda sint, & quæ repudianda, id non est insti- i hujus explicare.

Ad magistratus primo officium pertinet ma- s & maleficos ex civitatibus provinciisque re- ere ac tollere, ne imperitum vulgus ab iis se- catur. Deinde est controversia hæc multo- n scriptis dilucide illustrata (nam nec medici teres quidem à vetitis superstitiosisque modis dendi semper se abstinuerunt) ut nemo facile norantiam in hac re prætexere queat.

Tertio loco statuimus Fatum hysicum, sive necessitatem naturæ quo- m ordine consequentem, quæ nimirum talis : ut cum

Certa quidem finis vitæ mortalibus adstet,
Nec devitari letbum pote, quin obeamus.

xta Lucretium, illam corruptionem ultimam cesse sit præcedere multas corrumpentes alte- iones, & quasi mortis nuncios, in aliis majo- , in aliis minores, aut pauciores, quæ utique omnes abigi ac præcaveri possent semper, hoc , si morbi omnes in universum essent curabi- , contingeret etiam mortem aliquando non e necessariam; quod fieri non posse cum sacris eris tum quotidiana experientia docemur. ors enim pœna universalis est, ita dicente postolo Paulo: *Pervasit mors in omnes, quia om- peccaverunt*; & Psalmographo: *Non est homo,*

qui vivat, qui non etiam moriatur, qui eripiat vitam ſuam à violentia ſepulcri. Hoc divino ſtatuto ſic accidiſſe novimus Chriſtiani, philoſophis aliter demonſtrare conantibus ex materiæ ratione. Decreſcit igitur ſubinde poſt vigorem & ætatis ſtatum vis naturæ roburque corporis noſtri, & facultatum efficacitates imminuuntur, temperamenta labefactantur. Hinc immenſa congeries debilitatarum actionum in animali, vitali & naturali facultatibus, &

——— Circumſilit agmine denſo
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,
Promtus expediam quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.

Unde à veteribus prudenter dictum eſt, φόβου τὸ γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον, *Time ſenectam, ſola namque non venit.* Imo Terentius *non ſolum morbos adferre ſecum ſenectutem, ſed ipſum morbum eſſe* pronunciavit, non poëtice ſolum ſed vere etiam; eſt enim propinquiſſimo gradu juxta mortem conſtituta, ordine quodam, ut dixi naturæ ineluctabili. Tum, ut ſcribit *Plinius:* hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta, &c. Ergo pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum, Xenophilum muſicum centum & quinque annis vixiſſe ſine ullo corporis incommodo. Finge igitur feliciſſimum vitæ curſum alicujus, expertem omnis morbi & calamitatis corporeæ, qualem Plinius ex fabuloſo figmento

iento de Hyperboreis recenſuit *lib.* 4. *cap.* 12.
: qualem fere in Aſclepiade obſervatum eſſe
:in memoriæ prodidit. At num idcirco con-
ı mortem vel mortis cauſam remedium ha-
it? qui cum ſponſionem feciſſet cum fortuna,
medicus crederetur, ſi unquam invalidus ullo
ɔdo fuiſſet ipſe, tandem tamen ſuprema in ſe-
ĉta lapſu ſcalarum exanimatus eſt. Et hujus
icitatem quidem anteactæ vitæ (ſi vere talis
t) optare quis poterit, arte autem comparare
nquam poterit.

Cum igitur vitæ terminus inſtat, quo non
rὸρ μόρον, ſed tempeſtive etiam annis ſaturati
:repiti ſenes mori dicuntur (ſenii autem lati-
lo quædam eſt, & alii aliis citius incommoda
jus perſentiunt) tum veriſſima ſunt illa, deſtil-
iones & gravedines in valde ſenibus non ma-
antur, diuturnis enim morbis correpti ſenes
e una moriuntur, 2. *Aphoriſ.* 39. & 20. Senes
n ſpirandi difficultates, deſtillationes cum
ſi, ſtranguriæ, dyſuriæ, articulorum dolores,
ɔhritides, vertigines, apoplexiæ, cachexia,
ıritus totius corporis, vigiliæ, alvi, oculorum
ıurium humiditates, viſus obtuſior, glauco-
ta, auditus hebetior, cæterique id genus af-
tus ex frigidis humoribus ortum habentes (qui
uibuſdam juvenibus etiam, nedum à ſenibus,
ïculter percoquuntur) ſicut coli & ſplenis af-
tus frigidi, ſpinæ item perverſiones contor-
ıeſque, ad mortem uſque comitari ſolent.

Vide

Vide Gal. loco citato causas explicantem, & 3. Aphor. 31. In juvenili quidem & forti corpore omnia faciliora sunt, cæteris paribus, ubi naturam adjuvantem & valentem habet medicus, sed in senili cuncta fere sunt adversa. Idque eo magis senibus accidit, quo imbecilliores aliquas partes à nativitate habuerint. Ea causa est, quod alii plus patiuntur circa pectoris partes, alii circa caput & sensuum organa, alii ventriculi, intestinorum, renum, vesicæ affectionibus plus obnoxii sunt. Idem de aliis partibus sentiendum.

Deinde plurimum momenti in hac re habet (ut scilicet senibus accidant istiusmodi morbi difficiliores) ratio cœli atque aëris, ratioque victus & diæta in rebus non naturalibus. Multum enim refert, si quis in aëre non salubri, nec conveniente cum temperamento corporis sui vixit, aut ebrius & ingluviei deditus ætatem transegit, vel immodicis laboribus diuturnisque curis exhaustus est. qui vero non ita, eum verisimile est minus etiam ægrotaturum.

Si igitur aliquis istorum morborum seni alicui tali accidat (qui quidem non necessario insunt senibus, sed si insunt cum periculo insunt, & interdum nullo ingenio amoveri possunt) ille ne quærat omnimodam solutionem mali. Sed ad finem se præparet, interimque placide contentus sit, si ita mitigari possit, ut tolerabile aliquo fiat modo, neque subinde increscat & deterius fiat.

Hæc

Hæc nota eſſe conveniebat hominibus, cum
ıil alienum, ſed maxime propriam naturæ no-
æ conditionem ob oculos ponant. Quale
im eſſe dicemus, hominem eo uſq; ſanitatis ap-
tentem eſſe, ut nunquam de morte etiam & ex
c vita diſceſſione cogitet, aut ad illam animum
nformet? Vult certe hoc fieri Eccleſiaſtes
p. ult. ubi venuſtiſſimis figuris ex ipſa natura
ıtis ſenectam deſcribit his verbis: *Memento
atoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat
ıpus afflictionis tuæ, & appropinquent anni, de
ibus dicas, non mihi placent, antequam obſcurentur
l & Lumen & Stella & Luna, & revertantur nu-
poſt pluviam. Quando contremiſcent cuſtodes do-
is, & nutabunt viri fortes, & ocioſæ erunt molentes
minuto numero, caligabunt videntes per foramina,
claudentur oſtia in platea, vox molentum obſcurior
t, & ſurgent ad vocem volucris, inclinabuntur om-
filiæ carminis. excelſa quoque formidabunt in via,
ebit amygdalus, onerabuntur locuſtæ & peribit vo-
tas. Quoniam ibit homo in domum æternitatis ſuæ,
circumibunt in platea plangentes: antequam rum-
ur funiculus argenteus, & decurrat fons aureus,
teraturque hydria ſuper fontem, & confringatur
ı ſuper ciſternam, & revertatur pulvis in terram
m unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit
m.* Quapropter concludendum eſt hac etiam
cauſa ſæpenumero contingere, ut aliqui mor-
b homine tali ætate tolli non poſſint.

In Medico duplex cauſa eſſe poteſt non
curati

curati morbi, una quæ ipſum meritò reprehendendum non efficiat, altera culpæ expertem eſſe non ſinat. Quam late autem patet medici tota ſcientia atque officium; ita etiam hoc caput latiſſime ſe extendit. Ingens enim pelagus eſt medicina, ac merito pro temerario habendus, qui ipſam univerſam tenere ſe autumat. Sed nos in pauca contrahemus.

Poteſt igitur medicus etiam eruditus & recte ac præclare artem tenens (quantum fieri poteſt, præſupponimus enim nunc optimum) naturali quadam imbecillitate, nonnunquam à fine ſperato aberrare. Si enim geometer non omnia particularia exactiſſime ſemper demonſtrat, nec muſicus ſemper & ubique optime canit, nec quiſquam artifex reperitur, qui nunquam alienum quid vel non optime congruens agat, quid de medico dicendum erit, qui artifex eſt ſequens ſenſum, in quo cauſæ eſſe poſſunt errorum plurimæ, quod clarius perſpicietur infra, ubi de morbo agemus. Ut plurimum ergo cogitur conjecturis uti, nequaquam vero ſemper demonſtrationes adhibet, præſertim cum vita hominis ipſa brevis ſit, ars longa & ampliſſimo ambitu circumſcripta, occaſio præceps, experientia periculoſa & judicium difficile, propter multas rationes, quæ alibi explicandæ ſunt.

Eſtque cum in univerſa naturæ contemplatione (teſte Cicerone) tum vero præcipue in medicis actionibus, cognitio omnis humana multis obſtructa

ɔſtructa difficultatibus, eaque eſt, & in ipſis bus obſcuritas, & in judiciis noſtris infirmis, ut non ſine cauſa & doctiſſimi & antiquiſſii invenire ſe poſſe, quod cuperent, nonnunıam diffiſi ſint. Tamen nec illi prorſus defecent, neque nos ſtudium exquirendi defatigatos linquere par eſt, quanquam in ſingularibus nnibus ad optatam metam pervenire nequeaus. Fateamur tamen errare nos poſſe. Neque lum de præſagiis, ſed de omnibus aliis medici ɔeribus verum eſt, quod Galenus ſcribit in fi: Prognoſticorum: *Nunquam errare ſupra homim eſſe, rariſſime autem ſolius artificis.* Idem 1. ɩ. de pulſuum dignotione pronunciat, *tantam ɔulſibus ſolis addiſcendis difficultatem eſſe & obſcuatem, ut tota vita hominis illi cognitioni atque ɛrcitationi tribuenda videatur.* Idem etiam 8. :th. fatetur, modeſtia laudanda: *ego vero*, init, *nec in omnibus ægrotantibus fateor exacte me ·e in primo die affectum, nec ullam diariam febrem poſſe fugere.* Et 1. de diebus decret. *Non dico tali ſpeculatione* (prædictionum ſcilicet) *ſi etum ıquam falli poſſe, ſed majore ex parte veritatem aſſequi non probabili ſermone verum reipſa oſtendi.* tertio quoque comm. prognoſt. ſcribit: *Nos n quamvis non perpetuo, ſæpius tamen quam emci, ut futura præſagiendo ſic ægros curando, finem s conſequimur.* Et recte, ſiquidem artifex ſaıcit officio, ſi nihil eorum, quæ ars requirit ittat, tametſi ſanatio aut effectus non ſemper conſe-

consequatur, nam aliud est finis, aliud effectus artis.

Præter hæc cum ipse Hippocrat. in lib. de veteri medicina aperte dixerit: *Etiam eum medicum vehementer laudarim, qui parum delinquat, certitudinem autem exactam raro videre contingit:* Neminem equidem facile crediderim tam esse aut arrogantem aut impudentem, qui gloriari ausit omnes ægros se curasse, quibus operam suam pollicitus sit. quod etsi arti fortassis possibile quis exstimet (ut non est simpliciter) non ob id tamen uni etiam homini artifici possibile fuerit. Requiritur sane in medico perfecto, aut ad perfectionem saltem tendente, ut ne contemtis bonis moribus opinioni sapientiæ magis quam veritati studeat, sed Galeni rationem sequatur, qui non heri aut nudius tertius, sed statim ab adolescentia se ad philosophiæ studium contulisse adfirmat, & quo tempore alii urbem salutando lustrarent, cumque divitibus cœnarent, eosdemque comitarentur, hoc toto diligenter se laborasse, primum, quidem cuncta, quæ veteribus pulcre essent inventa, ut disceret, mox eadem opere cum indicaret, tum exerceret.

Itaque in libro de constit. art. med. permulta recenset, quæ requirantur ad medicum, qui futurus sit præstans, & ad omne genus eruditionis excellens. *Primum* est ὀξεῖα φύσις, natura solers & ingenium docile atque acutum. *Dein* ἄσκησις exercitatio, præcipue mathematicarum artium:

præ-

ræceptores etiam præstantissimi; εἶ) φιλοπο-
ώτατον, patientia laboris atque assiduitatis: ve-
tatis studium & amor, quo pertinet etiam pro-
itas juxta Hippocratis ὅρκον: perceptio & co-
nitio methodi, qua vera à falsis discernantur,
er quam intelligit dialecticam. Tandem exer-
itium methodi ejus & usus multiplex demon-
trationum, ut uti ea possit & judicio acri in om-
ibus versetur: *Quemadmodum enim artifices me-
hanici ut plurimum errant absque perpendiculo &
orma; ita medicus sine methodo si sanat aliquando,
on arte sed casu & fortuna id facit.* Nobis autem
nte omnia adjungenda est pietas & ardens in-
ocatio auxilii divini. Quæ enim omnibus homi-
ibus à Deo in genere præcepta sunt, medicus
n specie etiam ad se pertinere existimet, ut scili-
et in tractatione artis timeat Deum, diligens sit
n vocatione sua, amans proximi serio, careat
otius præmiis quam incertum quid & periculo-
um tentet aut suscipiat, &c.

Hippocrates omnis boni in Medicina autor,
όμῳ, hos duces in medico requirit: *Naturam,
loctrinam, locum studiis aptum, institutionem à pue-
o, industriam, tempus.* Hæc quidem & ante-
licta omnibus pari felicitate adesse non possunt,
ed tamen studio, assiduitate & pertinacia qua-
lam diligentiæ id assequi ingeniosi possunt, ut ar-
is methodum recte perdiscant, & quod in exer-
citatione ejusdem sequantur praeclare teneant.
De his tamen ipsis adfirmamus, fieri posse, ut

D inter-

interdum (quamquam rarius) hallucinentur, & à methodi rectissima via aliquantum declinent, præsertim in intricatis ac difficilioribus morbis, quales in lti sunt interni atque occulti, quorum per media fit cognitio, cum in sensus non incurrant, præsertim si causarum quoque accedat perplexitas. Sin vero culpa ægroti aut aliorum contingit error, id jam huc non pertinet.

Nemo igitur recte aget, neque in arte feliciter versabitur, qui quam profitetur plene non didicerit, ut videlicet theoremata propria & totam σύστασιν ejus noverit probe, & sciat (non credat aliis tantum, aut ex libro, more psittaci, recitet) ea esse vera, consentientia sibi, & utilia ad finem artis, utque methodo ac ratione inventa recto usu experientiæ & praxis comprobare possit, quæ duo instrumenta duobus medici cruribus comparavit Galenus. Hoc vero non utique est cujusvis, sed ejus qui simul sit (ut uno verbo dicam) philosophus, quemadmodum Galenus demonstravit optimum medicum, eundem quoque esse philosophum, & Aristoteles testatus est χαρίεντας *medicos principia à philosopho naturali sumere, atque ibi artem incoare suam, ubi ille desinat.* Ciceronis quoque non contemnendum est testimonium ex 5. de finib. *Ab his philosophis*, inquit, *Oratores, Imperatores ac rerumpublicarum principes extiterunt, mathematici, poëtæ, musici, medici denique ex hac tanquam ex omnium artium officina profecti sunt.* Quapropter ingenue & verissime dictum

est

est ab Hippocrate, in lege: *Medici fama quidem & nomine multi, re autem & opere valde pauci.*

Neque ideo mediocribus etiam verum nomen medici detraxerim, si non dii sint, & omnia ad summum gradum perfectionis absoluta possideant. *Non omnia possumus omnes.* Multa Præcepta Hippocrates vera & utilia tradidit, quorum nec ipse experientiam omnium habuit, nec semper effectum aut finem eorundem assecutus est. Inde non mediocriter Cardanum delirare judico, dum millesimo quoque anno unum tantum perfectum medicum fuisse asserit, seque septimum esse in septimo millenario gloriatur, cum (ut alia prætercam) mundus tot annis non duraverit.

Ex his autem, quæ dixi, non difficile est judicare, si, qui omnium ad artis finem necessariorum præclaram noticiam sibi comparaverunt, expertissimi & scientissimi medici tamen nonnumquam labi possunt ac solent humanitus, quid de imperitis, indoctis malisque sit sperandum, quibus hæc omnia vel ignota sunt, vel quasi per somnium tantum visa cogitataque, quæ à medici munere sejuncta esse non possunt? & audacissime tamen quibuscunque obviis abutuntur? verum de his postea agemus. Hinc ergo magnorum quoque virorum lapsus aliquando oriuntur. Nam si natura interdum ipsa in operibus suis aberrat, & præter usitatas species monstra parit, nec perpetuo motum aut affectum ad finem

completum perducit, quid mirum si homines etiam in sententiis & factis suis aliquando aberrent, quæ præsertim in tanta caligine accidentium & opinionum confusione vehementer laborant, ut taceam fortuitos etiam casus, qui incidere & bene meditata consilia interturbare possunt, ut *Hippoc.* I. *lib. de morbis* recenset quædam mala, quæ medici operentur præ infortunio. Scio maximi nominis medico in Italia contigisse, ut nobilem matronam gravidam esse non crederet, quæ tamen infeliciter medicamentis usa præscriptis, paulo post fætum in utero habuisse se abortu conprobavit. Et Matthæus Curtius, quod Clementi pontifici (ni fallor) diætam, cui diu consueverat, immutasset, inconsideratius fecisse ab omnibus doctis medicis judicatus est, & interitus ejusdem non minima causa fuisse.

Sunt qui aliam etiam in medicis addunt causam, quod scilicet reperiantur nonnulli, quibus soleant ut plurimum minus prospere succedere curationes susceptæ, quique minus sint felices in restituendis ægris. Atque hoc ἄφατον illud esse existimatur, quod in medico Galenus requirit, cum εὐφυΐαν & felicitatem nemo sibi ipsi conciliare possit, sed aliunde possideat. Vulgus indoctum & litteratores quidam id fortunæ tribuunt, quam sciunt eruditi esse per accidens causam: Hujusque rursus causas ex cœlis Astrologi deducunt, ut videlicet ille sit felicior medicus, cui stella-

tellarum positus faustus nascenti illuxerit, quaem isti etiam in specie definiunt, ad quorum ententiam alludit Iuvenalis Satyra 7.

——— Distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus & adhuc à matre rubentem.
Ventidius quid enim? quid Tullius? an ne aliud quam
Sidus & occulti miranda potentia fati?
Si fortuna volet fies de Consule Rhetor,
Si volet hæc eadem Medicus de Rhetore fies:

Ut secundum propositum nostrum loquar: Et idem Satyr. ult.

Plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Phœbo.

Verum talibus rationibus, quæ sæpe prædicantur quidem, sed sine satis firma ratione, omissis, eas causas hujus rei inquiramus quæ evidentiores sint, ac minus perplexitatis secum trahant. Testatur igitur experientia, non quidem sæpe, sed interdum tamen, à nonnullis magis prosperè curari aliquot ægros, quam ab aliis paribus, nec arte, nec scientia superioribus, quod mihi neque ad fortunam, neque ad astra, sed ad alias tres causas referendum videtur..

Prima est fiducia & persuasio hominum, qua vulgo plurimum tribuunt alicui, eumque in ore & oculis ferunt, hunc omnibus præferunt, huic totos se committunt. Cui igitur multi plus fidunt, ille plures etiam curat, *inquit Hippocrates*;

magni enim momenti res eſt multæque efficaciæ, quod in aliis etiam negociis manifeſtum eſt, magnam habere fidem autoritatemque apud homines; nam in omnibus libentius illi obtemperant, & fiducia talis animum confirmat, ſpiritus exhilarat, ſpem excitat, totam denique corporis animique naturam recreat. Opinionis enim & phantaſiæ vis in proprio corpore multum valet. Hinc accidit, quod qui Principibus aſſiſtunt & in regum aulis vivunt, à pleriſque plus ſcire putantur, quam alii in literarum ac ſtudiorum umbra obſcuritateque abditi.

Neque eſt quod hoc noſtro tempore fieri id miremur. Idem Galeni ſeculo factum ipſemet conqueritur, fueruntque Romæ alii longe majore in precio & majore admiratione, quam Galenus, qui tametſi eſſet doctiſſimus ac Imperatoribus etiam carus, & operibus artis non obſcurus, niſi tamen ſcribendo famam & gloriam conſervaſſet, certe vix nomine nunc notus eſſet poſteritati. At illa fiduciæ, de qua dixi, & ſcientiæ opinio ut plurimum non laudatis, nec imitandis artibus quæritur: uſitatum enim & fuit, & eſt, & erit, ut multi medici pecuniam potius, inanem laudem, deliciaſque voluptatum ſuſpiciant quam veritatis ſtudium, ut ſi quis ſapientiæ quodvis ſtudium ſerio ſectetur, pro inſano habeatur. Simile ſimili amicum. Mundus vult decipi & non recte judicat: æſtimat ac commendat medicos ex ocio, luxu & ſplendore veſtium,

impu-

npudentia, jactantia, scurrilitate in conversa-
ione, ludis & compotationibus, audacia, adu-
itione, & quo quisque est indoctior, eò fere est
ratiosior. Talibus ergo artibus comparantur
ulgi studia atque applausus; (& hoc stulti pra-
in vocant) eoque fit, ut cum homines ægrotare
œperint, medicos advocent, non quidem opti-
nos, utpote quos per sanitatem noscere nun-
uam studuerunt, sed eos, quos maxime fami-
ares habent, quique ipsis adulantur & cupidi-
atibus quibusvis indulgent: Contra, quam ve-
eres illi medici (*verba Galeni hæc sunt*) ab Æscula-
io oriundi, qui tanquam duces militibus & re-
ges subditis imperare ægris voluerunt. itaque
ion qui melius artem callet, sed qui adulari ap-
ius novit, apud istos magis in precio est, huic
omnia plana perviaque sunt, huic ædium fores
atent, hic brevi efficitur dives plurimumque
otest. Talibus dum fidunt vehementer homi-
ies, inque iis spem præclaram positam habent,
ion mirum est, si interdum in levioribus morbis
liquid efficiant, præsertim cum inscitia etiam
udaces res efficiat, ac tum sane, audaces, quod
icitur, fortuna juvat, non quidem semper aut
epe, sed interdum, nam fortuna incerta est &
istabilis.

Huc accedit, quod iidem, qui tales medicos
dmirantur, post unam aut alteram successus
rosperi curam, sine modo rem prædicando mi-
fice extollunt, & famam harum augent, qui

occasioni similiter deesse non solent, sed insuper calumniis, quibus possunt, doctiores alios onerant, & hominum animos ab his alienare satagunt.

Sed tamen male mederi nunquam utile ægris esse potest, quomodo igitur hos imperitos dicemus mederi morbis? Dixi jam levioribus posse mederi interdum, quos etiam sæpius alioqui natura ipsa sanat: ut, vulnera in sanis habitibus levi auxilio adhibito, pro detersione puris facile coalescunt, ita quidam periodici morbi, si vires valentes subsint, finem ipsi nanciscuntur expletis circuitibus suis. In hos & similes, si qui forte incidunt, putantur arte curavisse; incidunt autem crebrius propter opinionem de ipsis conceptam. Sed audi Hippocratis de hac re sententiam ex libro de veteri medicina: *Plerique medici eadem, quæ mali gubernatores in se admittere videntur mihi. Etenim illi, cum in tranquillitate gubernantes delinquunt, non fiunt manifesti: cum vero deprehenderit ipsos ventus magnus & tempestas, palam jam conspicui sunt omnibus hominibus, quod ignorantia & culpa erroris sui navem perdiderunt. Sic sane etiam mali & plurimi medici, cum curant homines nihil grave patientes, in quos si quis etiam maxime delinquat, nihil grave faciat. Sunt autem multi tales morbi, & multo sæpius quam graves hominibus accidunt. In talibus sane delinquentes, non fiunt manifesti idiotis hominibus. Ubi vero obtigerit magnus & fortis & periculosus morbus, tunc ipsorum delicta & ars omnibus in con-*

spicuo

icuo sunt, neque enim longe absunt singulorum pœnæ : cruces, sed brevi adsunt.

Secunda causa est, quod nonnulli ingenio consi, parum videntur attenti ad artem esse, & xercitationi non satis diligentiæ tribuere, & ubi d prima statim consilia res non succedit, diligentiam remittunt, neque de aliis, quæ ars præscribit, faciendis amplius cogitant, sed negligentius omnia administrant, quam oporteat, idque alii aliis de causis: vel quod nolunt valde practicis negotiis se dedere; vel quod ingratitudine aut inobedientia hominum deterrentur; vel quod nimis distrahuntur cogitationes eorum multitudine ægrotorum, quibus adsunt, vel quod desperatos casus ab aliis prius in pessimum tatum deductos attingere verentur, &c. Ubi contra alius minus etiam eruditus, bonus tamen, neque ex superiorum familia, summo studio cuncta inquirere, & solicite circumspicere poest, ne quid ex rebus necessariis omittat, vel ex non necessariis adhibeat, quemadmodum lepore & cochlea de velocitate cursus contendentibus apud Æsopum, lepus consulto tardans contentione atque industria assidua cochleæ vincitur.

Duobus enim tanquam cruribus nititur medicina, neque solis theoreticis rationibus contenta, insuper etiam practicas experientias particularium requirit, & indefessam ad singulos casus intentionem.

At isti alii vulgares indocti & ἀπαίδευτοι nimium stulte hac sententia pro se utuntur, quod sine reprehensione ferri non potest. Nam de omnibus eruditioribus proclamant, malos practicos esse, quia boni sunt theorici, (ut cum ipsis balbutiam) sibi vero laudem practicorum impudentissime arrogant, asini ad lyram quod dicitur. Tenere hoc debebant, quicquid non ex arte fiat, & certis causis, id fortuito fieri.

Quamobrem, nisi quis causas & naturas corporum, morborum, signorum, remediorum, quam perspectissimas habeat, is nunquam secundum artis methodum, sed secundum fortunam & casum, & secundum causas vel nullas, vel alienissimas curationis modum omnem instituat, necesse est. An vero hoc satisfaciat nomini & officio medici, judicent omnes qui possunt recte judicare. Docuit hoc Galenus optimum medicum eundem esse quoque philosophum, ac si ille non docuisset, ratio tamen ipsa nobis demonstraret. Sed longius quam constitueram digredior.

Tertia causa est, quod varia sint dona Dei. alium fecit ad docendum & speculandum aptiorem, alii δύναμιν φυσικὴν ad agendum præstantiorem dedit, & ut in aliis hominibus, ita ut in medicis quoque interdum punit certa peccata, ne eos successus laborum suorum experiantur, quales alioqui habituri fuissent. Unde fieri potest, ut doctissimus quisque non semper etiam

feli-

iciſſime curet morbo affectos, præſertim ſi
ncurrant ſuperiores etiam ſimul cauſæ, pra-
m vulgi ſcilicet judicium, & negligentia quæ-
m, atque non alacris ad practica medicinæ
pera, induſtria, ſive voluntas medici. Nos
itur rigamus quidem & ſeminamus, Deus ſo-
s dat incrementum. Inter Prophetas & Apo-
olos ipſos quoque majora miracula faciendi
oteſtatem, & dona ſanationum dedit his, aliis
on dedit. Quid itaque medicus conſulat, agat-
ue, ex arte mediocriter ſcire poteſt, & facere
uod ſui eſt muneris: at eventum quoque præ-
are, non in ſua, ſed Dei poteſtate ſitum eſt, ſic-
i omnium aliorum conſiliorum τὸ τέλος,
cundum Pindarum, ἐν τῷ θεῷ, conſiſtit.

Præterea nonnullis etiam hanc crucem feren-
am imponit, ut experiantur inſignem & dete-
andam ingratitudinem hominum, quorum pe-
culis ſummo ſtudio adfuerunt.

In cujus rei conſideratione ſæpe mihi in men-
em venit Caſſandra Trojana mulier, cui ſimi-
m fortunam medici multi ſuſtinere coguntur,
uæ cum donum vaticinandi haberet, hoc tamen
commodi additum erat, ut ne ipſi crederetur.
Quod igitur & quantum operæ precium tulit?
nde veteres nonnulli ſimili calamitate adacti
ræceptum hoc tradiderunt poſteris: *accipe dum*
olor eſt, neque hoc inhumanitatis eſt, ſed neceſſitatis
c juſtitiæ, dignus ſiquidem eſt, qui operatur, mer-
de. Et tamen adeo ſuaves ſunt, ut Chriſtianæ
carita-

caritatis admoneant medicum, homines non pauperes, qui gratuita opera indigeant, ſed ditiſſimi, ſordidiſſimique plerunque, cum non ignorent tamen, quid caritatis ſit proprium, nempe æqualitas, & ſuum non quærere, ſed quod proximi eſt, & gratiam referre:

Ἀυτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴκε δύνηαι.

Sic igitur ajebam fieri poſſe, ut, præterquam quod Deus quibuſdam ad præclariſſimam ſcientiam non adjunxerit ſummam etiam felicitatem, huic ipſi tamen felicitati, ſi adſit, aliquid decedere poſſit ob ingratitudinem & perverſum judicium hominum, quibus non injuria tardantur bonorum ſtudia. Nam ſi omnis conditionis homines laboris præmia juſte exigunt & expectant, cur medico pio id facere non liceat, aut cur ille ſolus benefaciendo eſuriat, cum mutare id honeſtis rationibus poſſit?

Aliorum ergo, ut diximus, alia ſunt dona, ſed nos tamen hoc loco medicum perfectum, quantum fieri poteſt, præſupponimus, atque hunc ipſum (ad inſtitutum revertentes) adfirmamus etiam nulla deficiente proſperitatis feliciſq; ſucceſſus cauſa, tamen interdum labi & decipi, propter communem infirmitatem humani ingenii, neq; cuncta rectiſſime ſemper adminiſtrare poſſe: unde ſequi interdum ſoleat, ut morbo ægrotus non levetur.

Hanc vero cauſam rariorem eſſe quam cæteras credere licet. Si enim medicus ex inſcitia aut malitia, aut temeritate aliqua ægro cauſa mali ſit

atque

atque interitus, id jam non ad rationem humanæ infirmitatis pertinet, sed alterius est generis, quod tantum abest, ut medico excusationem honestam adferat, ut etiam propter id jure ac legibus in ipsum animadverti debeat: & olim actio data est in tali casu: juvenis namque cujusdam affines medicum de corde accusarunt, *referente Gal.* 1. *prognost.* de quo deinceps jam verba faciemus. Hoc autem omnino multiplex est.

Reperti sunt sane pessimi medici, aut medicorum nomen usurpantes, qui veneficiis usi homines è medio tollerent, quique certis pactis dæmoni malo obligati, septimum aut nonum quenque, qui in ipsorum manus incidisset, interficerent, vel qui sponte etiam dataque opera pestis semina rebus contagio affectis propagarent, domosque à malo immunes lue ista inficerent, quod Patavii à monacho & medico ante annos aliquot factum est, qui sceleratæ societatis deinde pœnas dederunt. De his igitur nihil amplius dicendum est, cum sit res illa manifesta & impia, & causa interitus miserrimorum ægrorũ. Quomodo enim (nisi Dei singulari beneficio) ex manu talis latronis, cui salutem suam etiam ultro commisit, incolumis quis evaderet? De medicis vero aliis, qui ignari veræ artis sunt, agamus, quorum culpa non raro accidere videmus, ut morbi sua natura leves ac mites ita exasperentur, ne ulla deinde ope adjuvari queant, atque hac ratione majus sæpe à medicis talibus, quam à morbis immi-

immineat periculum, *ficut infra dicemus quoque*, cum morborum naturam conditionemque, quid in hac re præſtare valeat, conſiderabimus.

Paulo ante oſtendimus numerum non exiguum eſſe ejuſmodi medicorum, qui illaudatis artibus adulatoriis, luſu aleæ, compotationibus, & aliis viro honeſto philoſophoque indignis rationibus, in hominum amicitias inſinuent ſeſe, quo à pluribus ipſorum opera expetatur: quos neceſſe eſt ſimul & temerarios & audaces fieri. Quod enim inſcitia audaciam ſecum adferat, vetus & veriſſimum dictum eſt, & Hippocrates ipſe ὁ παλαιὸς in lege inquit: *Audacia ignorantiam artis significat*, & alibi conqueritur *eſſe*, *qui ex eo, quod ignorent, non parum lucrifaciant*. Hi ergo, ſi incidant in morbum, ſua natura acutum & periculoſum, vel difficilem ac pertinacem, non feſtinant, ſecundum proverbium, lente, ſed atrociſſimo auſu, violentiſſimis remediis utuntur, & omnibus quaſi copiis hoſtem ſubito adoriuntur, ad nova etiam & nondum ſatis explorata medicamenta confugiunt, experimentaque per mortes hominum agunt: nullo reſpectu habito ad ſpeciem, locum, tempuſque morbi, ad vires, ætatem, temperaturam ægri, & materiæ concoctionem vel cruditatem, ad vias quò natura vergat, ad regionem, anni tempus, cœli ſtatum, vel conſuetudinem, denique ad cauſarum varietatem ſymptomatumque.

Ad hanc claſſem pertinent, qui venenata metalla

alla repurgare ſe ad quintam eſſentiam mentiuntur, eaque tanquam ſaluberrima corporibus iumanis, offerunt, cum ne minima adhuc ex parte demonſtrarint, eſſe ullam inter ea & corpus noſtrum ſimilitudinem (qua maxime tamen confidunt atque gloriantur) nam quæcunque pſi de analogia micocroſmi ad magnum mundum garriunt, frivola ocioſorum hominum commenta ſunt & λόγοι πλασματώδεις. Præclare Celſus lib. 3. ex ſententia Aſclepiadis dicit: *Cito, iucunde, tuto, curandos eſſe morbos, quantum fieri poſsit.* hæ optimæ rationes ſunt. *Ut autem tuto cures*, inquit Galenus 14. meth. 14. *tria ſunt, quibus intentus ſis oportet: primum, ut omnino abſolutionem operis ſive perfectam curam conſequaris, alterum, ut ſicubi hanc non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas*, ſicut Gal. alibi (in princ. lib. κατὰ πίπους) etiam teſtatur, in artis operibus ſemper operam dediſſe ſe, ut quod auxilii loco adhiberetur, juvaret, vel certe non noceret, de quo vide Hippocrat. 1. epidem. 2. ſect. 50. aphoriſ. *Tertium, ut vitium ſive morbus non facile revertatur.*

Hæc conferamus pauliſper ad ea, quæ fieri paſſim conſpicimus, & omnia perturbari contraoque ordine agi animadvertemus. Abſolutio operis & perfecte reſtituta ſanitas expetenda eſt primum, in quo convenire quidem poſſunt & boni & mali, credo enim malos quoque laudem nati ægri expetere. Sed infinito modo diſcrepantes vias deinde ineunt. Boni conſtituta, fundata,

data, demonſtrata, & antiquiſſima experientia confirmata artis theoremata ſequuntur. Illi contra hæc univerſa, vel nihili, vel non admodum magnifacere, ſed vel ſubito & impræmeditato nulla facta inquiſitione, vel communi quodam modo conſpectis urinis (de quarum abuſu alias ſcripſi) quocunque morbi tempore Receptaria ſua revolventes aliquod ſtrenuum eligunt & familiare: id ſi forte ſemel expugnavit morbum, quanti triumphi canuntur? Sin autem rem decumbentis deteriorem faciat, quod ut plurimum accidit, tum animo concidunt, fingunt novum & antea inauditum eſſe morbum, cauſaſve alias alieniſſimas prætexunt, ac tandem ſeſe, quo poſſunt modo, ſubtrahunt vel ſi in cura perſiſtunt, ex uno errore in alios longe graviores, tandemque ad deſperationem ægros adducunt, neque id immerito,

Non enim ſunt arte homines hi divini aut ſcientia,
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque hariolı:
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat,
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.

ſicuti hæc non magis de ſuo, quam de noſtro tempore ſcripſiſſe Ennius videtur.

Econtra peritus ac legitimus medicus & vir bonus, tametſi in dubium aliquem incidit morbum, ita tamen inſtitutus eſt, ut in principio remedia adhibeat, quæ vel certo juvare, vel ſaltem lædere nihil poſſint, erat enim hoc alterum caput. Scit manente cauſa effectum tolli nunquam poſſe.

posse. Non igitur parergis ociosis illis insistit præcipue, quæ ad ostentationem potius, quam curationem à beatis illis practicis vulgaribus cumulantur, qui in principio adhibent, quæ statui vel declinationi debentur, vel contra, qui cruda movent & inconcocta, quod frequentissimum & perniciosissimum est, atque *ut Galeni verbis utar*, aleatorum instar remedia offerre consueverunt, vires superpurgatione prosternunt, efficiunt scirrhos hepatis, coli aut articulorum cruciatus vel resolutiones, incrassant materias frigidas, aut calidarum ebullitionem tristissimam relinquunt: & quis omnia enumeret? Interim vel pharmacopolis gratificando, vel suæ avaritiæ, aut molliciei ægrotantium serviendo, magnam medicamentorum copiam obtrudunt ægris, nulla necessitate, quibus obruunt naturam, appetitum prosternunt, concoctiones & nutritiones impediunt, materias quiescentes irritant, & ad motum suscitant, vomitus perpetuos lacessunt: ita & sumptibus & periculis injuriis ægros onerant, & impudentissime nihilominus immensa precia extorquent: Atque hoc scilicet vocant practicum esse. Et reperiunt tamen applausores. Utque Naaman Syrus non contentus simplici lotione aquæ Iordanis, quærit alia majora & miranda; ita hodie, quæ ad admirationem, ambitionem & apparatum finguntur, quæque ampullis inanissimis verborum ad nauseam usque extolluntur, gratiora multis sunt ineptis,

quam salutaria & ex arte simpliciter proposita. Sed eventus tamen prudentiam augere in hominibus debebat.

Hæc exempli causa dixi hactenus, ad demonstrandum nempe ex medicorum inscitia, culpaque (quæ multiplex esse potest) sæpe accidere, ut morbus incurabilis vel permaneat, vel si non fuit talis reddatur. Sed addamus unum adhuc aut alterum exemplum. *Novi medicum*, inquit Benivenius, *qui vel incuria, vel magis, ut arbitror, inscitia, emplastrum frigidissimum stomacho cujusdam viri, dum illum ventriculi dolor satis mordax urgeret, superposuit. putabat enim hoc auxilio dolorem tolli posse. Verum ille dolore fere amoto, gravem tamen noxam percipiens, redeunti medico exponit dolorem quidem remissum, se tamen inspirandi difficultate vexari. Quod inscius medicus parvifaciens iterum emplastrum admovit, & ne tollatur etiam jubet. At æger, dum assistentes imperata faciunt, paucis interim horis singultu premitur: quo gravius graviusque hominem affliсtante, inhorrescunt illi membra, ex quo etiam paucis interceptis diebus mors subsequuta est: quam medici omnes ex incusso stomacho frigore provenisse judicaverunt. Ignorabat enim bonus ille medicus, nullum princeps aut principi subserviens membrum solis frigidis esse curandum.* Talia etiam olim facta sunt. Lege quæ Galenus contra Thessalicos & methodicos scribat in Therapeutica methodo, & exempla egregia non deerunt.

Similia multa quotidie apud nos accidunt, si quis

is obfervet. *In articuli cujufdam (puto humeri) ore ex fluxione orto, tonfor quidam exhibuerat me- amentum validiffimum, ac nifi fallor fuerat pulvis imonii exufti & rubificati, ex quo ille qui fumferat lentiffime per fuperiora atque inferiora purgatus eft, ut fanguinis etiam aliquid dejiceret, & crebris imi deliquiis corriperetur. Sequenti die venam et- n fecare voluit, quam æger proftratis pene viribus remifit. Quia vero ob corrofa inteftina dolorem lem perfentiebat, ftolidus tonfor colica tormina effe jiciens, quæ ex folo frigido humore oriri didicerat, um potentiffimum exhibuit, ac ventrem oleo ruta- laurinoque inunxit, & fine dubio hominem inter- iffet, nifi ab aliis in tempore accerfitis rectius tracta- fuiffet.*

Memini item, fœmina, quæ pleuritide corripi inci- et, à medico exhibitam effe theriacam cum aliis ca- ficis, & imperatum, ut poft affumtionem fudaret. e omnia in deterius converfa, & tandem illa peri- umonia extincta eft.

Alius quidam, cum apoftema in ventriculo haberet, egitimo curandi modo fatis bene haberet, pertæfus ioris curæ, hominis circumforanei fuafu hellebori lterini vulgaris decoctum fumfit, & altera die fu- concidit atque expiravit.

Hi igitur non adhibuerunt diligentiam eam, in debuerunt, ut ne ægrum læderent, fed er- e non ferendo morbum ad extrema difcrimi- deduxerunt. Dum enim ambitionis ftudio iam quærunt, ut methodum veram vitent,

quam minus operosam esse arbitrantur, fingunt propriam sibi methodum, quæ in inextricabiles labyrinthos ipsos præcipitat, atque ita cæcus cæcum ducens, ambo in foveam cadunt. Apud Plutarchum in exercitu Sertacii miles quidam robustissimus caudam equo evellere nequivit, at lixa facile singulos pilos evulsit: Ita certe non ubique & semper totum morbum semel extirpare licet, sed paulatim debellandus est sæpenumero, per partes evacuando, mitigando, avertendo id quod molestat. Quot præstantes viri his annis perierunt, restituti, ut putabatur, novis illis metallicis liquoribus vel pulveribus, qui deinde aut phthisi contabuerunt, aut convulsionibus & apoplexia vel hydrope, vel aliis diris modis vitam finierunt? Et nos tamen non sero veluti Phryges, sed nec unquam sapere discimus, neque iis, quæ in oculos nostros incurrunt credimus. Quoties nos (ut de aliis taceam) conspeximus tantum symptomata quædam, utcunque ab aliis mitigata esse: nulla actione contra morbi fontem instituta, ac ne tentata quidem, nec corroborata etiam partium languentium natura & facultate: deinde vero recrudescente morbo, & prostrato robore corporis, omnia optima præsidia frustra fuisse adhibita. Hoc non erat tertium observare, quod præstantissimi illi veteres tantopere posteris commendare voluerunt. *Galenus* 1. *de dieb. decret. imperitum & ex trivio adscitum medicum tantum ab appellatione*

atione vera ministri naturæ abesse censet, ut maxime ontrario nomine ipsum dignum affirmet, inimicum idelicet naturæ appellandum & ægrotantis hostem. Verissimum igitur est, quod Hippocrat. νόμῳ cripsit: φήμῃ μὲν πολλοὶ ἰητροὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοὶ, *fama quidem & nomine multi, opere vero alde pauci sunt medici.*

Erasistratum ferunt decere solitum: oportet ominem exercitatissimæ considerationis esse, ui voluerit non solum affectus ipsius qualitaem, sed affectum quoque locum probe dignocere. Et hæc tamen duo tantum sunt ex aliis lurimis considerandis. *Celsus 3. libro pronunciat,*) uno medico plures curari simul non posse, uem secutus Galenus neminem arbitratur mulis ægris eodem tempore decumbentibus sufficere posse. At imperitis illis nihil facilius existiatur; qui quadraginta vel centum etiam hominibus uno die respondent, ac satisfacere se opientur. Qualia vero censes illa responsa & auxi- visum iri, si ad veritatis & scientiæ normam vocentur atque exigantur? Hujus mali causa & lpa non postrema in Academiis hæret, quæ tilos & dignitates tribuunt interdum ineptissis, unde ineffabiles clades in Repub. sequi nese est, in qua tamen re antiqua Gymnasiorum tuta, magno consilio olim condita, conscienss promoventium onerant (sic enim loqui sot) *ne quem ad superiores dignitates scholasticas adtant, de quo universitas erubescere possit.*

Nam præter alia detrimenta etiam hoc accidit, ut postquam indocti, quibus vulgus diu credidit, sæpius errando existimationem tandem amittere incipiunt, idem vulgus etiam doctioribus deinde imputet, hosque cum indoctis plane eodem loco habeat, atque ita ars ipsa etiam in contemtum veniat; quemadmodum Dei verbum male audire solet ob vitam docentium perversam atque impiam: cum tamen docti, si prius recte curarunt, ex arte curarint certisque ex causis, indocti vero quicquid boni egerunt; casu tantum & forte fortuna egerint, qua si destituantur, nihil arte corrigere possunt, sed ex leni sævum ac vehementem, ex parvo magnum, ex brevi longum, & benigno malignum morbum efficiunt, ex sanabili denique affectu irrecuperabilem sanitatis jacturam introducunt. Huc si annumeremus sexcenta genera impostorum, circumforaneos errones atque agyrtas, judæos, aniculas, monachos, cerdones, fullones, milites, carnifices, & fæcem illam hominum, qui in artem medicam tanquam sues irrumpunt, impuneque conniventibus magistratibus in vitam hominum grassantur, infinitas puto in hoc capite, quod ad tales falso putatos medicos pertinet, non curatorum morborũ causas reperiemus. Ab his enim postquam in extremum discrimen laborantes conjecti fuere, tum demum peritiores medici interdum solent advocari: At vero quid illi tum facient? contra stimulum nempe calcitrabunt,

trahunt, & impossibilia perficient, quæque alii multis diebus corruperunt, hi uno die in integrum restituent, & miracula faciendo Dii erunt? Sed hæc in capite de Morbo etiam repetenda erunt.

Tandem huic numero addendos censeo medicos quosdam doctos etiam, nimis tamen avaros, illiberales & crudeles interdum, non habentes viscera misericordiæ, qui miserorum ægrorum rationem & statum non satis considerantes, leve quid esse ducunt talium curam agere, neque magnitudinem operis attendunt, neque diligenter in eo versantur, neque à Deo successus petunt, sed levissimis causis commoti aliquando curationem deserunt, etiam cum pleraque ægri faciunt, quæ ab ipsis requiruntur. Id ergo si fiat eo tempore, quo maxime medici auxilium necessarium erat, in periculoso præsertim & magno morbo, levi momento in incurabilem ille degenerare poterit.

Nunc ad Pharmacopolas, qui medicorum ministri sunt, nostra se convertat oratio, quam probi, & in officio diligentes, ad se pertinere nequaquam existimare debent. De cæteris vero improbioribus negari non potest, quin sæpe præpostero & malo studio suo occasionem præbeant causamque morbis, ut insanabiles evadant, & decumbentes ægritudine corporis non liberentur. Fuit olim ejusdem medici & artem sanando exercere, & medicamenta ipsa præpa-

tare: ſicut Galenus ipſe Antonino & Severo Imperatoribus theriacam præparavit, & paſſim una cum Hippocrate monet, quibus pharmacis medicum inſtructum eſſe operteat. Poſterioribus vero temporibus arti miſcendi & componendi pharmaca præfecti ſunt alii, qui medicinam ipſi non facerent, ſed parata ſemper in promtu haberent, tum ſimplicia, tum compoſita remedia, ita ut Pharmacopola jam ſit quaſi δημιουργὸς, Medicus vero ἀρχιτεκτονικὸς, cujus præceptis ac præſcriptis ille obſequi debet, & præter ea nihil in curandis morbis per ſe tentare vel ſuſcipere.

Etſi autem ſcio, in utramque partem multa argumenta diſputando colligi poſſe, quibus vel probetur, vel damnetur inſtitutum iſtud, quo præparatio medicamentorum ab ipſa arte medicinæ disjuncta fuit, ac ſeorſum Pharmacopæis commiſſa; tamen arbitror graves cauſas ſapientibus viris olim fuiſſe cur id fieret, & nunc etiam ejus rei utilitatem manifeſtam eſſe, ſi modo recte ac honeſte ut fiat, curetur. Eſt etenim tanta amplitudo artis ipſius, ut quo quiſque doctior & peritior eſt, eo magis animadvertat, vix totam vitam perdiſcendæ & tractandæ illi ſufficere poſſe, ac divine dictum ab Hippocrate fuiſſe intelligat *Artem longam*. Galeni quoque idem ſentientis hæc ſunt verba: *Artis magnitudo vitam ſuperat humanam, adeo ut ab homine quantumvis diligenti ac induſtrio nequeat & incoari, & ad finem uſque perduci.*

Itaque

Itaque haud dubie ſummorum aliquot medicorum conſilio & ſubjectione Reipublicæ gubernatores & principes in eam devenerunt ſententiam, levandos eſſe medicos onere iſto maximo præparationum variarum & quotidianarum, ut toti in artem ipſam & uſum ejus in curatione ſola incumbere poſſent: præſertim cum publice etiam in ſcholis poſtea tradi cœpiſſet ars ipſa, & ſtipendia, privilegiaque eſſent conſtituta ejus Doctoribus. Nimis enim multa onera hæc eſſent, ſimul in ſcholis docere, ægros curare, & pharmaca præparare, (aut præparationi ſaltem præeſſe) quæ ſubinde in multitudinem inſignem excrevere, inventis nimirum novis additis ad priora. Ac cum aliquando ut fit, ſubiti morbi incidunt, medicus non quivis ita inſtructus eſſe poteſt, ut ſemper omnia neceſſaria remedia in promtu habeat, qua occaſione fieri poſſet tamen, ut interim dum paranda eſſent, ægri perirent. In pharmacopoliis vero ad ſubitos etiam caſus materia parata eſſe poteſt. Deinde neque omnium facu ltates (hoc præſertim tempore) ejuſmodi ſunt, ut & magnis ſumtibus artem diſcere, & miniſteria quoque miſcendi exercere queant, ac neceſſaria comparare. Id niſi emendatum fuiſſet, multi ingenioſiſſimi derelinquere artis exercitia coacti fuiſſent, poſtquam, exhauſto patrimonio apud exteras gentes & ſcholas, domum reverſi inopes ferme vivere incipiunt: locupletiores vero ære multo & divitiarum ſplendore opinio-

nem peritiæ aucupantes, & officina medicamentorum lauta instructi, omnium oculos ad sese solos convertissent.

Huic ergo difficultati optime & prudentissime prospectum fuit, constitutis publicis tabernis, in quibus secundum rationem præparationes conficerentur, quæque usui medico quavis hora inservirent.

Ex qua re hoc etiam commodum promanavit, ut precia pharmacorum essent nota atque tolerabilia. Quis enim non credat olim multos impostores nullius precii res maximo vendidisse idque impune, quod & materia & confectionis ratio ignota esset, cum hodie etiam in tanta luce omnium rerum idem nimis sæpe evenire comperiamus? Unde in laudatis rebuspubl. & legibus præclare constitutis hoc etiam cavetur, ne cuiquam liceat aperire officinam materiæ medicæ nisi jurato, & quæ à medicis & viris honestiss. quotannis cum examine solenni inspiciatur, in qua precia insuper rerum singularum æstimata, ac certo modo constituta, non temere augeantur. Certe magnum peccatum est magistratus, si curam hanc inspectionis negligat, cum de multo levioribus rebus aliis (ut de vendenda cerevisia) interdum sit oculatissimus.

Deinde medicorum quorundam petulantium & indoctorum temeritati hac ratione obviam itum est. Ne enim venenatis, aut male & imperite præscriptis remediis facile abuti possent,

& noxia

& noxia hominibus, quos forte oderunt, propinare, aut morbo non consentanea, vel fortuita tantum, & quæ temere in mentem veniunt, apponere, formulæ singulorum medicamentorum, quæ ægrotis exhibituri sunt, in officinas publicas deferuntur, ex quibus & de industria, scientia, diligentiaque medici judicium fieri semper potest, & Pharmacopolis via præcluditur, ne plus pecuniæ, quam par sit, extorqueant. Ex quo instituto & fiducia ægris augetur, & fama boni medici in tuto est, & curatio tota absque difficultate ulla peragi potest: Cum alia ex parte interea male feriati homines & agyrtæ sua remedia in obscuro conficiant, misceant, vendant, exhibeant, & interfecto ægro culpam deinde ad fatum rejiciant, ipsi fuga se subducentes.

Quapropter in rebuspublicis præclaris cautum hoc etiam est, ne eidem liceat & Pharmacopolæ & Medici munus obire, propter pericula scilicet, quæ inde metuuntur. Neque enim qui ipse præparat formulas suas (seu receptas ut vocant) aperte proponit, neque si proponit certum esse potest, an iisdem vere etiam utatur, vel multo viliora alia substituat, quam nominaverit: & sic idem periculum imminebit, de quo Plinius olim conquestus est, fieri scilicet negociationem animarum.

Non negarim tamen à bono & laboribus assueto medico etiam præstari posse utrumque, vel saltem, quin aliqua singularia & eximia remedia

præpa-

præparet ipſe, quod abſque detrimento aliarum rerum neceſſariarum facere poſſit. Sed iſtud nunc quidem, quod jam legitimum eſt, ubique ita relinquamus.

ETSI autem hoc loco de toto officio Pharmacopolæ non diſputabimus, tamen paulo altius hæc repetenda fuerunt; ut pateret quid proprie ad ipſum pertineret, & quatenus fieri poſſet, ut cauſa ſit non ſolum læſæ exiſtimationis ac famæ Medici, verum etiam læſi ipſius ægrotantis, & non curatorum morborum. Sit igitur Medici miniſter, ſive alioqui doctus ſive indoctus ſit, artem ſuam præparandi, temperandi, miſcendi, colligendi, aſſervandi ſingula medicamenta exacte teneat, nihil ſuo judicio mutet, nulla aliena ſubſtituat, ægris per ſe, niſi juſſus, nihil exhibeat, famulis ſuis non cuncta concredat, ipſe præſens omnia, ut quam rectiſſime & ſolicite adminiſtrentur, procuret, &c. At hæc quidem ſingula fruſtra ſperantur ab eo, (ut ſupra de medicis ipſis quoque dixi) qui non honeſte educatus & vir bonus fuerit, multo vero magis, qui Deum non timeat inſpectorem & vindicem injuſte factorum, quique fide, corde & operibus non ſit Chriſtianus. Plurimum igitur intereſt, & quidem longe plus quam vulgo creditur, quales viros huic muneri magiſtratus præficiat.

Dico igitur non raro accidere, ut non ſolum periclitantis valetudinis ægri, verum etiam neglectæ & peſſundatæ prorſus culpa in Pharma-

copola

copola resideat. Quis enim de hoc dubitare potest? Circumferamus oculos per omnia genera artium cum mechanicarum, tum liberalium, & ministrorum culpa quanta errata committantur nullo negocio perspiciemus. Nonne harmoniæ musicæ perturbatæ causa sæpissime est in concentore uno atque altero, male & extra ordinem canente? Nonne ædificiis ruentibus causam sæpe dederunt operæ, præter sententiam & voluntatem architecti? Nonne victoria sæpe amittitur contumacia, ignavia, formidine vel temeritate militum & centurionum, nulla culpa hærente in exercitus duce?

Jam igitur cum res eo redierit, quemadmodum antea dixi, ut medici instrumenta sua plurima, quibus carere non possunt, sumant à Pharmacopolis, si hæc non sint talia qualia esse oportet, quis inde incommodum secuturum esse non intelligat? Nempe si non debito tempore collecta fuerint, non recte ac integre asservata, nimis inveterata, exoleta & inutilia, si alia exhibita & addita, quam medicus præscripserit, quod nimium sæpe fieri conqueruntur multi. Insedit enim hoc seculo avaritia ita alte in animos hominum, ut circumventio proximi etiam pro virtute habeatur. Multi arrogantia sua quadam despiciunt medicos,& cum ipsis de gloria atque scientia certare etiam audent. Si hic præscripsit pharmacum leniens, illi superbi scammoneata miscere audent: si hic mane jejuno ventre jubeat

hoc

hoc fieri & bibi, illi post prandium demum cum potione parati adsint, ne ad servilia ministeria quasi coacti videantur præsto esse. Quale autem hoc esse dicemus? præstaret tales procul abesse ab omni medicationis commercio, quos suæ vocationis pudet. Sæpe fateri nolunt deesse sibi hoc vel illud, & assumunt interea alia, vel prorsus etiam omittunt summe necessaria, in quibus tota vis & spes curæ residebat. Nonnunquam etiam inscitia peccant, quemadmodum scio accidisse non sine gravi decumbentis periculo, cum exhibendum fuisset saccharum rosatum, Seplatiatiarii ministrum elect. rosatum dedisse. Unde vulgatum istud exiit dicterium: *Quid pro quo, album græcum pro balsamo, &c.* Carent interdum, ut ajebam, maxime necessariis utilissimisque compositionibus atque instrumentis, nempe (ut exigua etiam referam) melle violato, sirupo ex violis solutivo, sirupo betonicæ, farfaræ, portulacæ, unguento diapampholygos, de turia, pila item lapidea ac plumbea, &c. interim pyxides coloribus auroque magnifice exornant, & tabernam variis imagunculis ad delicias puerorum magis quam utilitates ægrorum spectandam exhibent, quæ quidem suo loco propter decus & ornamentum ædium toleranda videntur, sed oportebat hæc facere, illa vero nullo modo prætermittere, quæ potiora sunt. Interim etiam dum sæpe præstantissima medicamenta negligunt, empirici alicujus aut monachi remedia copiose

copiose præparant, omnibus venalia offerunt & commendant tanquam ἀνάγχρηστα. Inprimis vero cavent, ne desint illæ merces, quæ à pessimis circumforaneis expeti, & ab iisdem in perniciem hominum passim, tam urbanæ quam rusticæ plebi, obtrudi solent.

Herophilus divinus vir medicamenta θεῶν χεῖρας appellavit, recte videlicet præparata recteque usurpata, alias certe fient χεῖρες παλαμναῖαι, & in manu sicarii gladiis. Platonicis causa instrumentalis pro una ex principibus causis, à Peripateticis fere pro tali, sine qua vera causa non queat esse causa, habetur.

Ex quibus omnibus jam cuivis manifestissime patere arbitror, si Pharmacopola in medicamentis ordine atque lege artis præparandis vel maligno etiam & perverso studio, versetur, magnam ex eo causam non curatorum morborum haud dubie exorituram.

Nunc tandem ad morbum ipsum quod attinet, hujus profecto longe maximum est momentum. Hic vero non de specie morborum per se incurabili loquemur, nam de illa supra egimus, sed de illis morbis, qui cum sua natura curabiles sint, non raro tamen in θανατηφόρους & incurabiles degenerant, propter accidentia quædam ad morbi ipsius naturam pertinentia, eamque nimis valde in deterius immutantia.

tantia. Etsi enim medicus nec ignorantia artis, neque negligentia sua in curando peccat, sed doctissime ac rectissime omnia facit, quæ sui sunt officii, quæque ad recuperandam sanitatem pertinent; tamen alia habet plurima impedimenta, & de quibus nunc agemus, præcipue morbi μέγεθος atque ἦθος: quibus fit ut ægrotus sæpenumero sanitatem non consequatur. Unde admodum vere hoc dicitur:

Non est in medico semper relevetur ut æger,
Interdum docta plus valet arte malum.

Et *Hippocrates* 1. *prognost.* testatur homines nonnunquam vi morbi interire, priusquam medicum accersant, quosdam etiam vocato medico repente, hos intra primum diem, illos post aliquot dies plures, antequam medicus adversus singulos morbos arte resistat. Et in libro de arte sic scribit: *Sentio medicinam esse, vel ad artem medicam hoc etiam pertinere, eorum, qui à morbis victi sunt curationem non aggredi, cum in confesso sit, quod medicina tales sanare non poßit.* Idem Celsus tradidit lib. 5. *Est prudentis hominis eum*, inquit, *qui servari non potest non attingere.* Atque tum vel maxime prædictionibus scienter uti oportet, quia in tali casu cuncta auxilia valida magis hominem lædunt, ejusque deteriorem statum efficiunt, lenia vero & mitia nullam adferunt allevationem, & medico potius infamiam dedecusque conciliant.

Ad duo igitur prius dicta capita totum id, quod hoc

hoc loco considerandum est, brevitatis causa referemus, nempe ad morbi magnitudinem & mores. Nam etsi in languido corpore vires debiles cum subsunt, nihil præter interitum expectari solet, ut 2. Aphor. 41. *Qui sæpe & vehementer & sine causa manifesta animo linquuntur, ii derepente moriuntur*: tamen has quoque sub istis duobus capitibus comprehendemus, cum ut plurimum vires concidant (nisi tales sint in corpore à primordio **νοσηρῷ**) vel ob magnitudinem vel acutiem & malignitatem morbi.

Magnitudo igitur morbi spectatur præcipue in partis affectæ præstantia ac nobilitate, & in ipsius affectus vehementia, quæ oritur ex causarum magnitudine ac violentia, indicatur ex verò symptomatum sævitia.

Variis autem occasionibus & causis morbi fieri possunt magni, pertinaces, periculosi, nec non lethales. Inter quos est complexus & concursus multorum morborum, qui simul uno tempore infestent hominem, multum enim inde difficultatem augeri manifestum est, quemadmodum fit in hæmitritæo, in putrida cum hectica febre conjuncta, ut quintana etiam, 1. *epid.* 3. *comm.* nempe & ante tabem, & jam tabidis superveniens interficit. Sic in morbo Gallico cum asthmate res desperata est. Est & multitudo materiæ causa, præsertim commotæ ac furiosæ, quæ ad locum principalem vitæque necessarium decumbere potest impetu suo, unde

in cerebro & nervorum principio apoplexia aliquando ſequitur, in corde ſyncope & virium miſerabilis lapſus. Materia quoque jam collecta in loco periculoſo, ut in faucium inflammatione, quæ anginam efficit; impedita enim ſpiratione periculum mortis incumbit. Materiæ item vel cauſæ violentia aut malignitas, quæ conſenſu loci, aëris & victus mali vehementer exaſperari ſolet, ut in peſte ex aëris putredine accidit, præſertim attracta in corpus diſpoſitum & præparatum. Eſt creberrima cauſa magnitudinis morbi etiam error in curatione commiſſus inſignis, ſive is ægri, ſive adſtantium ſive medici culpa evenerit: ut ſi intempeſtive materia commoveatur, vel cum ſummo detrimento virium educatur, aut non talis, qualis purganda erat, purgetur, aut ad viſcus nobile pertrahatur, & id genus alia ſi committantur. Temporis præterea mora atque diuturnitas, quæ fit ut morbi nonnulli inveterati penitus inſideant & quaſi ad habitum perducantur, idque itidem ob negligentiam ægrorum vel inſcitiam medicorum. Tum igitur juxta Poëtam:

Helleborum fruſtra, cum jam cutis ægra tumeſcit
Poſcentes videas: venienti occurrite morbo.

Ex hoc fonte derivata ſunt præcepta venuſtiſſima illa:

ἀρχὴν μ' ἰᾶσθαι πολὺ λώϊον ἢ τελευτὴν,
ζητῶμεν δ' ἕλκη φάρμακα φυομένω.

Opprime

Opprime dum nova sunt subiti mala semina morbi.
Principiis obsta, sero medicina paratur
Cum mala per longas invaluere moras.
Vidi ego, quod fuerat primo sanabile, vulnus
Dilatum longa damna tulisse mora.

Exiguos enim morbos adhuc natura vincere potest vel sola, vel parum adjuta ope medica, magnos vero non item, nam mora dat vires. Itaque nec medicus, si, morbo jam superante & natura succumbente, demum advocetur, semper ac certa spe malum factum infectum reddere poterit. Unde à Celso recte hoc est dictum: *Longus morbus, cum penitus insedit, quo ad difficultatem pertinet, acuto par est, & acutus quidem, quo vetustior est, longus autem, quo recentior eo facilius curatur.*

Intelligi hæc poterunt exemplo podagræ, quod malum in omnium est ore tanquam insanabile.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Non dicit Ovidius simpliciter podragam; nam & natura, essentiaque ejus & methodus curandi nota est, neque desunt pharmaca idonea, efficacia, salutaria, si rite administrentur, & accipiantur tempore modoque debito, & victus ratione, qualis requiritur, adhibita. Tum enim potest podagra & arthritis non mitigari solum, sed prorsus etiam tolli, & non minus curari, quam aut febris tertiana, aut alius morbus salubris, quod exempla testantur. Non ergo poda-

gra est morbus εἴδει insanabilis. At si principia negligantur, fluxiones diuturnæ articulorum robur fregerint, ita ut jam sibi ipsis morbum pariant, materiaque per pravam diætam (homines enim diætæ carceres oderunt) aucta & exasperata fuerit, & nodi tophique generati jam præsto sint, ut sit facta jam nodosa & lapidosa podagra: tum certe medicina, tametsi semel aut iterum tophos & nodos terrestres ferro exectos eximat, morbũ tamen penitus tollere nesciet amplius; & impudentis stultique hominis est, flagitare tum opem subitam & perfectam medelam, quasi vero nihil aut nullius momenti fuerint antegressa errata plurima, quæ habilitatem partium ad sanitatis formam integram pene extinxerunt, & ex privatione negationem effecerunt, ut corpus ægri scilicet in iis partibus non amplius sit ὑγιεινὸν, hoc est capax sanitatis. Hoc igitur est accidens illud, quod podagram, alioqui sua natura non incurabilem, talem tamen efficit, ut curari in extremo & perfecto gradu amplius nequeat. Est enim in malis quædam etiam perfectio, cui scilicet nihil desit, neque excedendi meta aliqua relicta fuerit. Audiamus hic etiam Hippoc. ex lib. 2. prædict. *De podagricis hæc dico; quicunque aut senes sunt, aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnose vivunt, aut siccam alvum habent, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego cognovi.* Addit deinde Ovidius:

Nec formidatis auxiliatur aquis.

Ars nimirum medica, quem versum multi perperam de hydrope dictum intelligunt. Qui à cane rabido morsi fuere, nisi mature illis succurratur, tandem in ὑδροφοβίαν incidunt, hoc est, ad omnes aquas conspectas exhorrescunt & animo concidunt. Hoc signo ultima veneni sævities indicatur, eamque Poëta formidatas aquas nominavit. Etsi igitur morsus canis rabiosi curationem in principio recipit, alia tamen ejus est in aucta vehementia mali ratio.

In primis autem morbi alioqui periculosi, accessione aliqua mali facta, statim fiunt deplorati, ut pestis, & alii quos supra à specie incurabilibus excludi posse dixi, si quis exactissime rem perscrutari vellet. Pari modo intemperaturæ, fracturæ, luxationes, vulnera, ulcera, coli ileique dolores, ubi in magnitudinem insignem excrevere, in lethales abeunt alioqui salubres existentes: præsertim vero ex atra bile morbi, dysenteriæ, mania, malignæ febres, lues gallica & scabies confirmata. 2. Aphor. 39. *Qui longi senibus accidunt morbi magna ex parte insanabiles tota vita comitantur*, 4. Aph. 22. & 24 & 26. *Si dysenteria laboranti atra bilis supra infrave vel caruncula exierint, lethale*, 5. Aphor. 10. *Tabidi, si sputum quod extußiunt carbonibus injectum graviter olet, & capilli defluunt, lethale.* & seq. Aph. 12. *Quibus per tabem capilli defluunt, hi alvi fluxione superveniente moriuntur*: & 14. *Phthisicis diarrhœa superveniens* θανατῶδες. 7. Aph. 47. *Si hydropicum*

 tußis

tussis habeat ἀνέλπιστός ἐστι. 4. Aph. 46. *Si rigor accidat febre non intermittente, ægro jam debili,* θανάσιμον. 5. Aph. 1. & 2. *Convulsio à veratro aut vulnere, lethalis. Furentibus quoque cum non possunt necessaria exhiberi & adhiberi, tum excrescit malum, omniaque in deterius vergunt, vel ipsi etiam sibi nocent exitiique sunt causa. Quod si ad extrema illa signa deventum fuerit, ut in febre non intermittente labrum atque oculus, supercilium, nasus pervertatur, visus auditusque deficiat ægro jam debili, tum mors in propinquo est.* 7. Aph. 73. & alibi. Quid igitur si medicus tum primum vocetur, poterit ne naturam de novo suscitare & vires ei dare? imo etsi à principio adfuit, tamen omnia præcaveri & averti mala non possunt semper, motusque materiæ & natura corporis non semper in potestate sunt nostra. Valens natura morborum medicus est, ergo non valens non esse potest medicus; curatio enim nunquam fit, nisi natura superante morbum, ut in capite de ægrotis ipsis mox dicemus.

Ipsa sanitas etiam in mediocritate consistit, & mediocria errata corrigere licet, sed summis excessibus quis contraria auxilia inveniat talia, quæ corporis vita etiam ferat? Tantam itaque vim habet magnitudo morbi, alioqui per se non immedicabilis, cujus signum est, quod in pauperibus etiam natura fortis ejusdem speciei morbos sæpe sola sanat. *At,* docente hoc Hippocrate in libro de arte, *quorum instrumentorum, sive naturæ,*

sive

sive artium facultatem obtinemus, per ea sane opifices esse possumus, per alia vero minime licet. Cum igitur homo morbo afficitur, qui vehementior est quam medicinæ instrumenta, ne sperare quidem oportet, ut à medicina exuperetur. Verbi gratia, omnis intemperies præter modum aucta vires dejicit, quod apud medicos nullam controversiam habet. quo igitur plus aucta erit, eo magis vires dejiciet, & tandem plurimum aucta, atque omnes metas proportionis ad vitam excedens vitam ipsam tollet, quod ipsum tum deniq; nihil est aliud, quam fieri morbum incurabilem. ἦθος deinde seu mos morbi vel τρόπος & modus malus, curationique adversus eadem præstare solet. idque vel ob malignitatem, virulentiam, venenositatem materiæ vel causæ, quod fit in pestilentibus morbis atque contagiosis, qualem materiam medici detestabilem vocare solent, quæ si etiam ad locum nobilem se conferat, desperatus fit morbus, concurrentibus scilicet morbi & magnitudine & κακοηθείᾳ: vel ob materiæ acuitatem, propter quam morbus valide ac cito cumque periculo moveatur, quæ propria omnium acutorum morborum.

Inde est, quod (*attestante Oribasio, quem locum descripsit ex Gal.* 12. *meth.* 6.) qui ob tenues humores in syncopen cadunt, sique jecur aut ventriculus inflammatione vexetur, viribus jam languentibus, nulla hi curatione possint relevari: vel etiam ob crebrum recursum ejusdem morbi,

aut ob perpetuo infeſtantem dolorem, quo mirifice ſubjecta membra debilitantur, quod accidit in colicis & veſicæ doloribus, in ſanguinis ex naribus ſive hæmorrhoidibus immoderato fluxu. Huc pertinent febres continuæ & totum agmen acutorum morborum, qui & velocis ſunt motus atque terminationis, & magnitudinem ſeu periculum timoreque conjunctum ſtatum habent. In his igitur ſi excrementa ſint multa, acuta, prava, corrupta, & ſymptomata ingravant ſæva, ex quibus vires ſubito concidant, tum vero in inſuperabiles degenerare ſolent. Nam in acutis morbis breve ſpacium eſt, intra quod ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur, *Celſo teſte 3. libri principio.* Sed hic arbitrantur aliqui medicorum eſſe, ut prohibeant, ne ad talem ſtatum res deveniat: In quibuſdam ſane fieri id poteſt, ſi mox à principio omnia recte & juſto modo adminiſtrentur (quod rariſſimum eſt) ſed non ſemper tamen: motus enim materiæ, ut antea monui, non penitus & omni ex parte poteſtati medici ſubjicitur, vires etiam corporum, quales natura fert, tales medicus invenit, neque principia vitæ ſanitatiſque dare poteſt hominibus meliora, quam natura dederit.

Vt autem exigui morbi in magnos, ita non minus benigni in malignos tranſire poſſunt. Inde ulcera κακοήθη Telephia & Chironia dicta ſunt, quod ægerrime curam admittant, & ſi diuturnitas accidat, vel errores inſignes in victu malo,

malo, quod repleatur corpus vitiosis humoribus ac multis, insanabilia quoque fiant. Nam in ejusmodi corporibus cacochymicis, si diuturnum sit malum, tuto ac citra periculum vitæ, sanare etiam exulcerationes mitiores & cauteria tibiarum non licet. Insperatò & præter omnem expectationem nostram contingere solent interdum, quæ in acutis ægritudinibus ante dies judicatorios incredibilia momenta, vel ad salutem, vel ad mortem afferre possunt. Recte proinde Celsus: *Spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit.* Inde est, quod scribit Hippocrates 2. Aph. 19. *In acutis morbis non omnino certæ sunt mortis aut salutis prædictiones.* In prædictionibus ergo bonum quoque & experientem medicum interdum (quanquam raro) falli contingit, propter subitam in crisi mutationem, vel in melius, vel in deterius, ubi nullum apparet signum, utrum sit superior morbus aut natura. Idem in 3. prognost. *Quæ judicandi vi prædita non judicant, alia mortem, alia difficilem crisim minantur*; quam sententiam Gal. 1. Aph. 12. repetivit. Avicenna in canticis ait: *Si videas difficultatem & malitiam signorum & periculorum, & dolores fortes violentosque, cum mala dispositione & casu virtutis & ratione diminuta & permixta, ita quod virtus nequeat morbi malitiam tolerare, prognostica mortem ante statum.* Obscura igitur est multorum morborum cognitio & dijudicatio, ut hecticæ cum putrida conjunctæ, & magna sæpe

unius cum altero similitudo, ut doloris renum & coli: qui si magnus est vel acutissimus, antequam recte dijudicetur & tractetur, potest perire æger, præsertim si accedat hujus intemperantia & contumacia. Etenim juxta Poëtam: *Non intellecti nulla est curatio morbi.* 4. Aph. 23. *Postridie moriuntur, quicunque ex morbis acutis, aut diuturnis, aut vulneribus, aut alio modo extenuati atram bilem, aut similem nigro sanguini emiserint.* 5. Aph. 43. *Si mulieris prægnantis uterum erysipelas infestat, lethale.*

Ad moram morbi etiam referendam nunc quidem censeo rationem loci atque aëris, quando ex diametro interdum morbo contraria sunt, sicuti tabidi in aëre humido crasso atque impuro deterius habent; unde olim mittebantur Tabias in aërem saluberrimum, quæ mutatio sane multos à magnis liberavit incommodis morborum. Ita certorum locorum adeo est catarrhosus aër, ut arduum sit catarrhis obnoxium hominem ibidem plene ac perfecte restituere. Idem fit in cæteris ἐνδήμοις νοσήμασι. Nam Alpini quidam populi, quibus aquarum occasione, quas bibunt, strumæ nascuntur, ab iis laborari nequeunt, cum communem illam causam quotidiano in usu & quasi necessariam habeant. Sunt & quidam sua natura pertinacissimi affectus & ægre superabiles, ut βαρυηκοΐα & surditas etiam non confirmata, qui plurimum negocii facessunt medico, etiamsi cætera omnia rectissime se habeant.

Ad

Ad hunc titulum morbi refero etiam novitatem & dubiam essentiam morborum, quos alii abditos, alii occultos nominare malunt (quanquam de his non cum omnibus consentio) quorum sunt ignotæ omnibus causæ ac naturæ, ac proinde etiam ignota remedia contraria. Ut cum lapides in pulmonibus vel hepatis substantia sunt geniti. Rarius, sed aliquando tamen *scribit Celsus*, morbus quoque ipse novus est: quem non incidere manifeste falsum est, cum ætate nostra quidam ex naturalibus partibus carne prolapsa & arente intra paucas horas expiraverit, sic ut nobilissimi medici neque genus mali neque remedium invenerint. Quos ego nihil ideo tentasse judico, quia nemo in splendida persona periclitari conjectura sua voluerit, ne occidisse, nisi servasset, videretur. Fernelius calculo extinctus fertur, quo se affectum esse, nec ipse, nec alii sciverant, idque post dissectionem demum cognitum fuit. Lepus marinus à proprietate pulmonem ulcerat & tabem adfert, cantharides vesicam.

Hæc igitur & similia si ignorentur, (ut ignorari possibile est)quomodo curatio institui legitima poterit? & quomodo morbus non persistet, aut hominem tollet? Talis initio fuit morbus Gallicus, qui quidem nostro tempore per se curabilis est, olim non ita fuisse videtur. Cui si similes alii oriantur forte, sive quis per se, sive per accidens eos inter incurabiles numeret, cum illo

nolim

nolim contendere, quamdiu ſcilicet remedia vera vel alexipharmaca ignorabuntur: utroque enim modo exemplo nobis erunt, non omnes eſſe ſemper curabiles arte & virtute humana.

Nimium tamen peccant multi mea quidem ſententia, qui quoties obſcurior aliquis & malignior morbus graſſari incipit, abjecta ſedula inquiſitione & conſideratione, ſtatim ad novi morbi appellationem & prætextũ confugiunt (quemadmodum his annis de febribus continuis accidit) quanquam ſane morborum tam infinita eſt multido, ut Pherecydes Syrus copia ſerpentum ex corpore ejus erumpente expiraverit, & inauditas antea morborum ſpecies oriri poſſe non eam inficias. Nihil autem obſtet huic ſententiæ, quam defendo, ſi interdum tam ex his, quam ex ante dictis morbis, convaleſcant homines, ſatis eſt & propoſito noſtro proprium, quod aliquando imo ut plurimum, cum in talem ſtatum res devenerit, auxilia adferri amplius non poſſint, quæ enim raro præter ordinem fiunt, artes non turbant. *Hippocrates etiam ipſe parvipendit id quod raro evenit*, quemadmodum 2. Aph. 43. de ſtrangulatis aut ſuffocatis, quibus circa os ſpuma collecta fuerit, ait Galenus: Ac fortaſſe Hipp. non quod neceſſario intereant ita pronunciavit, ſed quod aliter eveniet rariſſime. Audivimus item quam ſæpiſſime excellentiſſimos hujus ſeculi medicos in conſultationibus de quibuſdam ægris ita pronunciantes: *Curari nequeunt, ſed in*

meliorem

meliorem ſtatum deduci poterunt. itaque horum & exemplum & autoritas nobiſcum facit.

Ægrotantivm quoque vel in primis magnæ multæque ſunt in hoc negocio partes, & peccata plurima. Hippocrates in præceptionibus vult, ut ægri medicis ſe ſubjiçiant. 1. Aph. 1. ait: *Non ſolum medicum ſeipſum præbere oportet facientem quæ decet, ſed etiam ægrum.* Similiter Galenus inquit: *Veteres medici ægris ut Duces militibus imperare voluerunt.* Hoc itaque univerſale eſt & commune in hoc capite, ut ægri medicis ſint obtemperantes, quod niſi fecerint cauſa perpetui vel lethalis morbi in ipſos merito referetur.

Vulgus quidem & literatores quidam ſemidocti non credunt medicinam artem eſſe, quæ cauſarum, effectuum, affectuum, corporum, temporum, ętatum, remediorum diverſitatem methodo certa & naturali conſideret, ſed putant peritiam tantum quandam eſſe, quæ miraculoſe ſciat, prædicat, & tollat omnia mala, atque ſemper & ubique unum remedium uni morbo opponi ſimpliciter exiſtimant, per quod nullo alio reſpectu adhibito morbus ſtatim quilibet depellatur: perinde ut carnes ſolo igne percoquuntur, & humiditas ſiccis linteis facile abſtergitur: & remedia ejuſmodi, quæ ſomniant, ſecreta atque artificioſa ſola appellare ſolent. Hoc ſi verum eſſet, ſequeretur in fortuna poſitum eſſe, ut quis fiat in medendo peritus, & nec in ſtudio habituque doctrinæ atque uſu exercitii, & ſtultos fuiſſe Imperatores,

ratores, qui dignitatem & privilegia olim medicorum ordini contribuerint, nimirum cuicunque fortuna plurima talia remedia offeret, is ſtatim medicus erit. Quod ne quis fingere me putet, circumſpiciat quæſo quot impuros homines Doctorum nomine celebret vulgus, qui quocunque modo medicinæ faciendæ famam habent, cerdones, monachos, hiſtriones, agyrtas, & quos antea ejuſdem farinæ homines nominavi, unde inter prudentiores olim quæſtio exorta eſt, utrum ſint in civitate plures medici an ſtulti.

Horatio teſte abrotanum ægro non audet, niſi qui didicit, dare: nemo quidem audet, probus ſcilicet & ſapiens. Sed tamen in hac artium ſola eveniſſe videmus, ut cuicunque medicum profeſſio ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio majus. Id ſuis quoque temporibus Plinius fieri conqueritur. Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Sed audiamus Platonem abſque omni dubio ſapientiſſimum virum, quid in Phædro ſcripſerit: SOCRATES. *Si quis ad ſodalem tuum Erximachum, aut ad patrem tuum Acumeum progreſſus dicat, ego ſcio talia quadam corporibus adhibere, ut & calefaciam, ſi velim, & frigefaciam, & ſi videatur mihi vomere faciam, & ſi rurſus videatur efficiam, ut deorſum per alvum fiat egeſtio, & alia multa hujusmodi: & cum hæc ſciam, pro medico haberi volo, & alium medicum facere poſſe, me jacto, cui harum re-*

rum ſcientiam tradidero: Quid putas his auditis dicturos eſſe? Phæ. *Quid aliud, quam interrogaturos, an inſuper etiam ſciat, & quibus oportet, & quando, & in quantum ſingula hæc facere?* Soc. *Si igitur dicat, quod nequaquam hæc ſciat, ſed oportet eum, qui hæc à me didicit per ſeipſum facere poſſe ea, quæ tu proponis: quid dixerint?* Phæ. *Dixerint, arbitror, inſanit homo, & ex libro alicunde doctus, aut in medicamenta collapſus medicum ſe factum eſſe putat, cum nihil in arte ſciat.* Ecce, nihil affirmat talem impoſtorem ſcire in arte, cum tamen multa nominaverit, quæ revera ad medicum pertinent. Fit igitur ex tam prava atque inſulſa opinione: quam de medicina paſſim homines conceperunt, ut eam non artem, quemadmodum dixi, ſed neſcio quid leve tantum & fortuito collectum eſſe putent, & nullo diſcrimine, nullo judicio, nullo delectu, quibuslibet, qui pro medicis ſe venditant, ſe ſuamque ſalutem committant, ac plerumque deterioribus. Hi enim, ut ſupra dicebam, artificia tenent aucupandi rumores, favores & applauſus imperitæ plebis.

Sed econtra in 1. epidem. 2. ſect. 51. Aph. dicit maximus Hippocrates: *Ægrum una cum medico morbis adverſari oportere*, ac ibidem *tria eſſe* pronunciat, *quæ artem & curationem perficiant, morbum, medicum, ægrum.* Morbus atque medicus (ita interpretante eum locum Galeno) inter ſeſe mutuo concertant & bellum gerunt animo hoſtili, medicus depellere morbum conatur,

morbo

morbo ne vincatur propositum est. Tertius itaque æger utri ex his accedet illius sane vires augebit. Etenim medico bono si crediderit atque imperata fecerit, huic certamine socius efficitur atque morbo hostis: & tum magna est futuræ victoriæ expectatio, duobus scil. hominibus adversus morbum unum pugnantibus. Si vero à medico defecerit & morbo obsecutus fuerit, duobus modis medico injuriam facit, primo quidem quod solum eum in pugna reliquerit. Deinde quod secundum vel geminum fecerit (morbum scilicet) qui prius unus esset: ut autem duo validiores sint uno, necesse est. Ac tum nihil spei reliquum erit, si æger morbi partes secutus medico reluctetur, solum enim medicum à duobus facile est vinci.

Tum autem æger medico relicto ad morbi imperata se accommodat, cum scilicet medicus ægrum (exempli causa) à frigida potione abstinere jubet, is autem à febre ustus ab eadem, ut bibat persuadetur. Ita si lavetur, quod ne fieret prohibuit medicus, morbum sane augebit, si quæ illi placent fecerit, medicumque prodet, si quæ non jubet egerit. Gravis profecto adversarius est morbus, qui sæpe non finit curam finiri cum victoria. Insanabilis affectus esse solet, ubi par pugnantium robur est, quia in sanatione naturam tanquam agens fortiorem esse oportet. Quid fiet ergo, ubi æger morbo accesserit? Ejusdem rei testem habemus etiam Gal. 2. com. 6. epid.

dicen-

dicentem: *Plurimi fallaces morbi ægros medicis haud obtemperantes evertunt, ſicut pauci admodum tollent, ſi neque delinquerit medicus, neque æger, neque miniſter, neque aliud quippiam externum forte fortuna nocumento adſit.* In omni actione, ut agens efficaciter operetur docent Phyſici ſubjectum oportere prædiſpoſitum eſſe, & ad recipiendam ἐνέργειαν agentis idoneum. Plus ſatis autem moleſtiæ Medicis faceſſit natura ipſa morbi: ſi accedat vero inſuper rebellis voluntas hominis cum corpore ſubinde prius diſpoſito ac diſponendo, quid ibi boni ſperandum? profecto aliud nihil, quam ſi actionibus medici refragatus fuerit æger & officium facere nolit, quod morbum ſibiipſi creabit difficilimum, ac non infrequenter incurabilem.

An vero non deploranda res eſt; cum per ſe alioqui incumbant nobis graves atque inſanabiles morbi, quod nos culpa etiam noſtra ac ſponte multos alios mitiores illis pares efficimus? Juſtiſſime Heſiodus *peßimum eum appellat, qui nec ipſe ſciat quæ facienda ſint, nec aliorum etiam prudentium monitis conſiliiſque obtemperet.* In hac igitur claſſe ſummo jure ponuntur ægri inobedientes, intractabiles, indociles, præfracti & duræ cervicis, ut ſcriptura ſacra loquitur, vel nimis etiam ruſtici, avari, ſordidi, inconſtantes atque inſcientes, vel quovis modo medici actionibus contraeuntes, eaſq; cum remorantes negligenteſve, tum, in nihilum ut cadant, ſua culpa procurantes.

Hæc in genere etsi satisfacere poterant huic capiti, ut magis tamen obvia omnibus fiant atque conspicua, ad facta hominum descendentes quædam docendi causa adjiciemus, quæ fortasse aliquibus saniori judicio præditis non erunt inutilia. Hippocrates lib. de Arte scribit, *Se eos mirari, qui quod multi moriantur, ideo artem esse negent Medicinam, & quanam memorabili causa commoti, intemperantiam morientium causam mortis non statuant, scientiam vero medicorum accusent: tanquam sane medici quidem ea, quæ non conveniant, imperare poßint, ægri vero, quæ imperata recte sunt transgredi non possint.* Et addit ibidem: *Longe magis rationi consentaneum esse, ut ægri interitus sui sint causa quam medici. Hi enim sana mente sanoque corpore curam aggrediuntur, præsentia considerant, & de præteritis juxta præsentia ratiocinantur, adeo ut ægri quidam palam gloriari soleant, se illorum opera sanitati restitutos esse. At ægri neque qua parte laborent, neque ob quam causam laborent, neq; quid ex præsentibus futurum sit, neq; quid ex horum similibus fiet sciunt, dolent ob præsentia, timent futura, & pleni quidem morbo, inanes autem ciborum, ea quæ morbo grata sunt, assumere malunt, quam quæ ad sanitatem faciunt. Vtrum igitur verisimilius est, hosne ita affectos alia facere, quæ medici non jusserunt, aut medicos præstantes non convenientia imperare? Nonne multo magis hos quidem, quæ conveniant, jubere, illos autem temere & impotenter nolle obedire? atque sic inobedientes in mortem incidere? Quæ sane, qui non recte considerant,*

causas

causas (mortis) ad hos qui inculpabiles sunt referunt, eos vero, qui maxime accusandi sunt, à culpa liberant & defendunt.

Hæc Hippocrates, quibus nihil verius dici poterat, atque ad hæc nostra tempora accommodatius. Quid igitur per inobedientiam ægrotorum hoc loco intelligamus, particularibus exemplis aliquot declarandum censeo. Inde autem exordiar: Cum medicus indicat methodum, qua in curatione procedendum, & quibus rebus opus sit, una scilicet post aliam, quodque cum pharmacis conjungi oporteat diligentem observationem certæ ac convenientis diætæ: nolumus ista, *inquiunt*, tam longa & intricata, dic vel propone aliquid breve & εὐπόριστον: quasi in manu aut voluntate medici sit mutare ordinem rerum in natura atque arte. Sunt quidam morbi tardi & χρονικοὶ, quorùm motus non nisi longiori perficitur tempore, sunt quædam causæ materiales, quæ subito vinci aut tolli nequeunt. Id igitur tempus pro libito breve aut brevissimum facere non licet, sed licet brevius solito reddere, quantum id natura rei tolerat atque concedit. Inde exortæ sunt appellationes medicamentorum incidentium, attenuantium, detergentium, concoquentium, evacuantium, digerentium, revellentium, &c. quorum sane ἐνέργειαι non nisi in tempore absolvuntur, nec unum absque alterius ope quicquam utile præstare solum potest.

Non igitur, quod initio dicebam, credunt plerique Medicinam artem esse, quæ per indicationes procedat, indicationum autem non uno est ratio.

Prima à morbo morbique causis sumuntur. Interdum symptoma cum nimium ingravescit curam ad se pertrahit, vel ad præservationem medici intentionem abducit. Aliæ deinde indicationes sumuntur à viribus corporis, à loco affecto, à temperatura, habitu, natura, ætate, consuetudine, sexu, proprietate individuali (ut vocant) ipsius ægri, à regione, tempore anni & aëre: Ex quibus omnibus discit medicus, & quid, & quantum, & quo modo, quo tempore, quo loco agendum sit: modus enim agendi in plurima alia observatu necessaria dividitur. De hac re legatur doctissima Cornelii Celsi in opus suum præfatio.

Hæc omnia isti pro nihili rebus reputant, & cum in istis vel omnibus, vel plerisque, multa enormia errata commiserunt, & necessitate urgente coacti, tarde tamen, medicum advocarunt; nihilo minus postulant, atque flagitare audent, ut medicus statim omne malum depellat, perinde ac si illa priora plane nihil nocuerint, aut quasi morbus sit tale quiddam, cujus nulla sit vis, vel actio, vel efficacia; ad male afficiendum vel resistendum. Nec volunt ferre, cum quis dicit ipsos sibi mali causam esse, nullumque suum agnoscunt erratum, & malunt cum mendacio in

medicum mori, quam vera fatendo & bona faciendo paulo ſerius convaleſcere. Poſtquam ergo ita tarde advocant medicum, invaleſcentibus ſymptomatibus graviſſimis morboque ſæviente, quis tum temporis ex augmento vel ſtatu morbum ad principium revocare queat: aut ex principio ſtatim declinationem generalem efficere? Iſta vero non medicis ſolum, ſed naturæ quoque impoſſibilia ſunt, *nam quæ præteriit hora redire nequit*, occaſioque præceps, & ſola fronte capillata, qua prehendi poſſit, à veteribus dicta eſt. Quamobrem cunctatio iſtiuſmodi cum magno ſæpe malo conjuncta eſt, & abuſus ingens eſt artis, uſitatiſſimus tamen, quod raro patiuntur homines curam integram inſtitui methodicamq; cui rei non negarim, quin medici multi magnam olim occaſionem ipſi dederint, primum ſua avaritia, cui pauperes ſatisfacere non potuerunt, ſecundo quod totam artem imperitiſſime ad unicum genus divinationis urinariæ contulerunt. *Verum de hoc alibi.*

Frequentiſſime hoc etiam fieri experimur, ut æger pertæſus moræ, quantumvis neceſſariæ atque ſalutaris, & quadam erga medicum diffidentia ductus, (quem ſuſpicetur vera remedia ignorare) alium ſubinde medicum quærat, nimiſque varia tentet, ubi fieri non poteſt, quin multa diverſa, contraria, pugnantia & inconvenientia adhibeantur, ignorantibus videlicet poſterioribus, quid & quantum perfecerint priores medici,

vel ignorantibus etiam prorsus, an alius ante ipsos curæ præfuerit. Ex qua re & perturbatione plurimum labefactatur corporis natura, morbusque exasperatur, ut tandem insuperabilis evadat, dum nullo ordine certo ac legitimo regi se patiuntur ægri.

In tali vero perversitate morum etiam hæc calumniandi occasio arripitur: cum medicus feliciter maxima incommoda & pericula, quæ impendebant, amolitus est, postea sanatos se dicunt homines solius naturæ beneficio, postquam scilicet medicamentis uti desierint (quanquam fieri potest, ut nonnulli naturam nimis interdum medicamentorum usu onerent) & magna obstinatione adfirmant morituros se fuisse, nisi medicum à se ablegassent. Atque in tali momento morbi, postquam labore, sedulitateque prioris medici res in tuto jam esse cœpit, si felix quædam fortuna vel imperitissimum homuncionem ad ægrum perduxerit, ille deinde omnem servati hominis sibi laudem asscribit, assentientibus sæpe numero ipsis ægrotis. Sin autem malus iste in præcipitium deduxerit negotium & extrema pericula, plerumque error hujus imputatur primo meliori atque innocenti, qui miser pro fidelissima opera sua etiam insignem hanc ingratitudinem cum mendacissima calumnia sustinere cogitur. Sed hæc communia habet cum omnibus bonis in omni vitæ genere. Si turbulenti cives alios pacis amantes, & publicæ tranquillitati recte

recte consulentes, seditiosos appellant, Christum & Paulum Pharisæi pro falsis doctoribus, id quod ipsi erant, traducebant.

Quotus quisque est, qui cum meliuscule incipit habere, vel ob alia negocia rei familiaris, quam vitæ & valetudini longe præfert, non statim curam omnem abjiciat? Quod si redeant insultus morborum, nunquam in seipsum, sed in solius medici, vel inscitiam vel negligentiam postea accusationem omnem convertit. Multi etiam nimis delicati reperiuntur, qui quamvis periculum suum intelligunt, diligentiam fidemque Medici agnoscunt: tamen animum inducere non possunt, ut necessariis remediis omnibus utantur, quod apud mulierculas est crebrum. Puerili quidem ætati, & iis quorum natura non vitio consuetudinis, sed invita etiam voluntate aversatur usum pharmacorum, merito in hac re condonandum est aliquid. Alii vero molliculi & effæminati, non ferimus talia, *inquiunt*, quæ per os sumuntur, quæ in apothecis præparantur, quæ amara sunt, fastidiunt potiones, catapotia, ecligmata, clysteres, & purgatoria alia non admittunt in maximo interdum suo damno. At nonne quæso insignis fatuitas est ista? cur accersitur ab iis medicus, si medicamentorum usum nullum sunt admissuri? an verbis volunt depelli morbos, quod remedii genus sagæ & venefici pollicentur? Certe etsi sermone non confitentur, animo tamen nihil magis quam tale auxilium expe-

tunt, quantumvis impium & prohibitum. Dum igitur nimis abhorrent medicamenta,& tanquam in poteſtate morbum haberent, ſatis diu ſic deliberant, differamus rem dicentes ad biduum vel triduum, animadvertamus, quorſum res evaſura ſit: interim elabuntur optimæ occaſiones & oportuna tempora aliquid utile agendi, quæ deinde revocare non licet. Id Hippocrates monuit, libro de decenti ornatu: *Neglecta ea, quæ circa temporis occaſionem adminiſtrare oportebat, impetu ſuo progeſſa occupant ac perimunt, non enim eſt quod opem ferat. Ut ſi calor atque incendium febris acutæ nullo obſtante perurat viſcera, temperiem prorſus peſſundabit. Vel ſi materia eductioni parata non educatur, decumbet ad nobilem partem aliquam unica etiam interdum diei tempore prætermiſſo, cum graviſſimo vitæ periculo.* Semper igitur nocuit differre paratis juxta Poëtam. Tradidit Galenus 1. ad Glauc. *Occaſionem omnium cognitu difficillimam eſſe, cum adeo ſit præceps & quaſi momentanea, ut circa ipſam ſæpenumero non ſolum vulgares, ſed & optimi fallantur medici. Nam cum ſemper fluant noſtra corpora,* (ut eodem loco optime ſcribit interpres Stephanus Athenienſis) *& variis ſubinde modis ſe habeant, præſidia etiam in ipſis diverſa eſſe; & alia ſingulis occaſionibus neceſſe eſt.* Nequaquam ergo occaſio comprehendi poteſt, ob idque infortunia ſpeique fruſtrationes non idiotis tantum, ſed optimis etiam medicis evenire

nire conspicimus. Verum idiotæ ob suam ipsorum imperitiam cadunt, artifices ob rei incomprehensibilitatem.

Eant ergo nunc decumbentes, adque suum arbitrium revocent, quæ in morbis hoc vel illo tempore fieri velint, aut non velint, & si res secundum vota non successerit, in medicum culpam deinde omnem rejiciant. Non considerant isti æquum esse, ut major etiam medicis quam legis peritis venia concedatur, si non semper victoriam obtinuerint: his enim cum voluntate hominum mutabili, cui occurri facilius & obsisti potest, res est; at illis cum natura, quæ uno certo modo agit, nec pro arbitrio, aut secundum uota hominum, sic vel sic tractari permutarive potest. Multa quidem obstare solent in foro litigantibus, ne jus suum consequantur, improbitas, versutia, potentia adversarii, qui muneribus & favore adversam partem premit, judicesque aut testes corrumpere potest, divitiis etiam diuturnam litem efficit, ut tædio & inopia coactus alter causam deserat: iniquitas item judicis, mora temporis, sumtuum magnitudo, avaritia, vel inscitia & prævaricatio procuratoris vel advocati, causæ perplexitas, pœna item divina.

Non pauciores adversarios, aut plures, etiam habet unà cum medico sanitas in ægro restituenda, malitiam vel magnitudinem, potentiamque morbi, debilitatem proprii corporis ac virium, ut cum quis est φύσει καὶ δυνάμει νοσερός, vel in

extrema ſenecta conſtitutus, diuturnitatem temporis, quo inveteravit morbus, quæ enim tarde fiunt, tarde etiam recedunt, inſcitiam vel negligentiam Medicorum aut Pharmacopolarum quorundam, peccata adſtantium multiplicia, caſuum variorum metum, pœnam aut voluntatem divinam, rabiem perpetui hoſtis humani generis Diaboli, & miniſtrorum ipſius magorum atque veneficorum, egeſtatem & miſeriam fortunarum, ſuos denique quiſque mores habet, quibus ſalutem ſuam remorari poteſt, de quibus jam in hoc capite tractamus. Quid contra tot inimicos valentiſſimos unus medicus etiam optimus perficere valeat? Meritone igitur aut recte aut juſte omnis ſemper cauſa non convaleſcentis ægroti, in medicum conferenda eſt? Minime quidem hoc facient boni viri, & naturæ conditioniſque vitæ humanæ intelligentes, imperitorum vero & ſtultorum calumniæ fortiter contemnendæ nobis erunt, ac Deo omniſcienti vocationis curſus committendus.

Hujus generis & hoc eſt, quod præ mollitie nihil fere pati æquo animo poſſunt, quod ſit moleſtum, unde ſæpe accidit, ut mentiantur magnitudinem doloris, atque ea animi dejectione & querelarum immenſitate medici intentionem à neceſſariis ad minus neceſſaria avocant, in quo ipſi plus ſeſe quam medicum decipiunt. Sæpe natura vomitum ſuſcitat non inutilem, ſæpe dolor capitis tolerabilis cum febre incidit, aut tormina

mina quædam non maxima in ventre persentiuntur, ejusmodi igitur symptomata verbis ita extollunt, ita lamentabiliter remedia & mitigationem flagitant, ut animam exhalaturos inde existimare possis, nisi succurratur. Aliquid omnino ægro ferendum est, neque omnis dolor & molestia minima statim remediis amovenda est, & interim alia mala graviora irritanda vel negligenda, nam fieri potest, ut quæ symptomatibus talibus adhibentur, morbo interdum sint adversa. Id igitur non expedit, nisi vera & evidenti urgente necessitate, sin autem fiat crebrius & diutius, absque noxa certa abire non poterit: nihil obstantibus usitatis ac detestandis empiricorum blandimentis; qui uno die septies pro ægrotantium querelis remediorum formas mutare solent, & singulis punctionibus vel flatibus singula auxilia statim opponere.

Neque desunt intemperantes etiam, qui tenuem victus rationem & abstinentiam non ferant, & quamvis pollicentur se omnia, quæ præcipiantur, facturos, tamen facto & reipsa nihil horum exequantur: quæ temeritas magna est, ac furori pene similis, namque & seipsos manifesto discrimini objiciunt, & sumtus frustra expendunt, & medici actiones perturbant, operamque omnem ut ludat, in causa sunt. De hac re insigne exemplum apud Celsum extat libr. 3. ita scribentem: *Facilius in servis quam in liberis tollitur (Hydrops) quia cum desideret famem,*

sitim,

sitim, mille alia tædia, longamque patientiam, promptius his succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus apud Antigonum regem, amicum quendam ejus notæ intemperantiæ mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neque eum res fefellit, ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam in exitium se præcipitavit. Plutarchus item in Alexandri M. vita refert, febricitasse Hephæstionem regi carissimum, qui cum ætate integra & militari consuetudine subductum per abstinentiam cibum ferre nequiret, cumque Glaucus medicus in theatro aliquando absens esset, gallum prandit assatum, & ingentem vini craterem hausit, quamobrem invalescente morbo paucis post diebus moritur: Alexander miserabilem medicum in crucem egit.

O durissimam & inquissimam medici conditionem, si ægrorum adstantium & Pharmacopolæ culpam omnem ipse præstare debeat! O injustissimam etiam regis crudelitatem! nisi forte (ut verisimile est) medicus jussu ejus perpetuo ægrotan-

ægrotanti adstare debuit, idque facere propter ludos theatri neglexit.

Quin aliis etiam ægri clam medico utuntur, tum cibis, tum potionibus, tum quod deterius est medicamentis aliorum consilio oblatis. Ubi facile accidere potest, ut medico conante adstringere alius relaxet, aut ad partem affectam trahat illo avertente & revellente, vel excalefaciat illo refrigerationem moliente: quæ contraria, si concurrant, nunquam naturæ salubria esse queunt, ac ne sanæ quidem atque integræ nedum morbo afflictæ. Quapropter de hoc ipso Hippocrates medicos monuit, observanda esse ægrotorum peccata, per quæ multi sæpe mentiti sunt (*inquit*) in assumendis his, quæ ingerenda exhibentur, postquam exosas potiones non accipientes, aut pharmacis datis, aut alia curatione adhibita peremti sunt, & factum quidem hoc, non ad ipsorum confessionem vertitur, verum medico culpa imputatur.

Similiter vehementer erratur hoc tempore ab iis, qui præscriptam rationem victus, & aliarum rerum perinde ac non necessariam negligunt aut confundunt, ut cum ægri in medio febrium & acutorum morborum statu dormiunt, cum uberiore potu vini, vel frigidæ (quanquam hujus abusus in hac Germaniæ parte non est creber) vel nimiæ quantitatis aut qualitatis noxiæ cibo utuntur: idque plerunque in accessionibus, ubi tamen cibum subtrahere utplurimum oportet, neque

sini

ſiti vel edacitati aliquantiſper reſiſtere poſſunt. Peccant alii Venere, alii intempeſtivis laboribus, vel nimio etiam ſomno, alii iracundia, alii, & quidem plurimi in eo, quod æſtum febrilem non tolerantes, lectos ac tegumenta abjiciunt, & perſpiratum caloris magno ſanitatis detrimento impediunt, retroque cedere cogunt, & obſtructiones internas putredinemque augere id, quod per cutis meatus foras abiturum erat.

Contra alii ſunt, qui nimium feſtinando plura etiam medicamenta aſſumere ſubinde volunt quam neceſſe eſt, neque lente ſecureque ſe reſtitui patiuntur; quemadmodum Alexander, ex Cydni fluminis lavacro lethali ægritudine oppreſſus, citum, validum, ancepſque remedium potius, quam ſecurum & tardum præoptabat. Ita cum poſt quatuor aut quinque dies opportuna occaſio offertur corporis expurgandi, illi hodie malunt id fieri.

Reperiuntur præterea, qui cum diutiſſime fuerint imbecilles, non ſatis tamen habent, ſi ex præſente morbo liberentur, ſed volunt plane ex omni parte fortiſſimi eſſe, quod ipſis tamen natura negavit. Veluti febricitans aliquis, qui antea epilepſia aut diuturno malo ventriculi laboravit, non contentus eſt à febre ſi liberetur, niſi etiam hæc mala prorſus auferantur. Itaque ejuſmodi ingenii homines medicos non facile à ſe dimittunt, priuſquam id quod optant conſequantur, & hac ratione plurima tentant atque

ingerunt,

ingerunt, quibus plus ſibi nocent, quam ſaluti conſulunt. Ita ab uno recto permulti ſunt aberrationum modi.

Itidem peccant ægri, dum corroborari vires volunt, ſtatim ab initio morbi, quem aliud nihil eſſe arbitrantur, quam imbecillitatem virium, cum hæc creberrime ſymptoma ſit ad morbum, morbique cauſam conſequens, neque tum emendari aut reſtitui queat, niſi cauſis ablatis vel mitigatis. Sæpe quidem viribus collapſis primo & ante omnia ſuccurrendum eſt, idque præcipue nutrimentis convenientibus: ſed non eſt tamen unica corroborandi ratio ſemper, neque perpetuo imo raro hoc locum habet. *Corpora impura quanto magis nutries, tanto magis lædes*, inquit Hippocrates. Graviter ergo errat hominum vulgus, dum vires augeri & firmari ante morbi medelam poſſe, & corroborationem per ſolam multitudinem alimentorum perfici opinatur. Exemplum hoc eſto: In febre calor moleſtus cordi & corpori univerſo ad formam eſſentiamque febris pertinet, neque ab eo liberari poteſt homo, niſi febris ipſa depulſa fuerit, & tamen tanta eſt ignorantia multorum, ut petant ſolum æſtum abigi, & tum libenter febrem ſe toleraturos promittant, roburque recuperaturos ſe confidant. Ignorantia hæc in idiotis ferri poterat, ſi dociles eſſent, & rectis monitis parere poſſent, at in præfractis vel naſutulis etiam, qui ſapientiæ cujuſdam perſuaſione tument, omnino

repre-

reprehendenda eſt, & medici in eo innocentia ac dignitas vindicanda.

Hinc jam intelligere cordatus quivis poteſt, quam mala conſulant ægris mulierculæ,& Theologi nonnulli ἀλλοτριοεπίσκοποι, dum nullò diſcrimine quavis hora monent, ut cibo ſe reficiat æger, ut medicamentorum uſui valedicat, à quibus ſentiat ſe tantum debilitari magis, ut indicet quarùm rerum appetitu teneatur, eaſque ſine metu præparari curet: ac ut magnum quid facere videantur, mira religione & quaſi ſacris geſtibus offerunt aquulam aliquam, quæ naribus & cordi admota vitam jam diſcedentem, & ſarcinas colligentem ex vià revocet: huic vero ſine trepidatione fidere jubent: & aliæ ſimiles ineptiæ quotidie excogitantur plures. Interim cauſa morbi nullo adverſante libere dominatur, ſobolique ſuæ, id eſt, morbo incrementa dat, donec ægrum jugulet. Quo tunc ſe proripit illa ſapientia, quæ cenſorio conſilio medicos procul faceſſere antea juſſit? Sic autem ſe res habet: gratificandum eſt nonnunquam ægris aliquid appetentibus, ſed fiat hoc cum judicio recto & artificioſo, non mulierculárum, ſed medicorum: cibus enim deterior, paulò ſuavior tamen, concedi interdum poteſt. 2. *Aph.* 38. Id vero ad artem pertinet ſcire quomodo & quantum: neque deſideriis ægrorum vel ſtolidis opinionibus fœminarum committendum eſt. Neque credendum utique noſtris (*de Romanis ſuis ſic loquitur Celſus*)

sus) est, qui cum in adversa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent. Est frequentissimus idem hic sermo apud nostros etiam, quando potiones Syruporum, aut decoctionum, aut aquæ hordei ægre ferunt, ut ad stomachi naturam confugientes, hunc vinum poscere clamitent, alioqui frigore periturum. Decet bonum medicum scire, quomodo & quando gratificandum sit languentibus, neque volumus ut asperum, torvum atque immitem se exhibeat, tantum tamen etiam animi habeat, ut autoritate sua nocituris desideriis contradicere ausit. Cum aut nulla aut levis secutura videtur offensio, quæve per ægri in cæteris obedientiam facillime corrigi queat, æquum est aliquid indulgere cupiditati, etiam paulo ante justum tempus, sicut Galenus de se testatur, quod interdum multam gelidam aquam concesserit, in his morbis, in quibus postridie usus ipsius conveniret, hoc solum gratificatus, quod non optimum plane tempus expectaverit. At si multis adhuc diebus non convenisset, certe nullo modo concessurus fuerat.

De hac re extant utilissimæ commonefactiones Hippocratis & Galeni in 6. epid. eo textu: *Gratiæ ægrotantibus.*

Quod si ergo aliquid à morbo affectis, nesciente medico, noxium vel intempestivum assumtum commissumve fuerit, tum periculum

ſane præ foribus erit. Sed redeo ad id, unde primo cœperam, nempe ad futilia, vanaque judicia vulgi de medicina.

Quemadmodum ſunt multi, qui non putant medicinam artem eſſe: ita multi quoque ſunt, qui artem eſſe non inficiantur, ſed divinatricem eſſe volunt, quo in errore quam plurimi mortalium verſantur, maxime perſuaſum habentes, medicum nulla alia ratione adiri poſſe, niſi cum urinis in prima acie collocatis.

Mittunt igitur ad medicos urinas ſolum, male collectas & diſpoſitas, & loco harum etiam interdum alios liquores tentandi ac fallendi gratia, nihil de conditione perſonæ dicunt, nullas aperiunt cauſas atque occaſiones mali ſui, interdum quidem quod metuant has profari, ut quando uxores à maritis plagas acceptas diſſimulant, interdum vero, quod ipſos pudeat aliis notas eas fieri, ut qui lue Gallica infecti ſunt ex commixtione & congreſſu ſcortorum: maxima tamen ex parte ideo, quod credant medicum illas univerſas, ſymptomata quoque tam præterita & futura, quam præſentia, ex lotio cognoſcere poſſe, aut ſi non poſſit, medicum non eſſe. Quid inquiunt, (vel cogitant ſaltem) vis ME tibi hæc narrare? veni potius ut ex TE audirem aliquid, qualis tu medicus es, ſi hæc in lotio non cernis? Præclare igitur rem geſſiſſe ſe arbitrantur, ſi medico interroganti de circumſtantiis neceſſariis nihil reſponderint, vel aliena & conficta protulerint.

Multi

Multi tam prudentes & cauti, imo religiosi, videri volunt, ut metuant, ne medicus secreta aliqua & ἄῤῥητα rimetur, dum quærit de longitudine, modo, causisque externis morbi, de genere vitæ, de symptomatibus ac signis, & aliis: denique videntur sibi habere mille obstacula, causasque justissimas, ne verum dicant, ne autem medico mentiantur, nihil est quod ipsos impediat. Religioso igitur gestu & arte composito vultu accedunt, sacrumque illum & beatum laticem offerunt, neque aliter à medicis atque à magis & divinatoribus responsa petunt, & omnia insuper quæ desiderant uno teruncio emere semel volunt. Præterea ex superstitione quadam præcipue ad hoc opus dies Dominicas eligunt, sacris scilicet rebus destinatas, istique benedictæ aquæ præ cæteris accommodandas. Tantaque est aliquorum pertinacia, ut dulce eis sit stultæ isti persuasioni immori etiam, nec de sententia decedere, quando non reperiunt, quales ipsi volunt ac desiderant ἱερομάντεις, cum aliâs servari possent.

Volunt itaque ex una illa contemplatione urinæ præscribi statim leve aliquod & familiare obviumque seu parabile medicamentum in pauca quantitate, quo omne malum semel depellatur, nulla aliarum rerum habita ratione (unum enim contra unum expetunt, sæpe quoque multiplex sit, quod illi unum esse ducunt) id si non assequantur, statim primo neglecto, vel etiam

verbis contumeliosis, convitiisque affecto, ad alium decurrunt, quem simili tractare modo, donec vel casus remedium adferat, vel ipsi tandem malo succumbant.

Hanc vitiosam consuetudinem vehementer optarim ab ipsis medicis emendari, neque enim ab aliis emendatio expectanda est, neque etiam illa difficilis futura esset, si omnes in una civitate consentirent, imperitos rectius instituerent, numulisque aliquot parvo tempore carere vellent. Postea enim recte edoctis hominibus de hac re, sine dubio & arti justus honor haberetur, & honesta quoque præmia non defutura essent, benedicente Deo curis atque laboribus medicorum, in plana, aperta, justa, legitima, recta, & cum veritate consentiente.

Verum de hac re non est quod plura hic disseramus, cum alibi copiosius explicata nostra extet sententia. Pauci sane recte sentientes & agentes, in tanta multitudine consueta via euntium, quid efficiant? Calumnias & obtrectationes iniquissimas subeant necesse est, odia etiam quorundam suscipienda, & multis emolumentis carendum, Quod si recta facere per alios non licet, recta tamen sentire ac vera dicere & olim licuit, & in hoc quoque negocio nobis una cum multis doctissimis sapientissimisque aliis licebit. Nec vero tacenda est aut dissimulanda avaritia hominum quorundam locupletum, (pauperibus enim gratuita opera ex caritate debetur) quæ sæpe in

causa

causa est, ut omnem medicam opem negligant, dum pecuniæ scilicet metuunt sordidi Euclio-nes, maluntque diris cruciatibus nonnunquam torqueri ac perire, quam sumtum mediocrem curationis tolerare. Aut certe si medicos implorant, tanta est tamen ingratitudo ipsorum, ut mirum non sit, si medicus multum de promtitudine atque alacritate sua ob id remittat interdum, quanquam fortassis fieri hoc non semper debebat: quis tamen omnium animos & impetus affectuum potest regere?

Videndum etiam est ægrotantibus talibus, non tam quid alii faciant, quam quid ipsi sint meriti. Omnes natura duce odimus & fugimus ingratos. Salomonis quoque hæc sacra vox est: *Non recedet malum de domo ingrati.* ex quo aliisque infinitis locis apparet gratitudinem tam esse à Deo præceptam, quam studium benefaciendi. Cumque Syracides dicit: Honora Medicum, honorem non in verbis nudis ac pharisaicis gestibus ponit, sed in judicio animi, affectu vero cordis, & remuneratione digna laboribus curisque impensis. Incidunt vero isti ingrati justo Dei judicio in immanes demum tortores, quibus nullo auro satisfacere possunt, à quibus tamen non sanantur, cum bono viro & perito sæpe drachmam denegarint. Hinc fit ut juxta Satyricum:

Pœniteat multos vana sterilisque cathedra,

hoc est, professionis medicæ. Et certe quibus nec justa methodo artem tractare licet propter

agreſtes mores & improbitatem hominum, nec juſta etiam laborum præmia capere licet, veniam illi merentur, ſi de alio vitæ genere ſuſcipiendo deliberent, in quo & Deo & hominibus plus ſervire queant. Quantum quæſo in helluationes aut veſtimentorum luxum pecuniæ profunditur? quantum etiam datur rabulis & forenſium cauſarum patronis, de re aliquando minima litem perſequentibus? atque ii tamen nullis fere beneficiis contenti acerbe extorquent ingentia operæ ſuæ precia, aut eam omnibus palam denegant, idque jure facere videri volunt. An corporis mala minora ſunt iis, quæ fortunæ bonis accidere ſolent? Res ſcilicet inſtituta eſt ac geritur juxta veterem ironiam.

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλακι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ καπνόν.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.

Non hæc dico quaſi ſentiam omnia loca omnes ingratos producere; nam ſunt, ubi dignus & arti & artificibus honos habetur. Sed quoniam de præſentibus odioſa eſſe ſolent exempla, veterum judicia commemorabo quædam, ut quo loco atque qua dignitate olim Medicina fuerit, lectores cognoſcant.

Prætereo quanta Hippocrati ab Artaxerxe Perſarum rege oblata fuerint munera. Eraſiſtratus Ariſtotelis filia genitus Antiocho rege ſanato centum talentis donatus eſt à Ptolemæo filio ejus, quanquam hoc libr. 7. Plinius Cleombroto

Ceo,

Ceo, nisi fallor adscribit. C C L. H--S. annua mercede fuêre apud principes Cassius, Calpitanus, Aruntius, Albutius, Rubrius. Stertinius imputavit principibus quod H--S. quingenis annuis contentus esset, sexcena enim sibi quæstu urbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri ejus merces à Claudio Cæsare infussa est. Crinas Massiliensis centies H--S. reliquit muris patriæ, mœnibusque aliis non minori summa extructis. Ludovicus Galliæ rex (xii. puto) quot millia coronatorum medico suo etiam uno mense persolvit? quanto stipendio annuo aliquot Medici in Italia docuerunt? Quantum Petro Aponensi pro unius diei duntaxat itinere & pernoctatione numeratum fuit? Quam præclara privilegia ab Impp. medicis olim sunt concessa? Lex enim hæc est Constantini Lib. 10. Cod. *Medicos & maxime Archiatros, grammaticos & professores alios literarum, & Doctores legum, una cum uxoribus & filiis, nec non & rebus, quas in civitatibus poßident, ab omni functione, ab omnibus oneribus, vel civilibus vel publicis immunes esse præcipimus, & neque in provinciis hospites recipere, nec ullo fungi munere, nec ad judicium deduci, nec eximi vel exhiberi vel injuriam pati: ut si quis eos vexaverit pœna arbitrio judicis plectatur. Mercedes etiam & Salaria eis reddi jubemus, quo facilius liberalibus studiis & memoratis artibus multos instituant.*

Hæc ideo recensenda esse duxi, ut ostenderem magno in precio olim fuisse apud sapientiss.

& potentiſs. principes Medicinam, neque tam contemtim habitam, ut nunc fieri ſolet, cumque illi maximis honoribus atque præmiis Medicos affecerint, juſtum eſſe, mediocritatem aliquam hodie quoque ſervare, neque plane ſervilem facere artem. Omnino igitur locupletes liberaliſſimos eſſe conveniebat, ut tanto æquiore precio medici pauperibus, vel gratis etiam, operam navare poſſent. Verum ut nunc mores ſunt, quemadmodum validi mendicantes, homines ignavi, ocioque perditi, veris egentibus eleemoſynas præripiunt: ita divites à pauperibus medicorum fere benevolentiam & ſtudium avertunt abducuntque, dum incredibili tenacitate ſua omnem ardorem benefaciendi in eis extinguunt. Solent iſtiuſmodi homunciones medicorum amicitiam aſtute expetere, & mirifice quoque ambire, non virtutis ſtudio aliquo, ſed ſolam hanc ob cauſam, ut in morbos delapſi gratuitum deinde propter amicitiam miniſtrum habeant. Verbis quidem liberaliſſimi ſunt, prolixe pollicentes, ſed ſplendide ſimul mentientes.

Φὴς μοι πάντα δόμεν, τάχα δ' ὕστερον οὐδ' ἄλα δοίης.

Domine Doctor, inquiunt, *ero gratus ne dubites, intelligo quid meam gratitudinem deceat, ſolvam liberaliter quantum tibi debetur*, καὶ λώϊον: deinde nullus finis admonendi eſt: *Sis diligens, ſis aſſiduus in cogitatione de mea ſalute, commendata tibi ſit vita mea, ego tibi præ omnibus aliis fido, nota eſt mihi eruditio & ſcientia tua*; talia enim lenocinia verborum admiſcent,

admiſcent, interim denarium præ manu dant, cætera cum convaluerint à ſe expectari jubent: quaſi vero medicus ex pacto teneatur carere mercede ſua, ſi non omnis æger convaleſcat.

Finis medici non eſt ſanare (nam hoc ſemper fieri non poteſt) ſed omnia ſi agat, quæ ad ſalutem recuperandam pertinent, tum officio ſatisfecit & à fine ſuo non aberravit, & ſive æger reſtituatur, ſive morbo ſuccumbat, pro officii tamen ſui ratione, honore ac præmio fraudandus non eſt. Talem ergo ſapiens Plato legem condidit, lib. 9. *Quivis medicus, ſi is qui ab ipſo curatur, moritur invito ipſo, purus ſit ſecundum legem.* Tandem vero admoniti, qui ægrotarunt (aut horum hæredes) de debito, aperti hoſtes fiunt: negant tantum deberi, dicunt levem fuiſſe operam, jam ſe à pecunia non inſtructos eſſe, admonent patientiæ, criminantur hominem eſſe inſatiabilem, inhumanum, avarum, & quid non? Talia igitur medicum, ut credo, facient plane tuum atque obſequentiſſimum paratiſſimumque, ſi quando iterum morbo corripiare ipſiuſque auxilium denuo implores. Quid ni? ajunt, tu mihi ex Chriſtiana caritate obſtrictus es, & hoc officium in neceſſitàte laboranti debes, non potes ſalva conſcientia opus vocationis tuæ mihi indigenti denegare. Talibus ingeniis fallaciſſimis & ſupra reſponſum eſt, & nunc reſpondeo hoc modo: Scio & memini, ô hypocrita, quid homo homini, Chriſtianus Chriſtiano debeat, ſed tu ejice

prius trabem de tuo oculo, postea de alterius festuca etiam extrahenda solicitus esto. Faciet quidẽ pius medicus, quę sui sunt officii in necessitatibus proximi, nihil deterritus perversitate hominum, & Deo vias suas commendabit. Tu vero qui abalienas illius à te animum manifesta culpa tua & ingratitudine detestanda, quî fit, ut non in te ipsum inquiras primum, culpam agnoscas, emendes, & scandali autor esse desinas? Habes præterea alios quorum consilio utere; physicos scilicet, ut vocant ordinarios, qui publico stipendio aluntur, quorum ope singulis horis frui potes, hos adito, & non eris derelictus. Hi cum tibi præ foribus & à latere vicini sint, scito neminem alium obligari, nec quoad homines, nec quoad Deum, ut tibi sordidissimo gratis opera sua præsto sit atque serviat. At hic ulcus latet, quod Physici illi publici majore autoritate & successu precium operæ extorquere à te possunt, cum minore etiam quandoque verecundia teneantur, ideo fugere te eos fingis ob nescio quas alias causas. Quod si omnino adhuc gratuitas operas impudens postulas, age perge sic per omnes vitæ gradus: fac theologos gratis esse in officio? jube milites gratis præliari, effice ut Iureconsulti absque præmiis & muneribus causas agant, denique operariis miseris, qui manu victum quærunt, diurnam mercedem detrahe: quam tu confusionem in vitam universam introduces? quem habebis obsequentem,

tem, aut furoris approbatorem? Tu ipse quid absque spe commodi unquam fecisti, aut facturus es?

Sed abrumpe hæc, quæ ego communi quadam deploratione vitiorum adjicere volui, neque dubito quam plurimos futuros, quibus usu ipso edoctis nimium vera hæc, quæ dixi, esse videbuntur. Facere autem non possum, quin insuper vetustissimi Hippocratis sententiam huc adscribam, qui tot jam retro elapsis seculis, ipse minime pecuniarum avidus, in Præceptionibus utile esse adfirmavit à mercede incipere: *Conducit enim*, inquit, *hoc universo negocio: ægroto quidem hujusmodi cogitationem inducis quod videlicet, non ipso relicto abibis, si vero non pacisceris, quod ipsum negliges, & de quibusdam in rem præsentem non admonebis. Curare igitur oportet de constituenda mercede, inutilem enim esse putamus ejusmodi ægroti cogitationem, multo autem magis in morbo acuto. Morbi celeritas, temporis occasionem non præbens ad reversionem, non impellit bonum medicum ad quærendam suam commoditatem, sed ut magis existimationis suæ rationem habeat: itaque tunc melius est, ut* Servatis exprobret *quam ut lethaliter affectos præconturbet. Quanquam aliqui ægroti id expetunt, hospitii jus & facilem mali depulsionem producentes.*

Digni qvidem qvi negligantvr, non tamen qvi affligantvr. *At vero remunerationis acerbitatem, absque præparante ad disciplinam cupiditate, hortor, ut ne valde*

valde inducas, sed & ad opulentiam & facultates respicias. Quandoque vero etiam gratis cures, ita ut gratitudinis memoriam potiorem quam præsentem existimationem auferas. Si vero occasio ferendæ opis se obtulerit, & peregrino & egeno, maxime talibus opitulaberis, si enim affuerit erga homines amor, adest etiam amor erga artem. Postea addit: Sumtuum quidem opulentia ægroti carent (id est carere se simulant) morum improbitate adorantes & ingrati evadentes. Cum autem consequi possunt, ut ditentur, de mercede asseveranter affirmant, sani esse volentes, quæstum nimirum ex usura aut agricultura affore producentes, & postea negligentes, &c. Hactenus Hippoc. In Decr. quoque, part. 2. causa 15. q. 5. §. non sane: ex Augustino hæc citatur sententia: *Non sane, quicquid ab invito sumitur, injuriose aufertur, nam plerique nec medico volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem: nec tamen hæc, quæ ab invito accipiuntur, per injuriam accipiuntur, quæ potius per injuriam non darentur.*

EX TAM MVLTIS CAVSIS quas recitavi, quæ ab ægro proficisci possunt, quis jam non videt, morbum non solum protrahi deterioremque reddi, sed & incurabilem fieri posse? Dixi igitur hactenus de causis in ægrotantibus ipsis hærentibus, propter quas contingat aliquando, ut ex morbis ad salutem nequeant perduci, propter falsam nimirum de arte medica opinionem & erga medicos ipsos diffidentiam, propter moræ impatientiam, propter delicias & molli-

molliciem & varietatem consiliorum, quæ ab imperitis amicis mulierculisque adhibentur, propter intemperantiam, contumaciam & inobedientiam eorum, qui morbo tenentur, propter urinarii judicii perversitatem & miserandum abusum, denique propter avaritiam sordesque eorundem, ubi pauperes quidem justam habent excusationem, ditiores vero nullam. Ad alias ergo causas deinceps progrediar.

Quemadmodum ad medicum Pharmacopola, ita ad ægrum referendi quoque sunt adstantes sive ministrantes ipsi. Non autem præcipue loquamur jam de talibus, qui dedita opera interitum decumbentis optant vel accelerant etiam, quique oderunt ipsum & sublatum esse cupiunt, sicut improbi & avari hæredes faciunt, quod de Tiberio Augusti privigno memoriæ proditum est, & de Hazaele, qui post Benhadadum Syriæ rex fuit, & de Manfredo filio notho Friderici II. Imp. qui injecto in os pulvino patrem suffocavit. Talionis autem exemplum ad ipsum Tiberium rediit. Sic enim de exitu ejus scribit Tacitus, annalium lib. 5. *Macro (præfectus prætorianis militibus) intrepidus opprimi senem injectu multæ vestis jubet, discedique à limine. Sic Tiberius finivit, octavo & septuagesimo ætatis anno, &c.* Quis enim non videat horum sceleratis machinationibus decumbentes occumbere? quisve opitulabitur, tum quando pro medicamento salubri clam venenum infunditur? Cujus rei in

oratione

oratione Ciceronis pro Cluentio insignia & horrenda exempla recitantur. Ac docuit tales malus aliquis genius observare tempora morbi alioqui periculosa, veluti exacerbationes dolorum, animi defectiones, ventris profluvia, ut absit occulteturque veneficii suspicio, & vi morbi æger periisse existimetur.

Verum alii sunt quoque non ita mali homines, qui necessaria negligunt, præcepta à medico non exequuntur, nec præscripta exhibent, vel alia etiam suo consilio clam offerunt, non eo tempore quo conveniebat, sed maxime alieno, non justo ordine, non debita quantitate & præparatione. Finge enim febricitanti hodie tempore quietis dandum esse medicamentum purgatorium, adstantes autem cras tempore accessionis exhibeant, nonne manifestum inde existet periculum? Quid si vinum & aromata copiose concedant in febre ardente? Quid si magicis & impiis remediis incantationibusque utantur, quod inusitatum non est, & iram Dei gravius provocent? Occasionis rei bene gerendæ in omni vita vis maxima est, & præsertim in sanandis morbis, volucris enim est & præceps, unde καιρὸς ab Hippocrate definitur, *in quo temporis non sit multum: experientia vero atque audacia temeraria sæpe finis est animantis internecio.*

Hippocrates itaque non sine causa in lib. περὶ εὐσχημοσύνης requirit, ut medicus aliquem ex discipulis præsentem habeat, qui instet,

ut

ut præceptis æger non amarulente utatur, & quod mandatum eſt faciat. Deligito autem, inquit, ex ipſis eos, qui jam in arte progreſſum fecerunt, quo ea, quæ utilia ſunt, addant aut ſecure offerant,ut & in intervallis nihil te lateat. At vero imperitis nunquam quicquam procurandum committes: ſic minus ejus, quod male factum eſt vituperium in te recidet. Principes igitur hujus felicitatis facilius participes noſtro tempore eſſe poſſunt quam privatæ fortunæ homines, non enim omnium tantæ ſunt facultates, ut in familia homines peritos alant.

Manifeſtum eſt tamen adſtantium culpa non raro perire ægros. Econtra multum prodeſſe poteſt adſtantium diligentia ægris, hi enim cum invalidi decumbere cogantur, uſu membrorum ſæpe deſtituuntur, multa oblivifcuntur, à multis abhorrent, queruli ac moroſi fiunt, medicamenta clam abjiciunt, niſi id caveatur, clamant *medice vivere eſſe miſerrime vivere*: & tamen commodis adhortationibus miniſtrantium facilius flectuntur, libentiuſque aſſumunt, quæ alias nunquam fortaſſis deguſtarent. Indociles etiam & ſtupidiores aliqui aut pertinaces agreſtibuſque moribus ſunt: quæ omnia incommoda induſtria adſtantium leniri poſſunt, ita ut ægrum medicus habeat qualem oportet. Prudenter itaque ab Hippocrate præceptum eſt, *non medicos & ægrotos ſolum, verum adſtantes etiam officium ſuum facere oportere*. Et ibidem adjungit: *externa quoque rite compa-*

comparata esse debere, at externorum quoq; apparatus totus fere in adstantium potestate & manibus consistit.

Per exteriores vero res non illa solum vulgaria intelligenda sunt, ad delicias magis & voluptatem quam sanitatem necessaria, ut adsint scilicet pocula argentea, pectines ex ebore, extersoria pura, nitida stragula, ut munde conficiatur cum potus tum cibus, quęque sensibus occurrunt omnia mollia, jucunda, grata sint, & similia: verum talia multo magis quæ ad salutem ægro restituendam aliquid momenti habeant, ut videlicet aëris repentina mutatio caveatur, locus decubitus sit idoneus, ad arctum vel septentrionem spectans, lucidus vel opacus, prout videbitur res postulare, ventis non pervius, non nimis calidus frigidusve aut putrilaginem redolens, sed purus, quietus & absque turbis tumultibusque vicinorum, in quo non facile exaudiantur canum latratus, ruinæ, tonitrua, imbres, &c. præsertimque ea ad quæ laborans natura sua expavescit.

Præterea, ne adversam faciem splendori habeat, nisi in morbis ubi opus est, infestat nimius splendor visum debilem ac somno officit. Sit autem in lecto tali ubi sese facillime moveat, surgat, reclinet, adsint in promtum adminicula commoda motus, quibus manus & brachia nitantur ac fulciantur, adsint quibus in animi deliquio recreetur, caveatur ne quid triste aut quod iram concitet nuncietur, vel in conspectu ægrotantis agantur

tur molestiam allatura, ne inimici admittantur quos odit, nisi placato prius animo reconciliationis gratia volens eos acciri jusserit. Sed ii advocentur frequentesque appareant, quibus maxime delectatur, ab iis enim persuasus cibos atque medicamenta facilius assumet, hilariorque efficietur. Adsint vasa necessaria & oportuna ad excipiendam urinam, sputa, sanguinem, quorum conditiones medico sæpe considerandæ sunt: in sudoribus abstergendis ne desint panni mundi calidique, ne occurrat corpori aperto aër frigidus, & hujus generis alia infinita, *quorum etiam Galenus meminit* 1. *de dieb. dec.* 11. Ut si æger incendio domus accidente, aut latronibus invadentibus, aut fluvio inundante, subito effugere cogatur, quanta ei noxa advenerit quorsum attinet referre? Simili modo, si tegmen aliquod delapsum vel parietem extimescat, simul & fugam repente moliatur, si pluvia item copiosior oborta capiti ejus incidat, vel alius etiam humor, quomodocunque ipsum irrigaverit, ut locum mutare, vigil esse & timere cogatur, etiam hoc non mediocrem ipsi offensam conciliabit. Quæ igitur ita inopinata veniunt (ad casum fortuitum referenda) horum nihil medicus prænoscit, unde nec futuram inde offensam conjicere potest, nec prædictioni secundum morbi rationem factæ adjicere. Hęc enim nisi rite fiant & caveantur, non crisim solum impediunt & hujus judicium, verum etiam saluti ipsi vitæ nocumentum inferunt.

vel προέγνωσιν, vel curationem, vel utrumque ex dictis nemo est, qui non perspiciat.

Ubi iterum quorundam divitum merito reprehendenda est avaritia, qui suis commodis ipsi desunt, non deligendo viros & homines cordatos industriosque, quorum opera & ministerio decumbentes utiliter utantur, sed potius quemvis rusticum aut mendicum ex trivio obvium arripiunt, aut anum aliquam decrepitam ac dementem, cui triobolum mercedis loco numerent.

Huc pertinent etiam illæ causæ, cum ægri moriuntur aut affliguntur morbo non sanato propter paupertatem & inopiam rerum necessariarum, & famem interdum, quod sæpe accidit in annonæ caritate, in bellis, vel ruri etiam ubi desunt idonei medici, medicamenta, fasciæ vel unguenta & cerota Chirurgis. Item cum in infecto aëre & morbi naturæ contrario sive noxio coguntur miseri ægri derelicti contabescere, veluti in castris, quæ pestilens invadit lues, sæpenumero accidit. Sic servis & captivis in triremibus miserrime habitis fere omnia desunt, cum alioqui etiam sani asperrima servitute oppressi vivant. Sed hæc fortassis ad casum & infortunium quis etiam referat.

Caute autem inprimis prudenterque cum periculose ægrotantibus agendum est. Natura omnes exhorrescimus ad mentionem mortis, nam pœna est, quæ neminem per se delectare potest. Nemo ergo medicus adduci se patiatur, ut ægro-

to mentionem testamenti condendi injiciat: id enim ad desperationem salutis maximum momentum habet, si is, cui eam post Deum maxime scit commendatam esse debere, male de illa servanda sperare se indicet. Quod si necesse id fuerit tamen, denuncietur potius per propinquos, aut per theologos, qui animæ curandæ causa adsunt. Accidit vero interdum, ut medicum ipsi ægri interrogent, quam de vita sua ac statu spem habeat, & nunquid consultum videatur, ut de ultima voluntate sua quid fieri velint testentur: in eo casu nequaquam convenit, ut quis importunius respondeat, Morieris omnino, itaque condes testamentum, vel ut quidam olim respondit: quid ni moriaris? mortui sunt etiam alii te longe præstantiores:

κάτθανε ϗ Πάτροκλος ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.

Vel ut alius quidam nostro tempore: Moriaris sane, risum enim hæredibus relinques. Et iterum alius: Te mortuo, uxorem tuam mihi adjungam. Hilariter potius & vultu, qui aspectu ipso bonam spem præ se ferat, consolandi sunt, & Christi Salvatoris fiducia erigendi, ut ne mortem nimis reformident, quam sciant non fore æternam, sed breve momentum duraturam, & ministram futuram, qua ad vitæ æternæ gaudia perducantur. Deinde exemplo regis Ezechiæ confirmandi sunt, ad quem propheta dicebat: Cura domum tuam & dispone res vitæ hujus: caveant quantum

fieri

fieri possit, ne lites & odia inter hæredes exoriantur, idque etiam vel optima in sanitate faciendum esset hominibus, atq; simul docendi sunt, ut cogitent nec propter testamentum factum ipsos citius morituros, nec propter non factum diutius victuros, &c. Parcendum enim est humanę infirmitati, ne medicus qui corporis tuendi gratia adest, consternationis animi causa fiat, quæ deinde in vitæ detrimentum redundet. Sensit idem sapientissimus M. Cicero lib. 2. Divinat. cum scripsit: *Hoc homines probi non faciunt, ut amicis impendentes calamitates prædicant, quas illi effugere nullo modo possint, aut medici quanquam sæpe intelligunt, tamen nunquam ægris dicunt, illo morbo eos morituros.* Etsi igitur aliquorum tanta virtus est tantumque animi robur, præsertim in fide Christiana recte institutorum, ut pias commonefactiones de morte & vitę exitu æquo & firmo animo admittant; tamen plerique bona spe potius alendi & confirmandi sunt: à Medicis dico, theologorum enim aliud est munus: siquidem spes sola interdum hominem servat, & desperatio ultimum malorum esse consuevit. Ad exteriora deniq; & ad officium eorum quibus languentiũ custodia commissa est pertinet, ut medicos de voluntate & consuetudine ægrotorum admoneant, ut ne quid committatur imprudenter quo offendi vehementer possint. Multi odorem allii, vel moschi, vel ambræ non ferunt, vel vini etiam, præcipue in dolore capitis, ubi nec violarum odor omnibus conveniens est & tolerandus: in tali

ergo casu, quę ægroto tam adversa sunt, ab iis medicus libenter abstinebit, sicut alias etiam viro gravi maxime indecorum est muliebri mollitei deditum esse, & peregrina illa, moschum videlicet ac similia, meretricia quasi imitatione redolere.

Reprehendit ergo Galenus Quintum, quem alioqui maximi faciebat, quod cum vinum bibisset, ægro tamen curando nimis rustice se ingessisset, qui vini odorem valde aversabatur, & ut paulo longius ab ipso Quintus recederet, rogabat.

Sunt prætérea nonnulli ægroti, qui cupiunt crebrius medicum accedere, alii rarius: accessum itaque suum moderetur medicus secundum ægrotantis affectionem, & semper comitatem quandam (non dico levitatem aut scurrilitatem) adjunctam gravitati habeat, ex qua intelligi queat salutem ægri maximæ sibi curæ esse: *Legatur 7. Aphoris. 4. part. 6. epidem. Et 16. Aphor. 8. part. 6. epidem. auditus meliores, &c.*

AD CASVM tandem quod attinet sive FORTVNAM, non enim has voces nunc distinguo, monuimus antea, accidentalium causarum numerum nec scientia comprehendi nec demonstratione explicari posse, sed esse ἀόριστον atque infinitum. Arte igitur casualia & fortuita comprehendi nequeunt, neque studio caveri, neque scientia aliqua prædici, quæ & qualia futura sint, & tamen adeo manifesta exempla accidunt, quorum consideratio neque indigna medico neque negli-

negligenda eſt. Itaque in hoc caput ſive genus conjiciemus omnia illa, quæ ſuperioribus non fuerunt incluſa, neque enim quicquam tam late patet, atque hoc quod caſu factum dicitur, & eſt caſus eorum, quæ per accidens fiunt cauſa principalis: Cujus an viciſſim ſit aliqua per ſe cauſa & determinata, & qualis ſit, nunc exquiri nihil opus eſt. Contigit ſane, ut homines ſubita morte extinguerentur, vel alioqui inopinato caſu interveniente pro derelictis ac deſperatis haberentur neceſſario, nulla manifeſta vel prævisa cauſa, quales eventus ad caſum fortuitum hoc quidem loco docendi gratia referre libuit, fuerunt enim profecto immedicabiles: Ut autem vulgus caſum ſemper fere, & male, tanquam cauſam ſecundæ curationis plus prædicat quam artem: ita tamen aliquid agere interdum videtur, tam in curando quam tollendo homine, ut evidens & naturalis cauſa alia reddi nequeat.

Casum igitur ejuſmodi, vel Manifestum, vel Occultum eſſe conſtat.

Manifeſti exemplum fuit Hadrianus IIII. Papa, cui muſca in os involavit, eaque, quia medicorum arte eximi non potuit, præcluſit illi ſpiritum, atque ita ſuffocatus obiit. Alii hauſtu aquæ, in qua muſca ſubmerſa fuiſſet, enecatum tradunt. Anacreon quoque Poëta acino uvæ paſſæ extinctus legitur. Fabius Senator prætorius in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus eſt. Juveni cuidam (autore Benivenio) cum ex brachio ſanguis

mitteretur, & nervum ſcalpellum attigiſſet, ſtatim ſecuta eſt nervorum diſtentio, quæ hominem ita crudeliter afflictavit, ut paucis etiam diebus laboranti illi vitam eripuerit. Hoc infortunium tametſi culpa fortaſſis quadam Chirurgi accidit, caſu tamen factum recte dicitur, nam & peritiſſimo tale quid aliquando accidere non eſt impoſſibile. Et Hippocrates 1. libr. de morbis quædam infortunia recitat, quæ medicis evenire queant, niſi ſint cautiſſimi & prudentiſſimi. Aviola conſularis in rogo revixit, & quoniam ſubveniri non poterat prævalente flamma vivus crematus eſt: hic vero miſerabilis admodum concurſus fuit felicis & infelicis caſus ſimul. Chilon Lacedæmonius victore filio Olympiæ expiravit gaudio. Sophocles etiam & Dionyſius Siciliæ tyrannus ſimiliter obiere, uterque accepto tragicæ victoriæ nuncio. Sic P. Rutilius morbo levi impeditus, nunciata fratris repulſa in conſulatus petitione, ilico expiravit.

Pari modo caſu quoque aliqui convaleſcunt & præter ſpem omnium ſervantur. Autor introductorii ſcribit capram ſuffuſione laborantem viſum recuperaſſe, cum caſu in oculum impreſſiſſet ſtipitem acutiſſimum. In Germaniæ oppido quodam ad Neccarum ſito accidiſſe audivi, ut podagricus quidam per angiportum à ſervis in ſella delatus obvium haberet urſum incitato curſu iraque frementem, elapſum ſcilicet ex vinculis & irritatum à perſequentibus: ibi præ metu aufu-

gientibus

gientibus servis, ipse quoque podagricus consternatus vires subito ex terrore & desperatione sumsit, inque pedes se conjecit, quibus antea uti nullo modo poterat, idque convalescentiæ suæ principium habuit. Iason Pheræus deploratus à medicis vomicæ morbo, cum mortem in acie quæreret vulnerato pectore medicinam invenit ex hoste. Non immerito Martialis exclamat:

O quantum est subitis casibus ingenium.

Quod ergo hic vulnus fortuitum ad vitam præstitit, idem multo magis ictus fortuitus, aut terror, aut vulnus, vel tale quid aliud, si accedat ad morbum alium præstare poterit, ita illum scilicet augere, ut nunquam curetur, vel vitæ etiam finem adferat.

Occulti casus exemplum est, quod nullis evidentibus causis obiere, dum calceantur matutino, duo Cæsares, Prætor, & prætura perfunctus Dictatoris Cæsaris pater, hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Et ibidem apud Plinium multa alia repentinæ mortis exempla reperire licet: item quod Claudius Cæsar boleto venenato sublatus esse scribitur. Huc referendum enim est, si forte clam venenum cibis vel vino misceatur, & homini offeratur, medico penitus rei gestæ ignaro, aut si venenatum animal in cibos incidat, vel herba veneno infecta comedatur: *Hominum omnium*, inquit Gal. *impiissimi sunt, qui experiundi gratia aliis innoxiis perniciosa medicamenta exhibent.* & lib. 10. Simplic. recenset exemplum:

Quidam mel venditurus veneno illud infecerat, unde duorum medicorum, qui illud gustarant, neuter servatus est. Pulmones proprietate quadam ulcerat lepus marinus, vesicam & renes cantharides, lædunt non minus etiam buprestis, Salamandra, erucæ pini, &c. Talibus ergo occasionibus non pauci præter omnem expectationem interiere nullis præcedentibus signis mortiferis, causa vero non nisi post obitum eorum patefacta. Quis igitur audeat hujusmodi mala curabilia dicere, quorum ne cognitio quidem fuit vita durante? Accidisse novimus (idque ex Aloysio Bellacatto audivimus Patavino medico celeberrimo) ut qui in Symposio quodam fuissent convivæ, omnes convulsione corriperentur, quidam etiam morerentur. Postea inquisitione facta compertum est appositas in convivio coturnices captas fuisse in loco, ubi magna hellebori copia proveniret, unde suspicio concepta fuit ex hellebori violentia id malum emanasse. Multi aliquando in eadem domo cum absque causa evidenti interiissent, eaque res medicos diu solicitos habuisset, tandem dolio vini evacuato, ex quo biberant omnes, venenum repertum est. In quodam Germaniæ monasterio plerique diris cruciatibus mortui sunt, qui vinum quoddam simul in convivio biberant, id lethali Pharmaco infectum fuisse à nemine fuit dubitatum. Fernelius hanc historiam recitat: *Non pauci inopinato è vivis hora quadrante erepti sunt, in quibus dissectis non alia mortis causa comparuit,*

ruit, quam repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetraverat, ipsius vim extinguens atque obruens. Quumque ex his duo medici essent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio ullo symptomate impendentem sibi diem vitæ supremum præsenserunt. Benivenius vero hanc: *Exorta inter duos juvenes lite, cum alter alterum extento brachio alapa percussisset, in apoplexiam resolutus vapulans paucis etiam horis jugulatus interiit.* Idem quoque hæc scribit: *Puerum novimus, cui mane cœlo adhuc subobscuro prope jam præceptoris ædes intranti præsto fuerint duo viri nigris vestibus obvoluti, quibus adeo perterritus est puer, ut toto corpore contremiscens, altaque voce auxilium clamitans, in admirabilem sane ægritudinem ac demum in mortem inciderit. Nam stato tempore, id est octavo quoque die & eadem ferme hora, in eundem semper horrorem atque clamorem proruebat, donec tabe consumtus vitam, quæ nullis præsidiis contineri potuit, miserabiliter finivit.* Neque est dubium, exemplisque verissimis, sed inamœnis comprobari potest, permultos alios spectris exterritos præ terrore & consternatione fuisse extinctos. Repeto igitur hoc loco Celsi dictum, quo supra quoque sum usus: Spes interdum frustratur, & moritur aliquis de quo medicus securus primo fuit. Inde omnibus temporibus sapientes conquesti sunt de variis casibus, quibus homines subjecti sint, tam in fortunæ & felicitatis bonis, quam in universa vita & sanitate etiam.

HACTENVS eam ſententiam defendi, veramque eſſe comprobare volui, quæ non omnes morbos ſanari poſſe ſtatuat. Id vero cum non una ratione ſimpliciter accidat, diſtinxi morbos inſanabiles in eos, qui per ſe & εἶδος tales eſſent, & eos qui κατὰ συμβεβηκὸς id paterentur, ut auxilium adferri nullum poſſit. Sumque exemplis tanquam τῶν λόγων ὁμήροις adeo perſpicuis uſus, ut ſperem me lectori hac quidem parte mediocriter ſatiſfeciſſe. Ut autem in conſpectu ſit partitio noſtra quam propoſui, breviter eam hic repetam.

Morbos alios dixi eſſe CVRABILES, quorum quidem ſpecies methodo arteque ſic tractari poteſt, ut omnem medendi rationem admittat, ſuntque hoc modo plurimi morbi, ac plerique ſpecie ſua curabiles.

INCVRABILES duplices ſtatui, alios *per ſe*, qui τῷ εἶδος eſſent tales, quorum etſi cauſam poteſt reddere atque explicare Medicus, medicinæ tamen & actioni operique ejus non ſubjiciuntur, niſi ratione προγνώσεως tantum, atque in his univerſis auxilia humana & naturalia nihil poſſuut: alios vero incurabiles *per accidens*, quorum ſane innumeræ poſſunt eſſe differentiæ, quibus certæ tamen morborum non conſtituantur ſpecies, cum accidens non ſit differentia, quæ ſpeciem aliquam conſtituat. Ad certa tamen ego genera ſeu capita reducere ſum conatus, quorum non uno loco apud Hippocratem & Galenum men-

mentionem fieri reperiebam, nempe ad *Dei speciale propositum*, sive *decretum*, ad *fatum Physicum* & *ætatem*, ad *Medicum* & *Pharmacopolam*, ad *morbi conditionem*, ad *adstantes* & *exteriora*, denique ad *casum* & fortuito incidentia. Inter hos sunt alii *medii* morbi seu dubii, quorum eventus est adhuc incertus, Hippocrates 1. lib. de morbis, ἐνδοιαστοὺς appellat, qui etsi sunt natura ac specie sua curabiles, in incurabiles tamen, ob causarum propositarū videlicet unam vel plures, degenerare possunt.

Nunc vero etiam de totius quæstionis hujus genere argumenta nonnulla alia adferemus, quibus sententia nostra munita firmius possit consistere, nullo discrimine jam habito sive per se, sive per accidens curatio non succedat, cum hoc antea satis distinctum sit & declaratum.

Primum igitur autoritates summorum medicorum nemo opinor facile contemserit. Cum enim peritis in sua arte credendum esse præcipitur, nihil aliud præcipitur, quam experientiæ credendum esse, quam nisi illi universalem, certam & rebus consentientem animadvertissent, nunquam theoremata universalia artium post se reliquissent, & posteris tanquam vera magno consensu tradidissent, nunquam etiam pronunciassent morbos non omnes curari posse. Adscribam itaque testimonia planissima & evidentissima.

Hippocrates in 1. libr. de morbis νοσήματα *distinguit in* θανάσιμα, μὴ θανάσιμα & ἐνδοιαστὰ, quam distinctionem & in præcedentibus ipse

secutus

ſecutus ſum, & jam paulo ante breviter repetivi. Eodem libro inquit: *Recte autem fiunt hæc, morbos cognoſcere qui ſint, & à quibus, & qui ipſorum longi, & breves, & lethales, & non lethales, & qui tranſmutantur, & qui augeſcunt, & qui minuuntur, & qui magni, quique parvi: & dum curas, poßibiles curare, impoßibiles vero ſcire cur curatu ſint impoßibiles.* Item: *Differt affectus ab affectu, corpus à corpore, curatio à curatione, unde neceſſe eſt alios perire, alios non, & morbos aliis durabiles eſſe & majores, aliis minores & brevis temporis, aliis permanere uſque ad ſenectutem & commori, alios perire ab ipſis brevi.* Hippocrates 1. prognoſt. ὑγιέας μὲν ὧν ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας, ἀδύνατον, *ſanitati reſtituere omnes ægrotantes impoßibile eſt.* In libro etiam de Arte perſpicue aſſeverat hoc quoque *ad artem pertinere, eorum qui à morbis victi ſunt curationem non aggredi, cum in confeſſo ſit, quod Medicina tales ſanare non poßit.* Unde igitur ἀνίατα νοσήματα appellationem invenere? & ὀλέθρια, ἀνέλπιστα, θανατώδη, θανάσιμα, ἀνήκεστα, ἀθεράπευτα, ἄφυκτα, & quæ dicuntur θεραπείας μὴ τύχειν, quæque adferunt ἀπαράβατον κίνδυνον, niſi à veritate eventus? non enim quidem certe ſunt nomina rerum ficticiarum, qualis chimæra eſt, ut latinas locutiones, quæ in omnium ſunt ore prætercam. *Galenus 5. meth. ſcribit:* ἔνια ἔχει ἀδύνατον ἴασιν. In libro de tabe: ζητούμεθα πότερον ἀνιάτως ἔχουσιν οἱ μαραινόμενοι.

μοι. Idem 10. meth. juxta finem, (qui locus inspiciatur) *minimus error in difficilimis morbis mortem adferre solet, si sit ex eo genere, aliter noxas adfert insanabiles.* Idem Gal. 6. Aph. 34. *Quis ignorat calvitium affectionem esse insanabilem?* Et 9. libr. de simpl. med. cap. de terra Samia in fine. ὦ καὶ δῆλον ὅτι μόνους τοὺς ἀνιάτως ἔχοντας οὐκ ὠφέλησε, Lib. etiam 3. meth. 1. cap. Primum *est artis opus, ut intelligas, sperare ne id quo tendis debeas, an secus.* Et ibidem; *à quibus (experientia & rei natura) procedens, non solum quod sanari non potest, prævidebit, &c.* Octavius Horatianus dixit, invisere medicum etiam sæpe incurabiles ægros, ut ipsis solatio magis sit, quam restituat sanitatem, hæc enim sunt ejus verba: *Chronicos vero (id est phthisicos) plena sub desperatione, non jam ut medicorum medelis, sed magis ut amicorum solatio visitamus.* Paulo Æginetæ pruritus senum est insanabilis. Celsus scriptum reliquit: *Est prudentis hominis eum qui servari non potest non attingere, ne suspicionem subeat ejus occisi, quem sors ipsius peremerit.* Idem de suffusione loquens ait: *Vitii ejus plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt.* Idem libr. 7 *Idque in quibusdam nulla ope adjuvari potest, in quibusdam sanabile est, quod primum discrimen nosse oportet, ut alteri succurratur, alteri manus non injiciatur.* Rhazes de paralysi sic statuit: *Si evenerit ex percussione aut casu, & acciderit subito, taliter permanebit, & nunquam sanabitur.* Plura testimonia & exempla qui desiderat

ex

ex superioribus petat. Huc pertinent exempla etiam præstantissimorum artificum, qui morbos nonnullos nunquam potuerunt ab affectis corporibus depellere. Galenus de se ipso fatetur circa finem 4. lib. de loc. aff. aliquot homines pulmonibus ulceratis affectos, & Antipatrum ipsum medicum non potuisse à se sanari. Hippocrates in fine 6. epidem. scribit de duabus mulieribus, quibus suppressi menses fuissent: *Cum vero omnia, quæ ad eorum provocationem necessaria essent faceremus, non profluxerunt, sed non multo post tempore viventes, mortuæ sunt ambæ.* Arabs Avenzoar, vir experientissimus, & gravis autor, in vincula conjectum se refert, quod morbum cujusdam hominis non curasset; quam historiam integram recitabo, cum multa observatu dignissima contineat. Sic igitur scribit: *Generatur quandoque in stomacho verruca, sicut in aliis membris. Et ego quidem vidi hanc passionem, cum essem in carceribus de Hali, in uno de familia sua, & ipse non digerebat cibum, & febricitabat febre inordinata, quæ aliquando fortiter invalescebat, & interdum debilitabatur. Et habebat solutionem non magnam, & illæ egestiones erant varii coloris, & non bene cognoscere poteram causam suæ ægritudinis. Cum tetigissem pulsum ejus, inveni ipsum inordinatum & non magnum, cognovi ergo ex hoc, quod apostema erat in membro multorum nervorum, & specialiter, quia erat serotinus, & debilitas virtutis patientis obviabat magnitudini ipsius pulsus. Quare ista manifestabant*

bant verrucam esse in ipso stomacho, & quia non erat multæ velocitatis pulsus, signum erat manifestum, quod non erat de genere calidorum apostematum. Et paulatim quidem ejus caro diminuebatur quotidie, & cum posuissem manum meam super fundum stomachi, inveni duriciem ibidem ad quantitatem unius pomi absque sensu alicujus doloris, & cum fortiter compreßissem manum tunc sensit modicum doloris, & quoties iterabam compreßionem fortius dolebat. Cognovi ergo certissime, quod esset moriturus, quotidie tamen ipsum confortabam, faciendo ei ea, quæ habent ægritudinem mitigare, quamvis essem de ejus curatione desperatus, eo quod virtus ipsius quotidie debilitabatur. Et quadam die cum assellasset, assellavit quiddam rotundum, quod habebat formam pomi cum radice una, & erat solidum, & quoties postea assellabat, egerebat sanguinem in magna quantitate, & sic perseveravit pluribus diebus. Et cognoscebam certissime quod moriebatur, tamen verecundabar sibi dicere. Quadam autem nocte vocaverunt me, & inveni eum quasi mortuum, & indignatus fuit contra me, credens quod ego, quia eram in carceribus domini sui, non curassem de eo diligenter, quamvis sibi purissime & fideliter servivissem, Deus novit. Sed debilitas virtutis ejus & pravitas, & fortitudo ægritudinis, obviaverunt curationi suæ, cum omnia in manibus Dei existant. Et quamvis de domo mea & possessionibus meis me extraxisset, non fui culpabilis propter hoc, Deus novit. Unde dominus patientis præcepit ut affligerer illa de causa,

quare conversus sum ad dominum, & dixi, fiat voluntas Dei. Et cum essem in introitu januæ carceris, dixi illi qui ducebat me, qui erat de majoribus civitatis, iste Dominus intendit me molestare absque causa, Deus novit, & jam sunt plures dies, quod proposueram ei dicere veritatem, scilicet quod non poterat evadere ab ægritudine ista ullo modo, sed verecundabar contristare animam patientis. Nunc autem quia video quod intendit me pro nihilo aggravare, dico vobis quod non vivat ultra 12. dies. Ira autem & perturbatio animi quam habebam, me in tantum coëgit quod dicta verba taliter dixi, quod infirmus me intellexit, & seriose illud feci, & sic positus fui in carcere. A septem diebus cecidit virtus ejus manifestissime, ita quod misit pro uxore sua & filiis, & in nona die mortuus fuit. Et quod memoratus sum de hoc casu non fieri, nisi ut exemplum sit vobis in aliis: tamensi virtus ejus fortis extitisset, non erat impossibilis cura ejus, nisi forsan alias multas verrucas in stomacho habuisset. Hæc Avenzoar. Quisque etiam memoria repetat, quæ ipse viderit exempla, inspiciat obitus tot regum & principum morbis sublatorum, quibus raro præsidia humana & naturalia desunt, perlegat consilia & opera practica optimorum, tam hac quam superiore ætate medicorum, & reperiet experientiam ipsam nobis clarissime adstipulari.

Neque præclariss. Reipubl. Venetæ exemplum leve ducendum est, in quo cum tot expertissimi medici vivant, artemque felicissime exerceant, publico tamen sumtu extructum est domi-

domicilium pro iis, quorum valetudo deplorata eſt, & ſpes ſanationis nulla reliqua: quod ſua lingua appellant *Hoſpidal dell' incurabili.*

Deinde eadem videtur eſſe proportio atque analogia actionis ad res agendas, quæ eſt cognitionis ad cognoſcendas, utque ſe habet intellectus ſpeculativus ad cognoſcendum, ſic practicus ſe habere videtur ad agendum. Unus enim & idem eſt intellectus, & una eſt natura hominum, vitiata in omnibus potentiis in terioribus. Sed intellectus θεωρητικὸς noſter habet ſe ad res in natura etiam manifeſtiſſimas, veluti oculus veſpertilionis ad lucem meridianam, teſte Ariſtotele. Ergo idem accidit quoque τῷ πρακτικῷ, ut ſcilicet aliquando cæcutiat, aberret, nec perpetuo finem vel ſcopum propoſitum aſſequatur, ac tanto quidem magis quam ille alter, quanto magis actio cognitionem ſequitur. Quapropter imperfectum intellectum in ſpeculando ſequi neceſſe eſt imperfectionem quoque in praxi & agendo. Utque non omnes morbi perfecte ac ſemper cognoſcuntur, ita *non intellecti nulla eſt curatio morbi*: quanquam incognitis etiam ſalus interdum deſperatur, ob cauſas plures antea explicatas. De hoc etiam diximus ſupra in capite de medico.

Id igitur ſi ubivis fieri contingit, non mirum eſt, ſi in curationibus idem accidat interdum, ut videlicet morbus aliquis inevitabile periculum adferat ſua natura, aut ſi è medio infirmum non

 tollat,

tollat, ad mortem tamen usque inhæreat aut aliis quibuscunque causis sanitatem recuperari curando non permittat. non enim necesse est omnem incurabilem esse θανατηφόρον. Ratio hæc si cui minus firma videatur, is experientiam in subsidium advocet, & fatebitur rem demonstratam.

Præterea verum est medicum sanare contingenter. Quare si contingit, ut aliquando non sanet, nullum absurdum aut impossibile committitur. Agit enim naturaliter, hoc est, adhibet remedia naturalia, & naturales actiones omnes sunt contingentes, quarum causæ impediri possunt, licet rarius hoc fiat, & natura utplurimum suum finem consequatur. Quod si contingenter sanare medicum quis negare ausit, ille & totum artis medicæ corpus atque systema, omniaque ejus principia ac theoremata evertet, & præterea eidem necesse erit, ut necessario hoc facere medicum concedat: Si autem necessario, etiam semper, quod manifestissime repugnat experientiæ.

Hinc vero non sequitur (ex nostra scilicet quam defendimus sententia) medicum non esse, aut artis finem non assequi, qui semper morbos haud persanet. Effectu quidem frustrari potest, effectus enim artis non etiam est finis artis, sed artificis, & præstare omnia quæ faciunt, ad consecutionem sanitatis, etiamsi eam non assequatur. Hæc si præstiterit, officio satisfecisse existimandus est, sicuti in bello Imperator optime & præcla-

præclariſſime ſe gerere poteſt, tametſi victoriam non conſequitur, & ipſe etiam occumbit. Artificem ſiquidem perfectum cum Ariſtotele dicimus: ἐὰν μηδὲν παραλείπῃ τῶν ἐνδεχομένων. Injuſtum vero & inhumanum eſt, poſtulare ut medicus omnium actionum ſuarum medicarum felicem eventum præſtet ſemper. Ulterius: Ars imitatur naturam, & artifex miniſter naturæ eſt, de quo omnes ſani homines omnibus temporibus conſenſerunt. At natura, ut non ſemper perficit & ad finem deducit opera ſua reliqua, ita quoſdam etiam morbos nunquam ſanare viſa eſt. Quare nec ars ſemper valetudinem integram reſtituere poterit, præſertim ubi ductu exemploque præeuntis naturæ, & cauſis naturalibus remediiſque idoneis, & modo agendi poſſibili deſtituitur. Adeo verum igitur eſt, quaſdam eſſe ægritudines immedicabiles, ut natura etiam ipſa à quibuſdam excludatur, quas ſanare non queat, ut vulnus cordis & fortem apoplexiam.

Huc accedit, quod ars medica magna ex parte conjecturis etiam utitur, ex quibus neceſſarius effectus nec ratiocinando concludi, nec agendo produci poteſt. Quemadmodum igitur natura aliquando fine fruſtratur ſuo, & monſtra parit: ita medicus miniſter atque imitator naturæ quanquam ſecundum præcepta artis officio ſuo ſatiſfacit, morbum tamen, vel ſua natura, vel aliis de cauſis contumacem, ignotum, malignum, ſupra modum auctum, ſuperare ſemper non poteſt.

Diſputant autem nonnulli, artem aliquando naturam adjuvare, aliquando etiam ſuperare, ex quo effici putant, ſi natura nequeat, artem tamen poſſe morbos omnes curare. Quod ſæpe adjuvet certiſſimum eſt, impedita enim natura plurimum juvari poteſt per artem, ſi auferantur impedimenta (Gal. 4. meth.) quod manifeſte conſpicitur in corporis plethora, cum exonerata natura per ſectam venam longe facilius deinde quod ſupereſt expellit. Utrum vero ſuperet, dubitari poteſt. Niſi enim naturam & facultates naturales in materia objecta præſuppoſitas vel præexiſtentes reperiat, nunquam efficiet ars aliquid, non enim certe efficiet ſubſtantias, ut lignum nemo artificioſa ſectione divideret, niſi eſſet natura τμητὸν aut σχιστὸν, requiruntur enim naturæ habilitates in patientibus. Naturam ars imitatur, non perfecte ſemper, ſed quantum poteſt. Imitans autem quomodo ſuperius defendemus eo, ad cujus præſcriptum & normam ſe accommodat? Sic naturalis motus corporum animatorum longe eſt præſtantior, quam artificialis in αὐτομάτοις, & HOMERVS Poëta excellentior, quia φύσει eſt, quam ſi tantum arte eſſet, quanquam Poëtam eſſe ad artem pertinet.

Exempla contraria quæ adferuntur de fractis aut luxatis membris, nihil probant. Natura quidem talia non reponit, ars reponit: at repoſita membra ab artifice non ſanantur propter repo-

ſitionem,

ſitionem, quæ eſt ſine qua non cauſa tantum, ſed propter naturam ipſam nutrientem, agglutinantem, conſolidantem. Præterea ars ajunt nonnulli, inſculpit auro ſuperiora naturæ viribus. Reſpondeo, auri formæ vel figuræ ſunt accidentariæ, & ſubſtantiam auri natura fecit. Iam quis neſcit in collatione horum utri principatus ſuperior aſcribendus ſit, ſubſtantiæ ne vel accidentibus, & quidem artificialibus? Aurum tamen ſeipſum figuris ornare non poteſt? Neque terra ſeipſam movere poteſt. Tu igitur motum ipſi terræ ſubſtantiæ præferre auſis? Atqui ſic ſe res habet. Deus quidem hominis ingenio ac voluntati, ſive arti multa reliquit agenda, neque artium opera contemnenda ſunt, aut extenuanda, ſiquidem Deus ipſe monſtravit fontes artium, eaſque rexit & provexit. Sed tamen in hac comparatione arti ſunt ſuæ metæ, & naturæ ſuæ. Efficit ars multa, quæ naturæ viribus effici nequeunt, ſed facta comparatione in genere eodem, quoad dignitatem & finem, in quo genere natura aliquid valeat, obtineri non poterit artis opera præferenda eſſe naturæ operibus. Si itaque aurum non figurat ſeipſum, nihil refert, cum non indigeat figuris externis ullis ad ſui perfectionem, quæ ſi reſpectu hominum utentium præſtantiores & commodiores ad delectationem fiunt, quam figuræ rudes informis auri, is tamen finis eſt accidentarius, non à natura præſcriptus.

Sed fortaſſis per ſuperiora viribus naturæ in-

telligunt characteres quosdam insculptos certis temporum atque constellationum momentis, quibus Chymistæ nonnulli & Magi incredibiles tribuere vires solent. Verum ista deliria tanquam superstitiosa ac impia nos plane rejicimus. Sicut ergo Deus agentia distinxit, ut aliud esset naturale, aliud voluntarium, horumque actiones pariter diversas esse voluit, ita nihil prohibet, quin in genere diverso ars nonnulla efficiat, quæ natura non possit. At de uno eodemque hic genere agimus, de curandis videlicet morbis, ubi firmum manet hoc ὅτι φύσις τῶν νούσων ἰητρός. artemque cum artifice medico esse naturæ ministrum, illoque multo inferiorem in hominibus à morborum calamitate liberandis.

Hoc etiam in confesso est, τὸ προγνωστικὸν sive προσοραστικὸν, ut quidam nominant, esse partem Medicinæ. Frustra autem esset pars artis, si omnes morbi sunt sanabiles, si quidem tum prognosticum unum perpetuum erit, servatum iri ægrotum, sive enim longus, sive brevis sit futurus morbus, tandem tamen curabitur. Atqui non raro occurrunt talia, quæ cogant præsagium proferre de morte & insanabilitate, cui eventus quoque respondet. Nullus igitur esset usus prognostici, si eventus esset non anceps atq; contingens.

Hippocrates vehementer extollit artis hanc partem, qua docte, prudenter & perite utens medicus calumnia & dedecus effugere queat, si quando in insanabiles ægros incidat. Vult igitur

progno-

prognosticis medicum bene instructum esse. Imo incurabiles per se affectiones arti medicæ subjiciuntur, nulla alia nisi solius præsagii ratione, quod videlicet eas cognoscit ac dijudicat fore immedicabiles: unde Hippocrates monuit desperatos esse solis prognosticis relinquendos. Ergo ars incurabiles etiam complectitur, sed non, nisi quoad de ipsis pronunciat, esse remediis omnibus superiores.

Neque est valde hoc admirandum. Ars siquidem est universalium, experientia & opus ususque artis pertinet ad singularia, in quibus omnibus non potest idem eventus atque universaliter similis esse, cum singula individua aliquid dispar habeant, quod propriam indicationem præbeat, & communes ad sese contrahat specie quadam & consideratione peculiari, unde dispares & actiones institui, & effectus dissimiles consequi necesse est.

Tandem qui morbos occultos in substantia tota ponunt, incurabiles etiam secundum artem, ut ponant, si non in universum, attamen interdum, necessarium videtur, quia substantiæ nihil proprie est contrarium. Quare & Galenus 13. meth. 6. dixit: *Eorum, quæ totis substantiis inter se sint contraria, non esse methodum, sed omnia per experientiam solam inventa fuisse. Itaque novi Thessalii per similia curationes suas fieri adfirmant. Nam si per contrarium ejusmodi morbi curantur, contrarium istud ignorari non poterit, cum in usum adhi-*

 beatur,

beatur, & per consequens etiam morbi occulti non erunt: uno enim cognito contrario alterum non facile latere solet, præsertim si agendo & patiendo inter se concurrerint. Sed hic diverticulum quærunt aliqui, dicentes à medicis minus anguste accipi contraria, quam ab Aristotele, & ipsa quæ occultis viribus sanent, etiam contraria quodam modo morbis dici posse: stat tamen illud, quod Galenus affirmat methodum talium non esse, ac proinde si aliquando sanant, contingenter non minus quam aliàs, morbos ex usu eorum sanari, ac sæpe etiam fieri, ut non sanent, de quo eventus quotidiani nobis adstipulantur, præsertim in peste curanda: Quot enim sunt alexipharmaca & bezoartica, quæ mirificis laudibus extolluntur, tanquam à tota substantia hominibus auxilium ferentia adversus venenatam corruptionem istam, & tamen non ita sæpe (multo minus semper) affectos periculo liberantia?

EX HIS IGITVR, quæ hactenus disputavimus, satis evidenter perspicitur, quantum à veritate recedant & aberrent, qui nullum morbum incurabilem esse contendunt, ut jam impudentem admodum esse oporteat, & valde inscientem, qui temere omnium ægritudinum curationem cujuscunque corporis omni tempore promittat. Pugnante ratione cum experientia, huic potius adhærendum esse, quam illi sapientissimi olim statuerunt: experientia autem hic à nostra stat parte, neque ulla certe ratio valida in contra-

contrarium occurrit. Consentiente itaque veritatis inquirendæ utroque instrumento, quid tenendum sit nemo facile dubitabit.

Conantur tamen nonnulli pro adversa sententia rationibus quibusdam pugnare, quarum quantum sit pondus postea videbimus. Prius enim duorum doctissimorum virorum loca considerabimus, in quibus ipsi quoque videntur diversam sequi à nostra opinionem.

Ac primum quidem Hieronymus Dardanus commentario in 1. prognost. Hippocratis, super hæc verba: Cum vero homines intereant, alii quidem vi morbi, &c. sic scripsit: *Manifestum est quod intendit (Hippocrates) omnes ægros sanari posse, si tempestive medicus bonus advocetur, & nisi divinum quid obstet.* Item: *Non obscurum est hic velle Hippocratem omnes morbos ab initio posse curari:* & allegat postea Hipp. verba ex libr. de arte: *Medicus siquidem suffecerit ad cognoscendum, sufficit quoque ad sanandum, si vero is, in quo morbus cognoscitur, superetur, ob id sane quod serius medicum accessit, aut ob morbi celeritatem, peribit.*

Istum locum Cardanus perperam interpretatus esse mihi videtur, ego enim Hippocratem per semetipsum exponendum censeo, ne contrarius sibi tantus princeps nostræ artis statuatur. Ut igitur alia dicta, quæ supra allegavi, hîc prætercam, idem Hipp. eodem lib. paulo ante hunc locum clarissimis verbis dixit: *Sed fieri non potest,* ut

ut omnes, qui ægrotant, sanitatem consequantur, (ut hic locus ab aliis est conversus.) Quomodo igitur tanta esset oblivione, ut quod hic affirmavit, mox paucis interjectis lineis negaret? Quod si quis opinabitur non negasse Hippocratem, quin ars medica sanare possit ægros omnes, sed quasi indefinite dixisse fieri non posse, ut omnes ægri sanitatem consequantur, cum non omnes arte semper uti queant, aut medicorum copiam habere: huic repugnabit Græca lectio, quæ sic habet: *ὑγιέας ποιέειν ἅπαντας ἀσθενέοντας ἀδύνατον*, quia loquitur de medici agentis, & remedia admoventis actionibus, & postea addit: *Id enim*, id est sanare omnes vel sanare semper, *præstantius multo esset, quam futura prædicere. Cum autem impoßibile sit omnes sanare, restat* (hæc enim nativa est & germana sententia Hippocratis) *aliud auxilium, quo Medicus honorem & famam tueatur suam, præsciendo videlicet & prædicendo futura. etenim si moriturum ægrum prædixerit, nemo culpam non servati ejus in ipsum postea rejiciet.* Hunc proposuit ibi tertium usum præcognitionis, ipso etiam Galeno locupletissimo teste. Iam consideret eruditus lector, an non privato tantum arbitrio talis sententia Hippocrati attribuatur, quæ cum scopo proposito scriptionis Prognostici ex diametro plane pugnet? Taceo quod Cardanus ipsemet, id quod divinum dicitur, obstare curationi aliquando assentitur.

LOCVS ALTER, ex Arte Hipp. non ita procul

tul à fine ejus libri, citatus, nihilo magis contra nos facit, & Cardanus illius ſenſum non explicat, ſed nudè tantum verba ſola recitat. *Medicus* (inquit Hipp.) *ſi ſuffecerit ad cognoſcendum, ſufficit etiam ad ſanandum.* Præclare, prudenter ac recte hæc dicuntur. An verò cognoſci morbos univerſos à medico poſſe affirmavit? aut inde ne ſequitur: ergo fieri poteſt, ut medicus omnes morbos & cognoſcat, & ſanet? nequaquam. Perpendatur enim genuinus ejus loci ſenſus. Reſpondet Hippocrates vituperatoribus Medicinæ, qui ideo eam veluti non artem reprehendebant, quod omnibus æque morbis ſanitatem non adferret. Concedit hoc Hippocrates, ſed culpa, inquit, non omnis eſt in arte aut in medico. nam ſæpe deſunt inſtrumenta & remedia opportuna, aut ſatis valentia, unde cum homo morbo afficitur, qui vehementior eſt, quam medicinæ inſtrumenta, ne ſperare quidem oportet, ut à medicina exſuperetur, quare in tali caſu vim & magnitudinem affectionis accuſare oportet. Deinde deſtinguit etiam morbos, quorum alii ſint manifeſti, alii in obſcuro poſiti ac latentes. Manifeſtos agnoſcere ac curare non eſt res prorſus difficillima aut impoſſibilis, ſed danda opera eſt, ut obſcuri quoque cognoſcantur ac ſuperentur, quantum poſſibile eſt: (ecce limitationem.) poſſibile autem eſt, quantum ægrorum naturæ ad conſiderandum conferunt, & quantum eorum, qui perſcrutaturi ſunt, naturæ ad perſcrutandum aptæ ſunt. Ægri vero

vero non æque omnes commode ac perite possunt causas, occasiones & dispositiones sensumque sui mali medicis narrare, quare cum Medicus neque visu neque audiendo ad infallibilem certitudinem pervenire potest, aliò (id est, ad alia adjumenta & signa) ipsum respicere necesse est. Atque ibi demum hæc verba subjungit: *Medicus siquidem sufficerit ad cognoscendum, sufficiet etiam ad sanandum*: quæ verba simpliciter intelligenda sunt ut sonant, quasi dicam: *nunquam sufficiet ad sanandum, qui morbum abditum & internum prius recte non cognovit*. Quis enim illum sufficientem sive idoneum ad curandum existimet, qui morbi cognitionem nullam adhuc habeat, aut imperfectam vel incertam, cum prima curandi indicatio à natura morbi sumenda sit? Sufficere vero minime significat semper posse, nam diserte antea dixit: *quantum possibile est*, & paulo post impossibiles ac desperatos quosdam appellat.

Quid multis? *Si vero* (addit Hipp.) *is, in quo morbus cognoscitur, superetur*, &c. ibi aperte fatetur, quod superari homo à morbo possit, licet ille à medico jam sit cognitus. Unde falsum est, quod simplicem illa inter se conversionem habeant, morbum cognoscere & morbum curare, & immotæ adhuc stant, cumque Hippocrate consentiunt nostræ causæ supra traditæ, propter quas fiat, ut morbi aliqui nunquam curentur, neque possibiles curatu etiam tamen interdum non sanentur, sive medicus serius vocetur, sive morbi

sit

ſit nimia celeritas aut vehementia, ſive aliæ cauſæ concurrant.

Quapropter non parva me tenet admiratio, cur placuerit Cardano hoc uti teſtimonio, quod ad confirmationem ſententiæ ſuæ non pertinere facile potuit intelligere.

Cæterum illud idem ratione quoque demonſtrari poſſe ſcribit, quod ſcilicet morbi ab initio omnes ſint ſanabiles, ne quis excidiſſe fortuito hanc aſſeverationem ipſi ſuſpicetur. Demonſtrationem vero duplicem proponit, quarum Prior hæc eſt.

Cauſa morbi ſenſim introducit morbum, ſed ab initio ſi quis obſtet validiore contrario illi cauſæ, non poterit illum conſervare, ergo æger evadet. Aſſumit hæc ratio aliquid tanquam unicum, quod tamen multiplex eſt, initium enim morbi ſive principium non uno modo accipitur, ut docuit *Galenus* 1. *de criſib. & 1. Aph.* 12. *& circa principium primi lib. prorhet.* quod ille hic non diſtinguit. Quod igitur cauſa morbi ſenſim morbum introducat concedo, quia motus fit in tempore. Obſtandum autem eſſe vult in initio motus, quod ſemper fieri non poteſt à medico, quare non ſemper æger evadet, & per conſequens non conſiſtit demonſtratio. Medicus enim, quod dici ſolet, artifex eſt ſenſatus, & raro aut fortaſſis nunquam primum inſultum morbi agnoſcit ex ſignis manifeſtis, atque ibi certe non ſufficiens eſt ad cognoſcendum, quare nec ad curandum ſufficiens

erit:

erit; quod in morbis acutiſſimis, quantum momenti habeat, non eſt obſcurum, ubi principii tempus ad quartum diem non poteſt extendi, multo minus eo tempore, quod principium dici meretur, valentia contraria adhiberi vel opponi poſſunt. Imo quam multi ſubito exanimati ſunt, ac mortui conciderunt? quale hic initium dabitur nobis, in quo cauſam repellamus & inhibeamus, ne morbum conſervet?

Præterea non leviter miror, cur in demonſtratione, quam univerſaliter procedere oportebat, mentionem faciat contrarii, quo cauſæ tantum morbi medicus obſiſtere debeat, curationem (quam καθόλȣ poſſibilem conatur demonſtrare) omnem ad cauſam referat, quod tamen nullo modo eſt univerſale; nam multi ſunt morbi, qui abſque cauſa conſiſtant, & propriam eamque potiſſimam indicationem de ſe præbeant, quorum nullam hic rationem haberi, plurimum, ut dicebam, mirari cogor.

Quid tandem illis reſpondebit, qui morbos occultos in tota ſubſtantia conſiſtentes producent, qui ab initio non facile nec ſemper cognoſcuntur, donec tandem effectibus ſuis ſe prodant, ac proinde adhiberi ab initio juſta remedia ſive cauſæ ſive morbo non admodum datur? Manebunt igitur hac ratione & progredientur. Quid etiam illis, qui tota ſpecie ſua incurabiles morbos, aut à Deo immiſſas cauſas mortis morbificas opponent? Nam ſi ipſe cœlum (hoc enim

per

per diluvium intelligit) excepit, multo magis Deus ipse nobis excipiendus erit.

ALTERA DEMONSTRATIO, ut appellat ipse, talis est. *Morbus ille etiam sine auxilio, quodam temporis spacio introducitur. Ergo si causa in dimidio temporis oppositum introducere possit, non augebitur morbus, Ergo non morietur æger.* Equidem ut verum, fatear obscura mihi verba hæc videntur, & nisi per auxilium intelligam remedium oppositum morbo incipienti adhibitumque corpori ægrotanti, per causam vero in minore propositione medicum ipsum vel causam sanantem & contrariam morbo: sensum alium nullum elicere possum. Et si à sententia verborum aberravero, erudiri me lubens patiar. Hoc igitur autorem demonstrationis dicere voluisse arbitror? Etsi verisimile est morbum, cui sint opposita remedia vel auxilia contraria, tardius & longiore tempore introduci in corpus affectum: tamen etiam tunc cum nihil ei opponitur, nec quicquam impedimenti objicitur illi, non nisi spacio quodam temporis introducitur & confirmatur. Cum enim causas habeat naturales, & perficiatur motu quodam physico, non potest in momento fieri. Ponamus ergo morbum aliquem introduci ac fieri sex diebus, si autem causa sanans vel medicus (nam de medici actionibus curativis nunc agitur, an semper initio morbum profligare queant) in dimidio temporis, hoc est in triduo, possit in corpus patiens oppositum morbi

introducere non augebitur, morbus, & æger non morietur.

Primum libet quærere, cur in hoc negocio dubitative loqui voluerit, vel ὑποθετικῶς: *si possit.* Nam hoc evidens est, si non possit (ut semper non potest) quod hoc ipso propositum Syllogismi evertatur.

Ne autem in viri celeberrimi dicta nimis minute inquiram, alia quædam, quæ adferre poteram, volens præteribo, & hoc unicum tantum quæram, quomodo conclusio cum superioribus cohæreat? Non augebitur morbus, inquit, ergo æger non morietur. Nemone moritur, nisi aucto & procedente morbo? an quæso in principio morbi extinctus est nemo? & Galenus causas hujus sæpe non proposuit? aut nullæne subitæ mortes extitisse leguntur, vel hodie etiam animadvertuntur? Imo Hippocrates eo ipso loco, in cujus interpretatione Cardanus hæc disputat, ita dixit: alii intereunt vocato medico repente, alii intra primum diem. Verum intelligens Cardanus defectum opinionis defensæ, mox talia adjungit, quæ cum demonstrationibus suis adversantur, tum summopere nostram sententiam confirmant. *Quia tamen sumus in arte* (inquit) *in qua experimentum est judex* (recte & candide facit, quod experientiæ manifestissimæ cedit) *ideo soleo ego addere tres conditiones,* 1. *quod ætas non obstet minor annis quinque, & major annis septuaginta.* 2. *ne morbo aliquo valido & continuo detentus diu*

diu sit homo æger, seu communi, seu proprio. 3. ne quid insit divinum, &c. Has conditiones recipio, & plures alias non minus necessarias supra commemoravi. At si quædam sunt conditiones, quæ obsistunt, non constabit illud καθόλȣ omnes morbos in initio curari posse, si medicus bonus tempestive advocetur.

NVNC de alterius etiam sententia pauca quædam dicenda sunt. IOANNES FERNELIVS, vir præstantissimus, quemque honoris causa nomino, in principio quarti libri meth. medendi ita scripsit. *Quoniam omnis motus, & omnis effectio è contrariorum dissidio atque repugnantia proficiscitur, natura dum mundi hanc universitatem assiduæ mutationi subjecit, simul eam necessario variis dissidiorum generibus quasi seminibus conspersit. Atque ut quatuor rerum primordia ignem & aquam, terram & aërem contraria instituit: ita & unicuique, quod ex iis ortu processit, aliud quidpiam opposuit dissidii lege. Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit, nullaque usquam est remediorum penuria, sed nostra eorum plerunque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis est affectus, sed idcirco duntaxat, aut quod supra modum auctus omnem præsidiorum vim aspernetur, aut quod imbecillæ jam vires curationis prolixitati succumbunt.*

Isto loco etsi ex professo hanc controversiam, quam ego nonnihil explicare sum aggressus, non tractat, satis tamen quid in universum de ea sen-

tiat indicasse videtur. Initio autem libri hujus dixi per se immedicabilium morborum posse constitui differentiam quandam, ex eo, quod aut contrarium in natura nullum habeant quo depellantur atque tollantur, aut quod habeant quidem, sed latens adhuc & ignoratum. Utrumque tamen in eundem tandem eventum desinit, ut, sive sit & ignoretur remedium, sive non sit, morbus propterea medicis, quoad sunt medici, incurabilis maneat. Non igitur assentior cum dicitur, nullum toto genere esse immedicabilem affectum, neque assentior cum dicitur, idcirco duntaxat non curari morbum, quod vel ipse vehementior sit, vel vires imbecilliores. Nam quod ad posterius hoc attinet, plura esse, quæ per accidens morbum sanari prohibeant, clarissime ante monstrasse me confido. Prius vero paulo diligentius adhuc considerabimus. *Nullus*, inquit, *toto genere immedicabilis est affectus, nullus enim affectus est, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium natura protulerit.* Credo quod liceat nobis de hoc pronunciato dubitare. Quomodo enim certum esse istud aliquis persuaserit, cum naturam sic Deus condiderit, ut nullos allatura fuerit homini morbos, si ille è statu suo non excidisset? Morbifica igitur facta est, non primitus, una cum contrariis salutiferis remediis, sed post irrogationem pœnæ demum, qua & homo mortis potestati actu est subjectus, & terra maledictioni, una cum reliquis creatu-

ris.

ris. Non enim ſunt nulli, qui ſentiunt, mundi partes ſingulas (cœlum, aſtra, elementa, plantas, animalia) quæ ſtatim poſt creationem præditæ fuerant perfectiſſima natura, utilitatibus, viribuſque hominum commodo maxime conferentibus, poſtea factas eſſe partim in ſeipſis ſaucias ac languidas, partim etiam homini contrarias, adverſas, venenatas, inque magnam virium ruinam & diſſenſionem à primæva bonitate decidiſſe. Unde dixiſſe Apoſtolus videri poteſt, Rom. 8. *Creaturam ſubjectam eſſe vanitati, ingemiſcentem tamen & parturientem, in ſpe, ut liberetur à ſervitute, &c.*

Quod ſi natura à primordio ſuo ratione morbificarum cauſarum caruit, ſive per ſe, ſive per accidens, profecto etiam ſecundum Fernelium ratione cauſarum contrariarum caruit, quæ morbos curarent: nulla igitur natura protulit initio remedia. Et unde tandem illa prolata fuere? Hic vero difficiles ſcrupuli injicientur nobis. Si remedia ante lapſum condita fuerunt, num fruſtra facta fuiſſent homine non peccante, & morbis extantibus nullis? & cui contraria fuiſſent? Sin autem nulla fuerunt, quomodo dicere poterimus à natura diſſidii lege oppoſita fuiſſe contrariis affectibus, qui & ipſi nulli tum erant? Neque enim huc confugere licebit, ut opinor, quod ſimul cum morbis (qui ſunt pars pœnæ) etiam remedia facta & data fuerint: an maledictio bona illa tanta attuliſſet? Cum

aliis ergo potius ſic ſentiendum, primos parentes ante lapſum in ſtatu innocentiæ, non fuiſſe quidem ſimpliciter, & ex conditione materiæ ſuæ impaſſibiles, qua ratione neque immortale corpus habuerint, cum ex contrariis eſſet compoſitum: Sed tamen munere Dei hoc habebant, ut partim ratione ſenſibuſque integris atque incorruptis poſſent evitare omnem contrariorum noxam, partim etiam divina providentia & ordinatione tuti, immuneſque eſſent ab omni tali ac tanto occurſu rerum, qui lædere eos poſſet. Fuit eis notum diſcrimen calidi & frigidi ſenſu, mollis & duri, humidi & ſicci. Caro igitur eorum ab occurſu duri aliter afficiebatur quam à molli, & ſi nervi lacerationem paſſi eſſent, dolorem percepiſſent utique, & ſicuti aquam à terra abſorberi animadvertiſſent, ita ſe ipſos quoque humectatos ſiccari à ſolis calore ſenſiſſent: quemadmodum etiam deceſſio quædam humidi ἐμφύτȣ in ipſis futura fuiſſet, per nutritionem & eſum lignorum fructuumque Paradiſi, & ligni vitæ, perfecte reſtauranda. Sed ad tale incommodum, quod ſecum traheret moleſtiam vel læſionem actionum, vel deſtructionem & corruptionem corporis, non progreſſa eſſet natura ſancta & ſapientiſſima illa, ne quidem ex improviſo. Maxime quoque εὔκρατον habebant corpus, non quidem æqualitate contrariorum ſecundum pondus aut quantitatem, quod nullas alterationes perſentiſceret, ſed ſecundum proportionem ac juſtitiam, qua efficie-

efficiebatur, ut quodvis contrariorum illam qualitatem & moderationem servaret, quæ necessaria erat ad justam συμμετρίαν & crasin totius corporis conservandam. Namque anima virtute sua ita continebat & gubernabat corpus, ut neque morbis, neque morti subjectum esset, quamdiu homo non peccaret: ex gratiæ tamen divinæ dono, & non ex naturæ, seu materiæ proprietate.

At post lapsum, homo præter cæteras pœnas etiam incidit in eam calamitatem ut pugnantium qualitatum acerbitati subjiceretur, & potentiam acciperet dura patiendi ab illis, recedente videlicet ab eo præsidio & benedictione Dei, qua tutus antea ab omni malo degebat. Cumque ipse antea dominaretur terræ & elementis, postea hæc dominii sui aculeos quosdam converterunt in ipsum destruendo, quod prius non poterant. Tum quidem, ut consentaneum est, res creatæ non aliæ factæ sunt quam prius essent, nec novas accepere vires, sed alium hominem acceperunt, qui jam passionibus multis expositus foret, à quibus immunis & tutissimus antea fuisset. Receptus autem à Deo, & non penitus abjectus, invenit postea subsidia quædam (si recte usurparentur) in natura conditarum rerum, & in contrariis, non simpliciter ob id factis, ut essent remedia, quibus primum non indigebat homo: sed cum sapientia & bonitas Dei infinita sit, plures respectus, vires, δυνάμεις, habili-

tates, creatis rebus indiderat, ad plurimos fines, atque usus idoneas. Lignum creavit Deus, è quo nunc fractis cruribus splenia conficiuntur & fulcra claudicantibus. eum usum primo non habuisset, cum fractura vel claudicatio in Adamum non cecidisset, nunc tamen habet. Nec tamen frustra conditum erat lignum, tametsi ad hunc usum in morbis non adhiberetur, sed ad multa alia non minus utile fuisset: siquidem multæ etiamnum rerum vires sunt ignotæ nobis, nec contra morbos serviunt nobis, serviunt tamen gloriæ Dei, & bestiis aliis prosunt. In his investigandis occupata esse hominum industria debet, unde fit, ut in nobis ars principium sit multorum effectuum. Ita tandem inventæ sunt rationes construendi tecti, texendæ vestis, & observationes remediorum quædam, quæ denique usque ad formam artis excrevere. Linum quidem primo propter telam non creatum est, postea tamen ad eam efficiendam adhibitum. Ita rosa, non proderat initio adversus calorem, nullo enim calore contra naturam affectus fuisset homo, sed postea cum calor urere incepisset & lædere, mitigationem quandam afferre illam posse. usu deprehensum fuit. Repertum etiam fuit, hoc melius illo sapere ac nutrire.

Quamobrem apud Syracidem præclare scriptum est, *altissimum condidisse remedia*, hoc est, res sive substantias, & δυνάμεις rerum, ex quibus postea cœperunt peti remedia: *non ut tunc*

statim

ſtatim remedia eſſent, quia contrarius morbus erat nullus. Et Deus recte ac pie autor medicinæ dicitur, quia omne bonum à Deo. Potuiſſet enim impedire, ne quicquam boni ex creaturis ad peccatorem hominem rediret. Verum miſericors creator non ſolum reliquit materiam & ſilvam remediorum uberrimam, quæ ipſo permittente utilitates varias hominibus afferre poſſet: ſed etiam ipſorum intellectum illuſtravit in inventione ac delectu eorundem, & adjuvit, excitando artifices præſtantiſſimos, quos præterea eximio dono ſanationum ornavit, ut jam magno cum fructu & ægritudinum levamine dulci medicamentoſis rebus utamur. Fuerunt igitur eædem res, quæ nunc ſunt remedia, etiam ante lapſum primorum parentum, quanquam actu nihil ſanarent, cum ſanandum in homine nihildum eſſet, morbi enim non erant.

Quod ſi quis contendat, ut remedia ὑγιεινὰ erant, ita etiam morbifica fuiſſe, non actu, ſed potentia: diſcrimen tamen hoc non inficiabitur, ſubjecta remediorum & qualitates ipſas tum quoq; actu agentes ſuaviter afficere, fovere, conſervare, nutrire corpus potuiſſe; morbifica vero nullo actu vel reſpectu ſanitatem lædere & expellere potuiſſe, ob cauſam ante propoſitam. Tametſi igitur concedimus, per ſe conſideratam ratione omni morbificarum cauſarum non prorſus caruiſſe naturam rerum, δυνάμει ſaltem, cum ſubjectum hominis corpus in quod agerent, ita

Dei providentia diſpoſitum ac præmunitum fuiſſet, ut uſque ad morboſam διάθεσιν lædi non poſſet: & remediorum quoque materiam tum præfuiſſe: non tamen inde confici aut demonſtrari poterit, æque omnibus & univerſaliter primitus oppoſita fuiſſe contraria. Vita ſiquidem erat, mors non erat, ſed acceſſit deinceps, quanquam mors non contraria, ſed privatio vitæ eſt. Nunc poſtquam mors intravit in mundum, quid ei oppoſitum naturaliter eſſe dicamus, quo abigi queat? Ita ſanitas erat, morbus non erat, nec eſſe poterat, niſi aliter affecto homine per peccatum. Materia enim hominis conditi non ſtatim ad corruptionem tendebat neceſſario, ſed poſt incidit in illam δύναμιν corruptionis, nunc inevitabilem immedicabilemque.

Quanquam igitur Deus reliquit θελκτήρια multa (quæ tamen abolere maledictione ſua potuiſſet, contra immanitatem morborum poſt lapſum, quibus ſolentur ſe ac nonnihil ſuſtentent miſeri homines in pœnis hærentes: tamen nequaquam illa univerſalibus pœnis exæquantur, quas in mortem deſinere tandem neceſſe eſt, neque natura vel ars hominum poteſt ex pœna facere non pœnam, niſi Deo volente & placato. Homo Deum offendendo infinitum bonum offendit, & pœnam infinitam commeruit, mortem videlicet æternam. Huic malo remedium attulit inenarrabili conſilio Dei filius, dum ſua

morte

morte à piis æternam mortem abſtulit. Hic eſt mali & contrarii remedii facta exæquatio, in morte autem & pœna temporaria nulla talis medela propoſita, ſed ærumnis in hac vita nos exerceri oportet, ut peccatum noſtrum & Dei immenſum beneficium cruce docti melius agnoſcamus, tantoque ardentius ad perpetuam liberationem reſpiciamus, quanto majus precium pro debito noſtro perſolvendum fuit. Præterea in capite de Deo ſupra oſtendi, verbum divinum diſerte mentionem facere morborum inſanabilium quorundam, & Deum non raro extra ac ſupra leges ordinemque naturæ, terris plagas, interque has etiam morborum genera quædam, immittere, ad quæ antidotum nullum in natura diſſidii lege conditum eſſe conſtat, veluti natura in ampliſſimo ambitu ſuo nihil habebat, quo ſanaret morſus anguium in deſerto ignitorum. Verum autem remedium 16. cap. lib. Sapientiæ exprimitur: *Neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed tuus Domine ſermo qui ſanat omnia, tu es Domine, qui vitæ ac mortis habes poteſtatem*, &c. Et Pſalm. 107. *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos.*

Atque inprimis ad rem præſentem facit, quod hujus generis morbos, & remedia illorum quoque, ipſemet Fernelius 2. lib. 16. cap. de abd. rerum cauſis *trans naturam* eſſe aſſerit. Itaque, ut ajebam, iis aſſentiri non poſſum, qui ſtatuunt præciſe ad ſingula morborum incommoda ſingula

gula etiam remedia contraria in natura esse dispersa vel ordinata. Sunt hæc quidem non ex Philosophicis, sed altioribus principiis allata, quibus tamen uti me non pudet, neq; pudere debet.

Sed de naturalibus rebus quoniam agimus, ex naturæ quoque ac rationis nostræ principiis exempla adjungamus.

Loquitur Fernelius de natura qualis nunc est. An igitur natura produxit contrarium remedium ad μάρανσιν calidi humidique nativi? quæ est πάθος ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον, ac proinde quodam modo κατὰ φύσιν, unde nunc in morte, homo omnium creaturarum ope, & contrariorum auxilio, penitus destituitur. An adversus corruptionem rerum ex materia Physica constantium præsidium ullum extat? cujus corruptionis necessitatem absolutam nunc esse ipsi quoque Physici demonstrant. Contrariam quidem habet generationem, nulla tamen generatione individui corrumpendi interitus prohiberi potest.

Præterea Fernelius unus ex primis inter recentiores fuit, qui morborum totius substantiæ mentionem memoriamque celebrem fecerunt. Hos vero non ex elementorum primordiis deduxit, quare circa ipsos contrarietatem talem, de quali hic loquitur nullo modo probare poterit, cum ex elementis horumve qualitatibus primis ortu non processerint. Ut igitur mea fert opinio, si suis ipse principiis inhærere volet, non

recte

recte concludendo hæc verba mox apposuit. *Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium natura protulerit.* Ut enim breviter repetam, talis fuit ejus argumentatio: *Natura elementa ipsa & ex elementis orta universa ita produxit, ut nihil sit sine contrario, ergo omnibus etiam morbis contraria remedia produxit.* Hic necessario restringuntur omnes morbi ad eos tantum, qui ex elementis oriuntur. at ipsemet alibi nonnullos excepit, quos negat ex elementari esse origine, ad quos etiam hanc rationem accommodare nequit, ex quo consequitur, non recte inferri simpliciter omnes affectus contrarium & salubre in natura remedium conditum habere.

Vereor etiam nonnihil, ne remedii contrarii appellatio nobis hic imponat. Morborum rationem sic comparatam esse novimus, ut non singuli unico tantum remedio opposito statim recedant, sicuti caliditas recedit ex aqua, quando congelat frigore: sed simplicibus simplicia, compositis composita debentur, ubi permagna etiam affecti corporis partiumque ejus est habenda ratio, ne dum auxilium adferre contendimus, magis etiam lædatur, vel alio loco morbum novum contrahat. Quamobrem multa arte miscemus nos etiam, ut contraria propria efficiamus, sicuti ceram, oleum, ærug. nem, quorum neutrum solum ulceri cavo conducit, conjunctim vero prosunt.

Reme-

Remedia eatenus contraria ſunt morbis, quatenus contrarias diſpoſitiones efficiunt, proprie vero morborum ſpeciei ac διαθέσει ſanitatum ſpecies ac διαθέσεις contrariantur, non tamen ita, quod actu & arte & re ipſa poſſibilis ſemper ſit permutatio morbi in ſanitatem, ſed quod interdum cogitando ſaltem contrarium morbi intelligere animoque comprehendere poſſumus. Quoties vero dicitur cuicunque affectui productum eſſe remedium à natura, permulti ſunt, non ex vulgo tantum, ſed ex medicis quoque, qui ſtatim cogitatione fingunt ſibi certa quædam definita ac ſpecifica virtute agentia remedia, quorum contractu ſolo duntaxat ſive interno, ſive externo, mox profligentur morbi ſubjectoque cedant, tanquam hoſte potentiore pulſi, ad cujus conſpectum perſiſtere nequeant, quæ propria eſt natura contrariorum. Talia vero aut nulla, aut perpauca eſſe nihil dubitó, quoniam ſi eſſent, non magnopere artis medicæ tanta exquiſitione opus foret.

Quare morbo inprimis contraria eſt ſanitas, contraria etiam ſunt remedia, quatenus qualitatibus & naturæ ejus repugnant, ut febri contrariatur cichorium, quia refrigerat ejus fervorem. Sed poſita ac habita tali contrarietate, non propterea ſequi ſanationem neceſſe eſt. Si itaque ad genus tale contrarietatis reſpiciamus, concedi poteſt omnium fere morborum eſſe contraria, calidis enim opponuntur aquea vel terrea, frigi-

dis

dis ignea, vel aërea, vulneratis consolidantia, fractis conglutinantia, numero excedenti excessum auferentia, distortis rectificantia, obstructioni aperientia, induratis emollientia, quod de cæteris omnibus etiam intelligatur simili modo.

Eodem intellectu si Fernelius accipi voluit nullum affectum toto genere immedicabilem esse, non admodum repugnabo, cum ejusmodi contrarietatem nosse ad medicationis perfectionem nequaquam sufficiat. At si ad speciem vel individua descendamus, immensum discrimen reperiemus. Vulneribus contraria sunt ea, quæ συνέχειαν dissolutam uniant, ex quibus alia huic, alia illi parti conveniunt. Num propterea quodcunque vulnus medicabile arbitrabimur? equidem cum Poëta sentio nulla sanari vulnera cordis ope. atque hic defectus propriæ contrarietatis evidentissime perspici potest, taleque vulnus εἶδει esse incurabile omnium ætatum experientia comprobavit.

Præterea qualitas illa sive δύναμις (accidentaria vel substantialis) contraria, & idonea profligando morbo, *aut ignota est nobis*, quod sæpe accidit, nec enim necesse est, si quis unum contrarium novit, etiam alterum, ut norit (ut taceam qualitatem morbi etiam sæpe ignorari) manebit igitur morbus incurabilis arte medica: *Aut nota est quidem*, sed actu comparari vel adhiberi nequit arte & industria humana, sicut jam de vulnere cordis diximus, quis enim tam subitam consoli-

consolidationem efficiat, quanta est? & sic iterum manebit morbus incurabilis. Unde arbitror multo rectius 1. lib. cap. 1. ejusdem suæ methodi hæc pronunciasse ipsum: *Non semper medicus ægrotum sanitati restituit, satis est si apposite curet ad sanandum.* Quod igitur porro scribit, nullam usquam esse remediorum penuriam, in universum, & ita simpliciter non accipio, quod ex superioribus facile intelligitur. Illud verò lubens admitto magnam esse in nobis remediorum plurimorum ignorationem, magna enim opera Domini, & beneficentiæ ejus plena est terra. Avidumque vitæ ac salutis genus humanum, & mortem cruciatusque morborum exhorrescens, varia tentavit, quæsivit, excogitavit, Deo duce multa invenit utilissima; voluit enim Deus ne mens nostra otiosa esset, sed ut meditando extunderet artes, secundum Poëtam. Ut enim æternas pœnas mitigavit, imo abstulit, homini, ostenso remedio per filium; ita multo magis dedit quod minus erat, nempe remedia quædam corporis malis, sicut pelles dedit ad vestiendum. Sine dubio autem multa adhuc nondum eruta in naturæ thesauris latent, non tamen propterea omnia natura habet, quibus ad mala depellenda indiget hæc ærumnosa vita nostra, sed multa etiam immediate à se peti atque expectari vult Deus. Creber est rumor inter homines subinde oriri nova quædam genera morborum. Hoc ergo si verum est, oriri etiam secundum hanc senten-

Hoc ergo si verum est, oriri etiam secundum hanc sententiam necesse fuerit nova remediorum genera, siquidem natura nihil absque determinatis contrariis auxiliis relinquere solet, non ita, ut cognoscantur solum, sed ut fiant, & tum primum existant, aque natura quasi creentur. Nam si cognoscuntur tantum remedia, aut fuerunt antea sine contrario, quod est contra hyphothesin horum, aut morbi etiam novi non fient, sed cognoscentur tantum.

Verum quibus rationibus nova remedia à natura produci defendemus? num ita, ut substantiæ vel subjecta eorum novæque species oriantur? an ut probat novas vires, quibus antea multis seculis carebant; acquirant? quorum utrumque absurdum est. Quid multis, lignum vitæ scimus in Paradiso fuisse, unde post peccatum expulsi sumus, Paradiso ipso etiam dissipato, idque lignum vel aliud ejus simile, non ubique jam natura profert. Cæterum ad hanc rem pertinentia plura, quæ hic repetenda non sunt, ex superioribus colligi poterunt.

Constitutis itaque his ad hunc modum, non difficile erit ad aliorum quorundam minus doctorum argumenta respondere. *Contraria sunt*, inquiunt *nonnulli*, *sanitas & morbus atque exæquantur. Ergo si quævis sanitas morbo permutari potest, necessarium videtur, ut quivis etiam morbus sanitate permutari queat & sanabilis existat.* Non concedo exæquari morbum ac sanitatem primo.

Sanitas fuit homini data, ut naturale & essentiale bonum, quod initio contrarium malum habuit nullum. id bonum jam amisit, morbus vero per accidens posterius accessit tanquam pœna: quia igitur pœnæ in hac vita nunquam ex toto auferuntur, nec morbus etiam omnis simpliciter auferri actu & reapse poterit. Præterea constat corruptionem inhærere naturalibus corporibus ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς, cujus corruptionis modus quidam sunt morbi. Subjectum etiam corpus sæpe capax quidem est habitus sanitatis, sed non semper in potestate nostra aut artis sunt causæ, quæ illum corpori restituere queant, quod ex Hippocrate quoque antea probavi. Ut taceam non esse ἀδύνατον corpus capacitatem & facultatem sanitatis prorsus aliquando amittere, ne sit amplius δυνάμει ὑγιεινὸν, unde fit ne formam sanitatis recuperare unquam possit, cum non sit amplius ens in potentia. Nec vero natura est principium (multo minus ars) motus, qui introducat formam in subjectum, cujus nulla sit amplius potentia ad eam formam. At quando fiet in hac vita, ut corpus nostrum expers sit ejus δυνάμεως, qua dicitur esse, vel esse posse νοσερόν? nunquam scilicet. Quomodo ergo par ubique est ratio corporis nostri ad sanitatem & ad morbum?

Levius est, quod alii objiciunt, morbum omnem, quia sit accidens, posse à corpore humano separa-

ſeparari, id eſt, curari atque abigi, cum accidentis proprium ſit adeſſe vel abeſſe poſſe præter ſubjecti corruptionem. Primum non idem ſunt ſeparatio & curatio. Deinde ablatio iſtiuſmodi accidentium duplex eſt. fit enim vel re ipſa, ut cum caliditas ab aqua aufertur, vel ἐπινοίᾳ duntaxat, quo modo morbum quemlibet abeſſe poſſe conceditur, cum non ſit aliquid ad οὐσίαν ſubjecti conſtituendam pertinens. Et præterea dictum iſtud potius accidentia, quæ ſecundum naturam ſunt, reſpicit. Priore autem modo quoſdam ſolum, non autem univerſos auferri ac tolli poſſe morbos hactenus defendimus.

Tandem vero de Bombaſti ejuſque ſectatorum opinione aliqua etiam in medium afferamus, quam noſtro tempore tot frivolis infeliciſſimiſque chartis in mundum ſparſerunt, quos indoctis & rudi plebeculæ tantum obtruſerunt, ubi facile vincere poteſt, cuicunque fuerit lingua maxime fluida ac populo grata, ut Hippocrates noſter in lib. de nat. hum. ſcribit. Veras enim rerum cauſas cum nec intelligant, nec modum intelligendi didicerint, hanc unam hypotheſin, tanquam fundamentum reprehenſæ innovatæque veteris Medicinæ, ponunt ceu immotam & certiſſimam: *Theoremata Hippocratica ac Galenica non reſpondere, nec ſatiſfacere curationibus morborum, qui per ſe ac ſua natura omnes ſint curabiles.* Hippocrates ipſe memoriæ prodidit hanc olim ſuo quoque tempore auditam eſſe calum-

niam & reprehensionem artis: *Oportebat* (inquiebant nonnulli) *siquidem Medicina ars erat, omnibus aque morbis sanitatem afferre.* Quæ his calumniatoribus respondeat Hippocrates, requiratur ex eodem libro, nihil enim opus est singula huc verba adscribi. Contra istos vero nos opponimus talem hypothesin: *Nullum unquam morbum, qui curatus sit arte humana, aliter curatum esse, quam juxta veteris & veræ medicinæ (Hippocraticæ scilicet & Galenicæ, sicuti ipsis loqui libet, quanquam hi viri, neque autores, neque inventores Medicinæ fuerunt, & ars medica potest ipsum quoque Galenum errantem redarguere) fundamenta methodumque, ubi aliqua causarum à me antea explicatarum non obstitit.* Objicient hic statim, nonne curavimus nos quam plurimos à nobis pro desperatis relictos? quibus respondeo, nescire me illud, neque hactenus certo rem ita se habere comperisse; præter privatas enim prædicationes, atque laudes & domestica testimonia in conventiculis clandestinis ad libitum conficta levissime, aliud fide dignum nihil auditu percepi.

Verum sit ita, atque utinam opus verbis responderet, omnibusque languentibus opem illi certam afferrent: tum respondebo cum Hippocrate in hunc modum: videtur mihi fieri potuisse, ut qui medicis veris non usi sint, in medicinam tamen inciderint. Nam utcunq; pernegent, quamplurimis utuntur illi ipsi novatores, quæ non aliunde, quam ex nostra habent Medicina,

cum

cum remediorum generibus, tum utendi præceptis. Quot vero etiam homines diris modis jugulaverint, de quo publicis quorundam ſcriptis ſunt accuſati, id altiſſimo ſilentio obruunt, & interim de quintis, atque arcanis eſſentiis immani precio auri extractis nugantur, ut imperitis fucum faciant, ipſorum inventum eſſe artem deſtillatoriam, antea nec ſic cognitam, nec recte uſurpatam, talemque quæ novum plane Medicinæ genus parturire debeat, cujus tamen non eſt niſi inſtrumentum quoddam.

Inſtitutum autem noſtrum non eſt de tota Medicina hic agere, ſed de uno illo problemate, *ſint ne omnes morbi curatu poſſibiles*, quod iſti affirmantes veriſſimum eſſe vociferantur; adeo, ut à Chriſto etiam curatos, univerſos ſanabiles fuiſſe ſcribere non erubuerint. Interque cætera ſomnia unum hoc (cur enim quis omnia recenſeat?) tanquam ſummum atque divinum quid deprædicant, quod lapidem Philoſophorum appellant (ego Lapidem ſive Saxvm Sisyphi appellare ſoleo) qui omnibus corporis malis depellendis ſufficiat. Iſta placent fatuis, jucunda auditu ſunt ocioſis, & pulchra videntur ſtultis mortalibus, cum revera aliud nihil ſint quam Fortunati illius crumena pileusque quem ſalſus quidam & ingenioſus finxit εὐδαίμονα quendam fuiſſe, beneficioque Fortunæ accepiſſe marſupium, ex quo quoties vellet manu immiſſa certam auri ſummam extraheret, donatum inſuper fuiſſe pileolo,

quem ſi capiti impoſuiſſet ſubito ex adſtantium oculis eriperetur, inque loca, quæ nominaſſet, vel maxime diſtantia transferretur: Quo figmento pulchre depictæ ſunt uſitatiſſimæ hominum cupiditates, amor auri ſcilicet abſque labore, & vanæ laudis ambitio. Neque recens hæ fabulæ natæ ſunt. Olim etiam ſimilibus ſpebus homines à magis dementatos fuiſſe conſtat. ſic enim Plinius ſcriptum reliquit lib. 25. cap. 4. *Maxima autoritas herbæ eſt, quam dodecatheon vocant, in aqua potam omnibus morbis inferri tradunt.* ibidem: *Panaces ipſo nomine omnium morborum remedia promittit.* De Centaurea quoque & verbenaca ſimile quid judicat. De hyenæ corde cap. 8. docuiſſe magos refert: *iſtud in cibo potuve ſumtum omnibus doloribus corporum auxiliari.* Libro 20. cap. 21. hæc habet: *De eiſdem (malvis) mira alia traduntur, ſed maxime ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum.* lib. 21. cap. 15. de urtica: *Multis etiam religioſo in cibo eſt ad pellendos totius anni morbos.* Ejuſdem ſuperſtitionis vaniſſimæ exemplum in theologicas hiſtorias quoque irrepſit. nam in urbe Cæſarea Philippi ſcribitur enata fuiſſe herba quædam, ad baſim ſtatuæ, quam Chriſto ibidem poſuerat mulier αἱμοῤῥοοῦσα (Matth. 9.) ab eodem liberata. Ea igitur herba, in potionem bibendam injecta, omnis generis morbos ſanare potuiſſe olim perhibebatur, referente id eccleſiaſtico quodam ſcriptore. Quod igitur de his

herbis

herbis fecerunt, idem fecisse magos non est dubium de plurimis aliis, ex quo multæ (non de omnibus dico) vires maximæque rebus nascentibus gemmis ac metallis attributæ fuerunt mera superstitione, ad quam res à Deo creatas veluti velamen impietatis adhibebant; unde hodie multarum virium inanitatem experientia manifeste redarguit.

Ejusdem igitur absurditatis imo impietatis propugnatorem se etiam Bombastus præbuit, qui alicubi scripsit: *Vivere usque ad mundi renovationem non esse contra naturam, sed solum ultra contraque nostrum intellectum*: huic ergo comminatio illa divinæ vocis irrita visa est, cum dixit ad hominem: *Morieris, & in terram, unde sumtus es, reverteris.*

Meminit Galenus, in libro de tabe, cujusdam Philosophi, *qui cum esset quadraginta annorum ætate, librum edidit* ὅπως ἔνεστιν ἀγήρων τινα διαμένειν τὸ πάμπαν, *quomodo liceat aliquem insenescibilem omnino permanere: vixit autem usque ad octogesimum annum, adeo gracilis effectus atque siccus, ut nasus ei acutus esset, oculi concavi, tempora collapsa, aures frigidæ & contractæ, imisque partibus inversæ, cutis circa frontem dura, intensa & arida, qualem faciem plerique Hippocraticam nominant. Cumque passim ob id derideretur, quod, quæ alios docere instituisset, in seipso ne minima ex parte quidem præstitisset, alium librum edidit* περὶ τῆς θαυμαστῆς ἀγηρασίας, *in quo ostendit non quemvis hominem senectam evadere*

posse, sed requiri ad id certam atque idoneam naturam, inprimisque fundamenta prima nutritionis optima: quod si sibi infantuli apte natura præditi educandi committerentur, immortalia se ipsorum corpora effecturum pollicitus est. Quid quæso est fatuitas, si non hæc extrema est? uti etiam tunc temporis ἰσχάτην μωρίαν hominis hujus cæteri agnoverunt, promissumque hoc Galenus deridens ἀνεξέλεγκτον vocat, priusquam enim infantuli illi adolevissent, ipse jam extinctus fuisset.

Nonne autem similis eventus in Bombasto animadversus est, qui cum aliis longissimam ac pene immortalem vitam pollicitus ex arte sua fuisset, ipse quinquagesimum annum vitæ attingere non potuit.

Valde autem mirandum est & dignum consideratione, quod diabolus subinde eadem monstra aliis vestita coloribus in theatrum reducit, quod tametsi multis exemplis declarari potest, nos tamen à proposito non digrediemur. Omnia novorum Thessaliorum jactabunda promissa quid aliud spirant sonantque, quam verba illa antiqui serpentis: *Eritis sicut Deus, scientes bonum ac malum.* Nihil dubito, in ludibrium Dei ac hominum à Satana figmentum istud universalis medicinæ excogitatum fuisse: illi enim voci divinæ: *morte morieris*: opponit Satan has voces: *Nequaquam morte moriemini, fabricate lapidem istum & habebitis lignum vitæ, aperientur oculi vestri, producetis vitam usque*

ad

ad renovationem mundi, morbos omnes propulsabitis, &c.

Atque inde est quod fascinati miseri illi homines medicinam imaginariam suam, ita extollunt, ut nullum majus donum à Deo datum humano generi agnoscant, utque vitam æternam ipsam præ hac parvi pendere videantur. In Archidoxis scribit monarcha ipsorum: *Adamum diutissime vixisse propterea, quod artem lapidis conficiendi tenuerit, cum alii multi eodem tempore, qui artem ignorarent, non diutius quam nos vixerint, in diluvio autem periisse eam una cum hominibus.*

Quanta hæc audacia, quantaque contradictionis infamia sunt prolata? Si sancti Patriarchæ lapidis vel cujuscunque rei humana industria præparatæ beneficio vitam longævam adepti sunt, non excludi poterit ab eorum numero Noah, qui & ante & post diluvium vixit. Si igitur Noah peritus artis fuit, quomodo periisse eam dicis? nonne propagare poterat ac docere filios, posterosque trecentis quinquaginta annis, quibus post diluvium vixit? Sin amissa fuit, quis eam Hermeti, Lullo ac tibi similibusq; magis ex integro revelavit? Quod si igitur ignorasse illam Noah respondebis, falsum erit, quod prius affirmasti Patriarchas ex ea longæ vitæ causas habuisse, & necesse erit, ut apud impios, qui deleti fuerunt, in usu ars fuerit, quos tamen antea non diutius nobis vixisse ajebas, propter artis ignorantiam. Ita mendacium ubiq; suo se gladio jugulat.

Demus tamen ipsi artem notam fuisse quibuscunque voluerit, cur nemo hactenus inventus est homo, qui omnes morbos curaverit in quos incidit, quique universo suo genere curabiles esse pronunciantur? Potentia profecto artis vel lapidis, si nunquam ad actum universalem deducta fuit, neque in ullo artifice conspecta, quomodo fidem faciet ulli cordato de veritate ac possibilitate tanta? Certe enim si ars est vera, necesse est, ut aliquis extiterit artifex etiam, qui præstiterit id, quod illa pollicetur, cum sine hoc esse aut intelligi nequeat. Omnibus quidem temporibus veritas suos hostes habuit, & adversantes iis, quæ recte tradita essent. Medicinam multi oppugnarunt: fuerunt in ea sectæ: & Thessalus novam docendi rationem commentus est. Nonnulli Arabes damnarunt, alii Græcos repudiarunt: sed nostro hoc tempore, quod antea factum est nunquam, Medicina, quæ ab initio mundi pro medicina habita est, non emendatur, non augetur, non excolitur, sed tota rejicitur, nullo discrimine omnia damnantur, cum fieri tamen non possit, quin verum aliquid insit, & imperitissimi quique rabiosissime clamant.

At facile est admodum veteres optimos reprehendere, atque virulentissimis conviciis insectari, sed meliora docere, quam illi nobis reliquerint, arduum est. Illi quæ tradiderunt, optima & consentiente philosophiæ medicinæque συςάσει comprehensa habemus, ita ut verum

vero

vero consonet: insuper eventus à causis non discordantes demonstrare possumus, testimoniaque verbi divini à nostra via non sunt aliena. Alium consensum omnium artium atque scientiarum isti nunquam constituent, neque hunc etiam, quem Dei beneficio tenemus unquam evertent. Et quid miseri constituerent, qui nec ut homines loqui volunt, barbaris & rebus & nominibus dementati, principiaque sua nolunt cognita esse, sed jubent ea in carbonibus ac tenebris quæri, cum tamen omne verum sua natura luce gaudeat, quemadmodum Deus ipse veritas est, & lux æterna.

Sæpe igitur in mentem mihi venit Thersitæ Homerici, quem hoc monstro tamen multo tolerabiliorem fuisse judico, & quæ de illo dicta sunt, huc potius esse accommodanda:

Βομβαστὸς δ' ἔτι μοῦνος ἀμετροεπὴς ἐκολῴα,
Ὅς ῥ' ἔπεα φρεσὶν ᾗσιν ἄκοσμά τε πολλά τε ᾔδει
Μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον ἐριζέμεν ἰητροῖσιν,
Ἀλλ' ὅ, τι οἱ εἴσαιτο γελοῖον γερμανοῖσιν
Ἔμμεναι. αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ἐπὶ φάρμακα ἦλθε,
Μωρὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη,
Ἔχθιστος δ' ἦν ἱπποκράτει καὶ πᾶσι παλαιοῖς.

Cui pio & erudito homini non suspectum maxime sit, quod Iamblichi, Trismegisti, Orphei, atque ejus farinæ plurium opiniones omnes amplectuntur novi isti reformatores, & tantum non propheticis scriptis anteferunt, quorum tamen doctrina olim non fuit non intellecta, sed sine dubio luce veritatis ac verbi Dei oppressa. Hi

vero

vero tanquam canis ad vomitum reversi quicquid magicum, superstitiosum, infame, fabulosum, inane, fictum, futile, absurdum est, omnium maxime ex veterum scriptis excerpunt & probant, rationibusque fulcire conantur.

Apparet ergo à vero non aberrasse illum, quicunque dixit omnes omnium de natura errores ac deliria in unum Bombastum confluxisse, unde se monarcham appellari voluit, sicut olim Menecrates Jovem. An legerit unquam veterum scripta illa nescio, & dubito, & vix credo: à quo vero infusos istos errores hauserit alii judicent. De dæmonibus vel diis creatoribus Platonicorum figmenta, sicuti etiam de anima mundi penetrantis omnia (quanquam diversis prolata verbis) tuetur. Plures mundos admittit, ut Democritus, & dubium facit, pro cujus mundi animalibus Christus passus fuerit: quæ horrenda blasphemia est. An nescire potuit, ex quorum semine, & ubi natus fuerit? ubi denique passus atque mortuus? quibus Euangelium annunciari jusserit? quinam & cujus mundi homines hodie etiamnum ipsi contradicant?

Democritus præterea & Empedocles docuerunt *similia à similibus pati atque fieri*, idem defendit etiam Helveticus Thessalus: uti etiam illorum opinionem, qui ex separata magnitudine, id est, ex re incorporea corpora gigni arbitrati sunt, vel ex punctis quasi, quæ principia ipsius asseclæ semina, radices, spiritus scientia præditos, & va-

& variis nominibus aliis appellant. Imitatus est πανσπερμίαν Anaxagoræ, ac contendit omnia esse in omnibus, & ex iis arte chymica separari posse. Præterea quantum fumi dedit ex luce vel igne illo Stoicorum artificiali, quem nunc Deum, nunc Naturam esse dixerunt: ex quo hic noster usque ad nauseam ubique de igne vel lumine naturæ, aut re vel substantia cœlesti quadam in mixtis recondita, ad ignem vere artificialem chymicum lusit.

Longe his plura alia inveniet, qui considerationem huc convertet suam. Et tamen hypocrita Aristotelis ac Galeni tanquam gentium tenebris non credendum esse clamat, quasi vero hi, quos imitatus est gentiles & à Christi fide alienissimi non fuerint. Quin cuncta etiam figmenta, omnesque vetularum nænias, quas ad colum excogitarunt, crasse intellexit, amplexus est, ad institutum suum rapuit, pro veris tradidit, qualia illa sunt φαντασά de spiritibus domesticis ac homunculis familiaribus, de pygmæis, de nymphis & spectris aquarum, de Vulcanis, de Melosina, de monte Veneris & janitore ejus Echardo, &c. Quis talium portentorum patrono fidem ullam habeat? Ut taceam, quod nullius ipse Ecclesiæ civis fuerit, sed omne religionis genus, quod doceretur, damnaverit, seque solum theologiam veram novisse jactaverit.

In his ergo clarissimis rebus, qui veritati contradicere ausus fuit, non mirum est, si in Medicina

dicina etiam vero se opponere non dubitavit. Quid quod alicubi non semel scribit, dum in antiquos fere omnes invehitur, neminem recte agnovisse veram medicinam? Ergo somnium inane fuit, & nec ipse vere agnovit. Quod igitur in nullius cognitionem venit unquam, quomodo id pro vero haberi possit? aut si venit, sicuti Patriarchis notissimam fuisse alibi dixit, quomodo non mendacissimus fuisse deprehensus est?

Certe si universalis medicina ista sic se habet, ut isti docent, iniquum Deum faciunt, qui tantum thesaurum, tantumque bonum divitibus solum comparandum proposuerit, cum inter pauperes plerumque probiores, sanctioresque homines reperiantur, quam inter divites. Nam quod ajunt, omnibus æque parabilem esse, merum est ludibrium spiritus, qui est ἐπιχαιρέκακος, quo fascinantur hominum animi, prorsusque in summa luce excæcantur, cum quotidiani eventus testentur plurimos incredibili stultitia magnas opes perdidisse in his latomiis, & tamen reperisse tandem nihil: quid igitur quærat aut quomodo toleret sumtus pauper aliquis? Notissimum est præterea viliora remedia, quam sit universale illud in majestate Naturæ repositum, ab Alcumistis non nisi maximo precio vendi hominibus, quale nullus pauperum persolvere queat.

Quam pulcrum vero mundum habebimus, & quales

quales politias, si universi homines lapicidæ fiant, uniquelapidi inveniendo incumbant? Si respondeant, quis hoc unquam ex nobis postulavit? Dicam unde hoc deduxerim. Clamatis esse summum bonum hanc medicinam, omnique mundo necessarium & indefesso studio inquirendum, ideo etiam reprehenduntur à vobis, qui aliam viam medicinæ sectantur. Deinde affirmatis notum & revelatum fuisse paucissimis, atque etiamnum revelari. Tandem si cui revelatum fuerit, additis esse mysterium sanctissimum, quod nefas sit cuiquam communicare: In quo manifesta manibus etiam palpatur vanitas vestra. Si igitur per communicationem propagare artem illam non licet, & tamen vultis, ut sit in usu illa, veteri repudiata medicina, nonne inde sequitur, singulis esse huc laborandum, ut per se illam comparent? & tamen plurima ex parte frustra, cum paucis datum sit illam nosse? Hic vero summa impudentia prorumpunt: credatur nobis, nos pauci erimus, qui in mundo medicinam faciemus, & si artem communicare non licet, communicabimus tamen inde auxilia, vel communicabimus mercurios, salesq; sulphureos ex vegetabilibus atque mineralibus particulares interea, valde etiam profuturos in gravissimis malis: interim conferant alii mortales auri puri copiam, ex quo thesaurum divinum multiplicemus, ne unquam deficiat, &c.

At quibus tandem rationibus fidem facitis, ubi

uni aut alteri homuncioni totum mundum credere debere, blateranti de arcana quadam re, quam dicat & fateatur, interdum nemini fuiſſe cognitam, interdum ſibi tantum, interdum hominibus ante diluvium, & opere nunquam comprobet omnibus morbis illam mederi, ſicuti jactet? Interim quoque alius alium ex manipularibus ſuis reprehendat de perverſitate præparationum, ut hoc etiam modo negocii totius ſtatus magis apud omnes prudentes ſuſpectus reddatur. Quot principes & viri nobiliſſimi decepti, & in præcipitium extremum ferme adducti ſunt his artibus?

Nec eſt quod hæc imputentur certis ſolummodo deceptoribus. Scimus in omni genere vitæ impoſtores reperiri, ſed tamen ſunt etiam viri excellentes in aliis artibus, virtute ac ſcientia probati, quorum comparatione intelligi queat, quid *diſtent æra lupinis.* Monſtrate vos etiam excellentes & præſtantes veritate ſuæ profeſſionis in hoc lapide medicinali, & viceritis. Non vero oggannatis nobis Hermetem, Lullum, Bombaſtum, quorum fama ſolis verbis & propriis conſtat teſtimoniis, opera experientiæ volumus, habemus enim non ſolum manus, ut ille ajebat, oculatas, verum ſenſus etiam oculatos, qui nihil niſi quod videant & experiantur, pro vero accipere poſſunt.

Nimis frivolum eſt iſtud, quod prætexunt, non dari vitioſis, impuris, impiis cognitionem

hujus

hujus boni; nec etiam quibuslibet bonis, quia metuendum sit, ne abutantur homines tanta felicitate. Quam notorie fuit Bombastus vinosus & crapulosus, & nulla virtute commendabilis? cui tamen veluti monarchæ primas in hoc genere tribuitis. Si vero propter abusum bona sunt occultanda, occultanda erat etiam Euangelii doctrina, qua nulla divinior atque excellentior unquam in genere humano exaudita est, & abusus nullubi periculosior est, quam in illo doctrinæ genere, quod ad salutem æternam pertinet, plurimisque cedit in scandalum atque ruinam sempiternam. Christus salvator tamen nihilo minus dicit ad Apostolos: *Docete Euangelium, & prædicate omnibus creaturis.* Nos igitur contra illis opponimus bonum omne cujuscunque generis esse, & debere esse *κοινωνικὸν* & *κοινωνητὸν*, adeo ut ratio boni etiam diminuatur, nisi commune fiat & plurimos sui participes faciat. Bonum ergo aliquid potest induere rationem mali propter finem & usum malum, sed malum nunquam bonum esse potest, cum non sit ordinatum in bonum finem: quales sunt ejusmodi curiosæ artes, de quibus in Actis Apostolorum scribitur, ex quo genere sine dubio hæc nova etiam emanavit disciplina.

Cur vero tantum bonum hoc faciunt, etiamsi liceat potiri ista medicina, quæ certum vitæ præsidium adferat? An vita hæc tanti facienda est, quanti vos illam æstimatis? Nonne multi sanctissimi

ſimi homines, ſpiritu Dei pleni, maximo deſiderio liberari ex hujus vitæ carcere, & ad Deum migrare exoptarunt? Ut itaque divitiæ ſupremum bonum non ſunt, ita nec ſanitas. Quid prodeſſet enim homini, ſi quam diutiſſime vivat & jacturam faceret animæ ſuæ? Vita & ſanitas habent ſuum locum inter bona ſuoque ordine ac modo tuenda ſunt, ita videlicet ne potiora & æterna bona illis poſtponantur.

Ut autem non hominibus ſolum fucus fiat, verum Deus ipſe etiam ſine offenſione graviore non relinquatur, plurima dicta ſacræ ſcripturæ nefario auſu huc detorquentur, de quibus hoc loco nihil dicam, niſi de paucis, uno fortaſſis atque altero, quæ propoſitum noſtrum attingunt.

Et erunt omnes docti à Deo, inquit Scriptura: hoc dictum transfert Bombaſtus ad lapidis Philoſophici cognitionem, & ad ſanitatis curam, quæ omnibus poſſibilis ſemper ſit futura. Quaſi vero Spiritus ſanctus de ejuſmodi caducis & perituris rebus concionari ibi voluerit, & non de vera pace ac conſolatione conſcientiarum, quam habituræ ſint ex Euangelii Spirituſque ſancti inhabitantis eruditione. Ego breviter impiæ iſti interpretationi objicio Moſen, qui inquit: *Propheta verus erit & à Deo miſſus, ſi evenerint quæ prædixit.* Non evenerunt, quæ prædixit Bombaſtus de curatione omnium morborum, de ſecta ſua mox poſt quinquageſimum ſupra milleſimum quingenteſimum annum triumphatura,

de

de ruina atque interitu Philoſophiæ & Medicinæ veteris, de noticia lapidis à Deo omnibus communicata: mendax igitur Spiritus hæc, & ſimilia verba, in ore Pſeudoprophetæ hujus poſuit.

Quando etiam Chriſtus dixit: *ægri egent medico*: rapit ille hoc ad id, quod omnes morbi poſſint ſanari à medico, quæ tamen plane nulla eſt conſecutio. Dominus ibi taxat hypocriſim Phariſæorum, qui ſe juſtos putabant: *patiamini*, inquit, *ut his miſeris peccatoribus ſim medicus, ſi vos juſti, ut falſo exiſtimatis, meo auxilio indigetis.*

Attendat vero lector, qui ſani modo eſt cerebri, quam belle hæc concordent: ægri corpore egent ſemper ſanante medico, ergo habent talem vel habere poſſunt in natura. Quis à privatione ad habitum unquam argumentum neceſſarium duxit? Quis irreverentius de æternis rebus dicta Chriſti ad phyſica & caduca hæc detorſit, præter unum Bombaſtum?

Nobis constat, & certum eſt igitur, unum non eſſe univerſale remedium, nec ex naturæ viribus eſſe poſſe, quia unum tot contrariis morbis opponi eodem modo nequit. Unicum tamen aliquando fuiſſe concedimus, Hieroſolymis ad probaticam piſcinam Betheſda, de quo ſcribit Euangeliſta Ioannes, capite 5. Verum id neque phyſicas vires habuit, neque deſtillatoria arte præparatum remedium fuit.

Nec vero curamus etiam, quod nugantur de

ſimilium à ſimilibus curatione. ut enim alia omittam, conceſſo etiam illo, quod ſimilia per ſimilia curentur, neque tamen unum tot diverſiſſimis morborum ſpeciebus ſimile eſſe poterit. Quod ſi roborando tantum internam mumiam vel balſamum morbos expellere dicant, balſamum tamen illud unius modi impedimenta objecta non habet, neque ergo univerſaliter uno modo ſemper roborari poterit: ſicuti nos ſcimus naturam & calorem nativum aliud rebus requirere in febribus ardentibus, aliud in atrophia & phthiſi, aliud in aſthmate & apoplexia, &c.

Unde & Galenus 8. libr. comp. ſect. loc. dicebat: *Impoſſibile eſt pharmacum invenire omnibus dictis affectionibus aptum.*

Sed vide inconſtantiam iſtius ſectæ: de quo optime meritam vetuſtatem adeo inclementer flagellant, id ipſum non ſemel ipſi quoque verum eſſe confitentur. Bombaſtus ipſe in lib. de contracturis fatetur aliquando incurabilem contractionem membrorum oriri poſſe ex læſione aliqua, vel accidente externo aliquo. Eodem lib. inquit: *Quando membri ſpiritus humorque vitæ prorſus perierit, non poſſe curari tum contracturam.* Secundo lib. archidox. hæc habet: *Morbus ex nativitate ſumens exordium in reſtauratione vel renovatione, id eſt curatione*, ut aliqui commodius eũ interpretantur (nam aliqui ſuſpicantur ipſum de reſurrectione & vitæ reſtitutione locutum) *non aufertur*. Toties vero fatum excipit, ut non opus ſit loca citare, quic-

quicquid enim per fatum intellexit, concedit tamen hoc ipſum impedire & obſtare, quo minus morbi curentur interdum.

Aliquoties etiam monuit, hominis propriam naturam tam eſſe aliquando imbecillam, ut bonum fundamentum aut radicem à nativitate non habeat, ac talem conſervari non poſſe. Vere hoc dicitur, eſt tamen contra θέσιν ipſius omnes morbos eſſe curabiles, & exemplum cum regula pugnat.

Alius ex diſcipulis, qui inter primos voluit haberi, ita decrevit, morbum qui non ſit ex cœlo, ſed ex ſupercœleſti cauſa, non ſubjacere lapidi iſti famoſo: Item, ſi unum ex principalibus membris ſeptem (ut numerare ſolent) putredinem vel corruptionem patiatur in ſubſtantia, nullam ſpem ſanitatis ſupereſſe.

Tandem poſtquam omnia tentarunt, & lapidem ſuum (aliaque arcana inferiora) vel inefficacem experiuntur, vel in lucem producere nequeunt, ad incantamenta & impoſturas characteriſticas confugiunt, quæ ego media neque naturalia eſſe, & à re medica alieniſſima, ſupra oſtendi. Neque de his refutationem longiorem inſtituam, videntur enim profecto id genus homines communi quoque interdum ſenſu deſtitui, nec minore τυφωμανίᾳ infatuati eſſe, quam inter Anabaptiſtas quidam deliro enthuſiaſmo correpti fuerunt, ut infinito quaſi labore, quo ad ſanam mentem redeant, opus eſſe videatur. Ne-

que ego nunc eam ob causam hæc scripsi, ut illi sectæ ex professo contradicerem, sed scopum operis hujus hac ex parte indefensum & quasi nudum non putavi esse derelinquendum. Demonstravi igitur figmentum hoc de uno vel pluribus certissimis remediis, contra omnes morbos pugnare cum expresso verbo Dei, cum ratione, cum experientia, & vanitate sermonum, quibus fulcitur, seipsum evertere, nec arbitror fore, ut quisquam eruditior in hac parte à me dissentiat. In hac ergo sententia, quam hoc libro proposui, una cum veneranda antiquitate & perpetuæ expereintiæ testimoniis, acquiesco.

FINIS.

FABRI-

FABRITIUS DE PADVANIS

De

MORBIS,

IN QUIBUS

Præsentaneis uti convenit remediis.

Fabritius de Paduanis

De

MORBIS,

IN QUIBUS

Præſentaneis uti convenit remediis.

Illud mihi ſemper à natura inſitum fuit excellentiſſime Bernardine, ut ſi cuipiam aliquid pollicitus fuerim, quieſcere nunquam poſſit animus meus, donec promiſſis ſatisfecerim, idcirco quamprimum Forolivium me recepi, accepto calamo, quod tibi promiſeram, in hunc ordinem digeſſi. Rogaſti enim dum Bononiæ eſſem, inſtanterque à me petiiſti, ut in his ægritudinibus, in quibus præſentaneis uti convenit auxiliis, aliqua remedia paratu facilia in prima viſitatione ægrotantibus offerenda colligerem, tibique per litteras traderem: Et quamvis hoc mihi perdifficile viſum ſit admodum, nihilominus ut tibi amicorum ſummo, affiniumque meorum gratiſſimo morem gererem, hoc nogotium ſuſcipere non

ſum gravatus, ut tua ſit non cauſas, non ſigna, nec perfectam curationem noſſe; ſed tantum ea quæ in prima viſitatione unicuique ægrotanti pro ratione morbi adhibenda ſint; ideo omiſſis iis omnibus, dico quod ſi vocatus fueris ad aliquem ægrotantem, tunc prima intentio tua ſit in morbi cognitione, ſiquidem impoſſibile eſt ægritudinem curare, niſi cognoſcatur: ut habetur à principe 1. 4. in de cura febricitant. in general. & à Gal. 1. Acut. com. 3. dum inquit: oportet ut prius cognoſcas ægritudines, demum intendas ad ejus curationem, curationem aggredi non valet, niſi per cognitionem cauſæ, ſiquidem rectitudo curationis eſt abſciſſio cauſæ, ut voluit Meſues in ſuis regulis univerſalibus, & Gal. ad Glauc. 1. Erit itaque ſecunda intentio ad morbi cauſam; quibus optimis viſis, ac cognitis ad curationem accedendum erit, quæ per contraria fit actualium vel victualium. 11. Meth. & 3. artis Medicinal. Quare tua erit intentio tertia videre qualia ſint appellanda contraria, ut remota cauſa removeatur ægritudo. At quũ in genere tria ſint inſtrumenta, quibus Medicus ipſe pro introducenda ſanitate utetur, Diæta, Potio, & Chirurgia, authore principe 4. 1. cap. 1. Ideo in quacunque ægritudine inſtituenda eſt debita victus ratio, in ſex rebus non naturalibus, mox deveniendum ad medicinalia, & ad manualem operationem, in quibus opus ſit. Verũ cum multæ ſint ægritudines, in quibus non ita regulariter procedere

dere valent Medici, ideo tunc excusandi veniunt, quoniam coacti sunt pervertere ordinem, & causam morbi aliquo modo negligere, & ad symptomata accedere, illisque succurrere, nulla fere habita morbi, & ejus causæ ratione, ut in forti dolore, animi deliquio, & similibus, id quod etiam mihi continget in hoc sermone meo, ut tibi practicandi modum ostendam. Sed cum plane mihi non constet, quinam sint morbi, in quibus te maxime versari, exerceriq; desideras, idcirco quæ mihi videntur magis sollicitum ac citum Medicum expostulare, hæc per ordinem describam, ab ægritudinibus Capitis initium sumens, mox ad infernas descendens.

De Phrenitide.

PHrenitis cum sit cerebri vel membranarum ejus phlegmone, non indiget imperito, ac negligenti Medico, quin imo diligenti, ac exercitatissimo, quocirca omni ingenio cavendum ne dum confirmetur, senefiat si possibile sit, nam ea confirmata impossibilis est cura. Si quem igitur Phrenitide laborantem præ manibus habueris, stude ut statim mittatur sanguis, præmissa ventris lenitione ex clystere leniente ac refrigerante, quale est quod ℞. cassiæ pro clystere ℥j. mellis violat. ℥ij. ol. viol. ℥iij. decoct. com. pro clystere ℥xv. cum salis modico, & ovi luteo fiat clyster, & sanguis prima vice extrahatur ex cephalica manus, hinc ad duas horas ex cephalica

brachii, si adsit copia sanguinis, demum ponantur sedi hirudines, vel post aures, vel vena frontis incidatur, vel scapulis & naribus cucurbitulæ applicentur secundum exigentiam, & hæc omnia urgente necessitate unica die administrentur, siquidem ægritudo hæc est ex peracutis, & sævorum accidentium, quare servetur dictum Hipp. in 4. Aphor. In acutis eodem die, &c. nec in hoc audiendus est Gentilis, qui voluit in phrenitide pendente à sola bile non esse extrahendum sanguinem, sed medicamento cholagogo utendum, quia ego firmiter teneo, sicut & omnes practici boni tenent, duce experimento, in phrenitide pendente à quacunque materia semper mittendum esse sanguinem, licet plus in sanguinea, minus in biliosa. Verũ tamen est, quod in quacunq; specie ante quartam medicamento bilem purgante uti convenit. Interim fiant diversiones cum ligaturis, frictionibus, lotionibus somniferis, repercutiatur etiam materia, oxyrrhodino ex oleo rosato, aceto rosat. & aqu. rosar. addendo etiam modicum opii, si urgeat necessitas. In reliquis practicantes consule, & imprimis patruum meum & socerum tuum Alidæum virum in arte Medica doctissimum pariter ac expertissimum, qui te non solum in hac ægritudine, sed & in quacunque alia à nobis dicenda digeret, ac auxiliabitur.

De Apoplexia.

INtromittendo te curationi Apoplexiæ, primo considerare debes, an vivat æger vel non, siquidem in Apoplexia aufertur sensus & motus, dignosces autem ex hujusmodi experimentis, primo ponendo speculum chalybeum juxta os & nares inferius, & considerare an anhelitu madetur, vel ponere etiam ad nares vel os cotum optime carminatum, & videre numquid moveatur, vel candelam accensam loco coti, vel ponere cyathum aqua plenum super pectus ægrotantis, & motum aquæ considerare. Nam si speculum inficiatur, cotum, flamma candelæ, vel aqua moveatur, vivit: sin minus nequaquam. Itaque vivente ægrotante cum protestatione curæ te intromittas, primo mittendo sanguinem ex vena jecoraria, hinc ad duas horas ex cephalica, mox apponendo ventosas cum sacrificatione, demum deveniendum ad venas post aures, eis apponendo hirudines, vel secando venam frontis, & hoc intelligas velim in Apoplexia pendente à multitudine sanguinis. Quod si pendeat à materia phlegmatica, fiant clysteria fortia absque eo quod mittatur sanguis, qualia sunt quæ recipiunt centaurium minus, colocynthidis interiora & agaricum in decoctionibus capitalibus, additis postmodum electuariis fortioribus, ut hiera picra, hiera Lagodii, diaphænicon, & hujusmodi, quod si administrari non possunt clysteria, fiant suppositoria

ſitoria fortia, ut ℞. Spec. hieræ ſimpl. pulp. colocynthid. ſalis gemmæ. an. ℈j. mellis q. ſ. & fiant duo vel tria ſuppoſitoria longa, quæ antequam imponantur, mergantur in felle vaccino, poſtea ſupponatur. Fiant frictiones, ligaturæ doloroſę, fricentur pedes, ſale & aceto acerrimo, adminiſtrentur lotiones calidiſſimæ ex decocto rerum capitalium, fiat ſternutatorium, ex elleboro albo, & pipere. Ultimo ſi non excitetur ex hujuſmodi ingeniis, fiant unum, vel duo cauteria actualia in capite. In reliquis optimos practicantes lege ac perlege, & D. Patruum meum Alidæum conſule, nam hæc eſt ægritudinum peſſima.

De Paralyſi.

PAralyſis eſt levis Apoplexia tantum in altera parte proveniens, & in hac à principio cum lenioribus medicamentis procedendum, aſcendendo ad fortiora, & ideo in prima viſitatione ordinandum eſt clyſtere jtale. ℞. betonicæ, camomill. origani, ſalviæ, majoran. puleg. aniſorum, an. mj. miſc. & bulliant in ſ. q. aq. ad ſufficientiam, deinde colentur, & de colatura accipe ℥xv. hieræ picræ, ʒvj. ol. rutæ, ℥iij. mellis roſ. colat. ℥ij. ſalis triti, ʒij. miſc. & fiat Clyſter, fiatque inunctio ex ol. coſtino & anethino nuchæ & toti parti affectæ, incipieſque humoris peccantis coctionem cum ſyrup. de betonic. ſtœchad. & melle roſ. colat. cum ſuis aquis appropriatis, ut

ſalviæ, betonic. &c. in aliis procedendo ut monent practicantes. Pro quo etiam poteris videre D. Patruum in Cap. proprio. Verum cum fere ſemper huic morbo complicetur linguæ paralyſis, prima viſitatione ordinabis mithridatium ori tenendum, & nucis myriſticæ moſcatæ dictæ fruſtulum, vel caryophyllos, ſalviam, &c. Oris tortura eodem modo curatur.

De Epilepſia.

IN morbo Comitiali duo ſunt tempora, & paroxyſmi & quietis: de tempore quietis nihil eſt præſentis negotii, cum noſtra tantum ſit intentio, quid prima vice agendum ſit, ideo noſter ſit ſermo de eo tempore in quo concidunt, ut eos ab actu paroxyſmi relevemus, pro qua intentione exequenda conveniunt ligaturæ fortes ſupra genua & cubitos per 4. digitos in capitibus muſculorum, frictiones extremitatum, præſertim plantæ pedum cum ſale & aceto. Valent etiam cucurbitulæ in ſcapulis & natibus cum inciſione appoſitæ, & ut omnia uno verbo complectar, omne genus diverſionis convenit, ut clyſteria fortia ſi adminiſtrari poſſunt, vel ſaltem ſuppoſitoria. Naribus vero apponendum eſt ſuffimigium factum ex ſemine pæoniæ cum ruta vel caſtoreo, vel linire nares ex ſucco rutæ cum caſtoreo, fumus rutæ viridis combuſtæ etiam per ſe excitat. Item caſtoreum & aſſa fœtida idem præſtant, ſed in quantum poſſumus præſertim in debilibus

bilibus cavere debemus ab iis, quia vires dejiciunt, etiam per os exhibere, vel ſaltem in eo ponere cochleare unum oxymelitis cum caſtoreo & ſemine pæoniæ facit ad excitationem. ut ℞ Oxymel. ſimp. ℥ij. caſtor. pulv. rad. vel ſemin. pæoniæ, an. ℈j. &c. Item collo appendendam jubebis corollam ex rad. pæoniæ virid. vel ſacculum ex pulvere earundem, ſæpeque odorent.

De Lethargo.

CUra à principio in Lethargo tota eſt in evigilatione, quare ordinanda ſunt divertentia omnia, ligaturæ, frictiones, lotiones ex rebus calidis, etiam naribus apponere acetum acerrimum, per ſe vel decoct. origani, majoranæ, ſerpylli, thymi, ſatureiæ, vel herbas hujuſmodi odorare, caſtoreum etiam hoc facit, & oxyrrhodino immiſſum, frontique & ſuturæ coronali applicatum, clyſteria acuta probantur, clamores magni, & evulſio pilorum etiam ſubeticos levant, quod ſi à ſopore non leventur, fiat emplaſtrum ex capillis combuſtis, aceto exceptis, apponaturque ſuturæ coronali, abraſis prius capillis. De cætero fac ut jubent Doctores, non omittendo cauteria actualia in ſutura coronali ubi neceſſitas expoſtulaverit. Eandem curationem recipiunt, quæ hauſerint opium, & cætera narcotica.

De

De Congelatione.

COngelatum calidis fovere convenit, & ideo perfundatur caput ejus cum ol. lilior. in quo dissolutum sit castoreum & euphorbium calidisque pannis foveatur & aqua vitæ trium coctarum balneetur nucha & spina dorsi & fiant clystera fortia, &c.

De Spasmo.

IN cura Spasmi primo procedendum est cum divertentibus, de quibus supra pluries meminimus, mox incipies digerere materiam, si accidentia non sint adeo sæva ut curam ad se trahant, nam stante sævitia accidentium & plethoria in corpore, mittendus esset sanguis: Sin autem à principio evacuandum esset, cum pill. cochiis, fœtidis, agarico trochiscat. & similibus vel cum electuariis ad id facientibus, ut diaphœnic. Indo, &c. dissolutis cum aliqua decoctione capitali & nervos respiciente, & scias in hoc casu nihil melius esse, quam ponere patientem in oleo com. calido, vel ol. decoct. lumbricor. terrestr. & ibi moretur patiens quantum potest virtus tolerare. In punctura nervi cæca ex spina, phlebotomo & similibus, mirabiliter valet linimentum descriptum à D. Patruo, & à me pluries expertum. ℞. Terebinth. claræ, ol. rosar. decoct. lumbricor. terrestr. lotor. cum vino, an. ℥j salis triti, ʒij. sulphur. triti ʒj. misc. & bul-

liant ad sufficientiam, deinde continuo applicentur affecto loco petiæ in dicto liquore intinctæ.

In punctura scorpionum, valet oleum scorpionum linitum, & omne oleum in quo scorpiones ingrediuntur, ut est oleum hypericonis compositum, oleum Clementis, etiam linire locum punctum ex theriaca magna, hancq; per os assumere, vel terram sigillatam, vel eam ex Malta insula advectam, quam D. Pauli Gratiam nuncupant, valet; etiam scorpio suppositus sibi ipsi est remedio. In punctura viperarum vel aspidis vel alterius cujusvis animalis venenosi, valet apponere ventosa super puncturam cũ scarificatione, ipsamq; reiterare multoties, ut virus extrahatur, vel capiant gallinam vel gallum, & anus ejus ponatur super loco puncto, & reiteretur, extrahit enim virus hoc: ultimo super puncturam ponatur Emplastrum factum ex scabiosa cum vitello ovi, etiam hoc emplastrum valet in bubone pestifero, ligetur fortiter membrum læsum super puncturam, & circumcirca liniatur oleis prædictis, & per os assumant theriacam, vel terras prædictas.

De spasmo ex siccitate cum raro accidat, hoc unum dicam, quod si contingat, curandus est cum rebus humectantibus, & ideo balneum olei convenit, consimiliter balneum impinguarium ex dococt. capitis castrati & intestinorum cum rebus emollientibus. De spasmo ex ventositate, quem

quem Gramfum appellant, cum valde molestus sit quandoque, ideo caclefac locum cum decoctione camomill. in vino albo subtili, & postea, madefac locum cum aqua vitæ trium coctarum.

De Catarrho Præfocativo.

MAteria à capite destillans adeo impetuose ad fauces quandoque repit, ut videantur patientes suffocari, quare in isto casu solitus sum exhibere syrupum de papaver. & jujubinum statim cum aq. hordei, & quod etiam iisdem syrupis lambendo continuo utantur prius misso sanguine, vel spatulis appositis ventosis si necessitas urget, quo casu etiam narcotica multum præstant, talia sunt gr. vij. pill. de cynogloss. vel ℈j. phylon. rom. & continuo habeant in ore pillulas bechicas vel Savoneam, quod si salsus fuerit, nil melius exhibere quam notabilem lactis quantitatem, si febris non adsit. In pueris fiat cauterium in nucha vel ponatur pulvis capitalis in bregmate cum cætera ipsis minime possint administrari. Cætera ex libris & Patruo addisces.

De Mania.

IN Mania properandum est ne confirmetur, quia in vanum post esset labor, quare præmisso lenitivo, ex manna vel cassia cum epithymo vel saltem aliquo clystere, mittatur sanguis

ſecundum oportunitatem & in talibus procuretur ſomnus cum hujuſmodi lotionibus.

℞. Flor. violar. nenuphar. anethi, cort. rad. mandragor. ſem. lactuc. vel folior. ejuſdem, ſem. hyoſciam. alb. an. mj. capitum papaver. alb. cum ſuis ſeminib. n. xiij. miſc. & bulliant in ſ. q. aq. fluvialis ad ſufficientiam & uſui ſervetur, exhibendo etiam ſyrupum de papavere cum aq. lactucæ hora ſomni, nec non naribus & temporibus talem adminiſtrando inunctionem. ℞. ung. populeonis ol. de nenuphare, an. ℥ß. opii, croci, an. gr. vj. Miſc. & fiat linimentum, & ſic dormient, nam cum dormiunt ſanantur, in reliquis D. Patruum conſule, quia multos ab eo ſanatos vidimus.

De Ophthalmia.

IN cura Ophthalmiæ primo removenda eſt inflammatio cum divertentibus, & ideo phlebotomia ex cephalica manus convenit, præmiſſo clyſtere lenitivo, poſtea ponantur ventoſæ in ſcapulis cum ſcarificatione, fiant lotiones divertentes, & ordinentur aliquæ pullulæ, ut aureæ, aggregativæ, vel modicum elect. de ſucco roſar. à cœna ſumendum, & ſemper mente teneas dictum Hipp. cum dixit, Lippientem alvi profluvio capi, bonum. In oculum ponatur aq. roſar. infuſionis ſumach, vel lac cum aq. albuminis ovi conquaſſati, vel panis medulla in lacte infuſa, & ſuppoſita. Si vero in oculo aliquid inciderit, tunc opor-

oportet primo illud removere, infundendo & agitando oculum apertum in aqua frigidissima, vel aliquis intrudat aquam cum vehementi impetu in oculum apertum, vel tenaculis extrahatur, mox curetur cum prohibentibus inflammationem ut supra, imponendo petias in ol. rosar. infusas si adfuerit dolor.

Ad oculi contusionem valet absinthium pulverizatum, vel optime contusum cum albumine ovi permixtum & appositum, applicato fronti defensivo communi exterius circa palpebras, inungendo cum unguento de alabastro, vel de cerussa, &c.

De Dolore Aurium.

IN vehementissimo Aurium dolore procedendum est, quemadmodum fit in omni inflammatione, nempe ipsam prohibendo, & ad hoc omne genus diversionum valet, ut supra. Et infundere ol. rosat. in aurem sedat dolorem, sed magis efficax est, & expertum ol. rosar. decoctionis sem. hyosciami albi auribus immissum, vel ol. rosat. decoctionis lumbricorum terrestrium, & scarabæorum.

De Dentium Dolore.

SI dentium dolor proveniat ex dente corroso, extrahatur, vel saltem cum ferro ignito cauterizetur vel intus ponatur de oleo sulphuris, vel de aqua forti, si vero ex alia proveniat causa, fiat

decoctio ex vino decoct. pyrethri & salis, vel fiat sacculum ex sale asso maxillæ apposito.

De Angina.

INtentio Medici in principio curationis est, ut resolvatur, & ideo præmisso clystere lenitivo fiat sanguinis missio ex cephalica manus, demum ex cephalica brachii, postea ex cucurbitulis si urgeat necessitas: Ultimo veniendum est ad incisionem venarum sub lingua, & hæc omnia uno eodemque die fiant, parentur etiam gargarismata repercutientia ex diamorone, syrup. myrtino cum aqua plantag. & rosarum, vel cum aqua & aceto, vel cum lacte vaccino. Et in quacunque angina etiam pendente à sola bile mittendus est sanguis primo, dicant quicquid velint Mesues, & alii.

De Fluxu Sanguinis Narium.

IN fluxu sanguinis narium, divertatur sanguis ad contraria, extrahendo sanguinem vel ex cephalica, vel ex talo in pede, hauriendo paucam quantitatem pro vice, fiant frictiones & ligaturæ, ponantur etiam cucurbitulæ in hypochondriis, ita ut si sanguis fluat ex nare dextra, ponatur ventosa in loco jecoris, sin ex sinistra in loco lienis. Naribus insuffletur pulvis trochiscor. de carabe, & ponatur defensivum in fronte, vel ex gypso albumine ovi excepto, vel ex sanguine draconis, bolo armeno, & ovi albumine. In impetuose inscie patiente, aquam in faciem perjicito,

cito, ſiſtit enim ſanguinem. Fiat ſtriellum ex bombace intincto in ſucco plantaginis cum ovi albumine, & pulvere trochiſcor. de carabe, vel gypſo, & naribus intus adaptetur, & iis non conferentibus detur per os phylonii perſici ℈ij. cum aq. portulacæ. Ne obliviſcaris teſtes aq. gelida perfundere.

De Infixis Gutturi, & Gulæ.

SI ſpina vel os, vel alterius rei fruſtulũ, gutturi vel gulæ figatur, tenaculis extrahatur ſi poſſibile eſt, ſin minus provocetur vomitus vel ligetur fruſtulũ carnis bovinæ aſſatæ filo, & deglutiatur, poſtea arrepto filo, diligenter illud fruſtulum extrahatur, & exibunt omnia gutturi, & gulæ infixa.

De Relaxatione Vvulæ.

AD uvulæ mollificationem, valet piper per ſe cum ſpatula impoſitum elevando ipſam, vel ℞. Cort. granator. balauſtior. myrtillor. an. ʒj. alumin. rochæ, piperis, an. ℈j. miſc. F. pulvis. Fac ut ſupra.

De Aſthmate.

IN paroxyſmo Aſthmatis exhibe ʒj. theriacæ opt. vel fluente catarrho phylonium paulatim deglutiendo. Oleum amygd. dulc. recens potatum, & inunctum anhelitus difficultatem compeſcit. Paretur aqua mulſa decoct. hyſſopi, ſcabioſæ, capillor. vener. &c.

De Dolore Ventriculi.

STante dolore in ventriculo exhibeatur vomitivum ex aq. camomill. cum oxymelite ſimp. & fiat clyſter ſaltem ad divertendum, & per os exhibeatur hiera, vel electuarium de dactylis, & ſi nimis fortis eſſet dolor da phylonium per ſe vel cum electuario de dactylis, augendo doſin ſolutivi, nam virtute narcotici hebetatur, ac tardatur virtus ſolutivi, & loco ipſorum poteris exhibere ℥ß. diacymini cum vino vel brodio decoct. camomill. extrinſecus foveatur cum cineribus calidis vino aſperſis, vel abſinthio ſuper tegula calefacto vino cretico aſperſo, vel ol. de ſpica, in quo infundatur lana ſuccida & ſuperponatur.

De Cholerica Paſſione.

IN paſſione Cholerica ſtatim exhibenda ſunt pharmaca bilem educentia, & in hoc præſtat, & à me pluries expertum rabarbar. ℈iiij. propinare cum aq. acetoſæ vel endiv. in die minoris afflictionis vel quietis, ſolet enim motus tertianarios inſequi.

De vomitu laborioſo.

SI vomitus à materia cholerica exhibeātur quę habent bilis fervorem compeſcere, ut acetoſa omnia, ut ſuccus arantiorum, limonum, granatorum, cydoniorum, & eorundem ſyrupi, Syrupus de

de ribes orientalis, & de acetositate citri multum præstant in vomitu prægnantium. Vomitum phlegmaticum sedat succus menthæ sylvestris potatus, & ego certa experientia didici valere sal ustum appositum.

Si ex ventriculi debilitate vomitus accidat, valet fotus ex mentha, absinthio, & rosis rubris decoctis in vino, vel inunctio facta ex oleis absinthii, mastichis, menthæ, nardi, cydoniorum & similibus, vel apponere emplastrum de crusta panis, per os exhibendo mivam aromaticam & simplicem, cum syrupo de mentha.

De Fungis Nocivis.

PRimo omni celeritate properandum est ad vomitum, ideo exhibeatur oleum cum lixivio dulci & modico salis, & post vomitum detur theriaca magna cum oxymelite ad potandum, vel uti rusticano remedio, allio crudo.

De venenis Assumptis.

PRimo fac vomitivum ex oleo cum lixivio, imponendo ʒj. terræ sigillatæ, exhibe multam lactis quantitatem, post da decoctionem gallinæ, fac clysteria ex lacte, & da theriacam cum decocto gentianæ, myrrhæ, & baccar. lauri; quod si poteris venenum assumptum cognoscere ad Dioscor. ad Conciliator. & ad Ticinensem Guainerium, & proprium exhibeas bæzohar.

De Syncopi.

IN Syncope fiant frictiones, ligaturæ, irroretur facies aq. rosat. & aceto rosar. vel aq. rosar. cum malvatico. Fiat Cordi Epithema ex melissi calefacta cum vino optimo, vel tale quod ℞. Aq. meliss. rosar. bugloss. violar. borag. an. ℥iiij. specier. cordial. pro Epithemate cordis ℥ß. croci, ʒj. aceti opt. ℥ij. vini cretici, ℥v. Misc. & fiat Epithema calidum regioni cordis cum holoserico de Kermes vel panno de purpura, si adesset timor de casu virtutis. ℞. 4. Cordialium conservarum, pulv. cordialis pro cibo, manus Christi perlati. an. ℥ß. cum syrup. de pomis, vel de corticibus citri fiat Electuarium, de quo exhibe ℥ß. cum brodio, in quo tertia pars aquæ carnis sit dissoluta.

De Sputo Sanguinis.

DIvertatur sanguis ad contrariam partem extrahendo de ipso per interposita spatia, ut melior fiat diversio, fiant frictiones & ligaturę dolorosæ, per os detur de electuario mirabili D. Patrui ʒj. pro vice exhibendo immediatè ℥iiij. aq. portulacę, vel si ad manum non esset tale electuarium, detur ʒj. phylonii persici cum tantundem facchar. violati, vel rosat. antiqui, cum aq. antedicta. Vtatur diatragacanth. cum bolo.

De Dolore Laterali.

FIat phlebotomia ex latere affecto, extrahendo notabilem sanguinis quantitatem, sunt qui etiam ex opposita parte sanguinem mittant. Pro quo notandum, quod si vocatus fueris in principio principii, stante sanguinis multitudine, mane ex latere opposito, vesperi ex affecto sanguinem detrahes; verum si non fueris vocatus in principio principiante, sed 3. vel 4. die ut plurimum fit. Vel non adfuerit tanta sanguinis copia, tunc semper ex affecto latere sanguinem mittes, semper præmittendo clysterem lenitivum, fiat etiam à principio inunctio ex oleo violato, oleo amygd. dulc. & butyro, & ut materia incrassetur, & facilis reddatur sputus, diapenidion, diatragacanth. frigid. sacchar. violatum exhibe.

Pro dolore mitigando parietariam frixam cum butyro apponito, vel vesica aq. tepida, vel oleo communi, vel sem. lini semiplena locum foveto.

De Dolore Colico & Iliaco.

IN Colica primo fiat clyster, ex ol. rutaceo vel camomill. provocetur vomitus cum aq. camomill. ex oxymelite simp. & reiteretur tale clystere. ℞. Camomill. anisor. fœnicul. rutæ, puleg. calament. an. mj. Misc. & bulliant in s. q. aq. & vini ad sufficientiam: deinde colentur, & de colatura ℞. q. s. pro Clystere, cui adde mellis

rosat.

rosat. coll. ℥ij. Benedict. Electuar. de dactylis, an. ℥ß. ol. rutac. ℥iiij. salis triti ʒij. cum ovi luteo. f. clyster; per os exhibe diacyminum, vel elect. de dactylis, addendo si vehementia doloris adfuerit ℈ij. Phylonii Romani, nec credas dicentibus non esse admiscenda narcotica solutivis, quia experientia est contra eos. Per exterius applica ventosas, fac fomentationes & sacculos prout scis. In dolore Iliaco procedendum est ut in dolore colico, verum exhibe ol. amygd. dulcium, vel oleum amygdalar. amararum.

De Dolore Nephritico, ex Lapide.

EXhibe cassiam cum terebinthina, vel benedictam cum terebinth. addendo Justini ʒj. vel tantundem lapid. Iudaici. Fiat clyster ex ol. amygd. dulcium, vel amarar. ol. scorpion. cum terebinth. & succo parietariæ faciendo ex iisdem fomentationes, sed in his adde croci ʒj. Clysteria ex succo parietariæ & urina, vel ex ol. rutaceo decoctionis alliorum. Ad extra ponantur ventosæ magnæ, vel ponatur parietaria cum butyro frixa; verum stante dolore propina ol. amygd. dulc. vel amarar. ℥vj. quia mirabiliter lapidem ejiciunt.

De Difficultate Vrinæ.

FIat clyster ex decoct. malvæ, altheæ, sem. lini, parietariæ, petroselini, granor. alkekeng. saxifrag. milii solis in aqua, de quo ℞. ℔j. olei amygd.

mygd.dulc. ℥iiij.mellis violat. ℥ij.benedictæ ℥j. cum ſale&ovi luteo fiat clyſter,per os exhibe ol. amygd. dulcium, vel amarar. vel hoc decoctum. ℞. Granor. alkekeng. n. xxx. bulliant in aqua ſaxifragiæ, vel creſcionum, & cum ℥ij. oxymelit. ſimp. exhibe, vel loco horum, ſucci parietar. depurat. ℥iiij. Fac fomenta in capitulo præcedenti deſcripta, vel ex radicib. uſualibus tritis, & in ol. ſcorpion. bullitis, pectini fac cataplaſma, vel propina vinum alb. ſubtile infuſion. rad. uſualium tritarum & expreſſ. quia ſtatim facit mingere.

Ad Mictum Involuntarium.

DA bibere vinum vetus, in quo decocta ſit ruta,& utere unguento Comitiſſæ,& ſingulo mane exhibe ℥j. pulver. ericini terreſtris uſti.

De vermibus.

FIat clyſter ex lacte aſinæ cum melle vel ſaccharo, exhibe per os rabarb. elect. ʒß. corallinæ, diptamni albi, ſeminis xanthi an. ℈ß. plus minus ſecundum ætatem, miſce & fiat pulvis, & detur cum vino dulci. Vel detur de Electuario della campana Bononiæ quod ℞. Sementinæ ʒiij. dictamni ℥ij. croci ʒj. mellis q. ſ. & fiat Electuarium, doſis eſt ʒ ß. vel fiant bellaria vel Zaldones cum rabarbaro, & ſaccharo. Ungantur pulſus & tempora ex theriaca vel mithridato, cum aloë, myrrha, & croco, aceto &

ſucco

succo arantii acetosi, vel statim exhibe succum arantii acetosi cum oleo.

De Dysenteria.

SI proveniat à multitudine bilis, fiat ejusdem evacuatio, cum rhabarb. in aq. plantag. dissoluto, fiant singulis diebus lotiva clysteria ex decoct. hordei tosti cum foliis plantag. vel ex lacte vaccino chalybeato cum ol. rosat. vel exhibeatur succus plantag. depuratus ad ℥iij. illineatur venter ol. rosato omphacino, & ol. de cydoniis vel sevo hircino. Pro remotione doloris ventris facit rete castrati in oleo rosato calido infusum, & ventri appositum. Per os utatur diacydonite, cum saccharo, dialorbo, diacornu.

De Tenesmo.

FEre semper cum dysenteria, complicatur Tenesmus, cui præstat verbascus in vino nigro decoctus & suppositus. Item sedere super asserem cupressi inuncto sevo hircino prodest, vel suffumigare anum cum pice græca. Hoc idem præstant sacculi ex sem. lini, ex furfure, ex melica, in vino decoctis & suppositis.

De Testium Contusione, & Inflammatione.

EXhibe cassiam ut ℥x, & mitte sanguinem ex vena jecoraria lateris affecti, post fac emplastrum ex faba fresa decocta, & cum oleo rosato permixta appone.

De Do-

De Dolore Vteri.

PRimo fiant clysteres ex ol. rutaceo, camomill. vel de sem. lini, cum butyro capiendo ℥xij. olei, & ℥iiij. butyri recent. vel exhibeantur ℥vj. olei amygd. amarar. præsertim si materia fuerit flatuosa, vel ℥ß. diacymini. Ad extra artemisiam cum pinguedine anseris decoctam ut emplastrum vel inungas ex ol. de Keiri citrina, de camomill. ruta; vel ex ol. de petroleo, (vulgo de sasso) præsertim in materia frigida. Fiant sacculi ex semine lini cum artemisia & camomill. & bulliant in vino, & expressi applicentur. Ultimo ponantur in ol. tepido, & trypheram magnam exhibe ad quantitatem ℨj. cum aq. camomill.

Si dolor sit post partum ut plurimum contingit propter menstrua retenta, cum enim non expurgantur, materia in utero retinetur, quæ est causa doloris, & ideo singulis diebus fiant frictiones in coxis, in iisque ad intus ponantur cucurbitulæ sine scarificatione, vel sanguis ex talo mittatur, fiant clysteria supradicta, mane exhibeatur patera brodii decoctionis artemisiæ, scænanth. capill. vener. cum modico cinamomi; in reliquis ut supra faciendo, si erit opus frutatum ex luteis ovorum cum succo artemisiæ in sartagine, & ante & retro applica. Si vero dolor sit ratione inflammationis mittatur sanguis ex jecoraria in brachio, mox ex talo in pede, & petias in ol. rosato infusas regioni matricis apponito.

De Pro-

De Profluvio Sanguinis ex Matrice.

FAc phlebotomiam reiteratam ex ambabus jecorariis, ligentur brachia super cubitum fortiter, ponantur ventosæ magnæ in radicibus mammillarum, exhibe de Electuario D. Patrui, vel de phylon. persico ad ʒj. cum aq. portulac. ℥vj. mox procede ut in tractatu D. Patrui de morb. mulierum.

De Suffocatione Vteri.

SUffocatæ mulieres, adeo sensibus, motu & calore privantur, ut Apoplecticæ ac mortuæ appareant, ideo procedendum ut in cura Apoplexiæ quantum ad excitationem. Quare à principio vinciantur artus fortiter, fiant frictiones, alta voce vocentur, & apponantur femori, & in poplite magnæ ventosæ sine scarificatione, fricentur pedes sale & aceto, fiant clysteria vel suppositoria flatum discutientia; naribus fœtida apponantur, ut lychnium extinctum, capilli usti, pennæ perdicis ustæ, sottularia usta, castoreum, assa fœtida, & similia, inferius vero odorata, quale est hoc linimentum. ℞. ol. lilior. ʒj. croci, muschi fini, an. gr iij. si fuerit dives adde tantundem galliæ moscat. cum bombice fiat pessarium, & intinctum in prædicto liquore vulvę intromitte, vel obstetrix intingat digitum in dicto liquore & vulvæ imponat titillationem faciendo. Exterius è regione uteri apponatur filum in aq. cum

cum cineribus coctum & expressum, vel ponatur emplastrum ex galbano, & per os exhibeatur ℥ß. castor. formando pilulam, vel cum oxymelite dissolvatur & detur in ore ut transglutiat.

De Vteri descensu vel præcipitatione.

IN isto casu contrario modo procedendum est, naribus odorata, subtus ad vulvam fœtida administrentur, & ideo quæ dicta sunt in præcedenti capitulo, contrario modo adaptentur. Sed præter dicta præstat in hoc casu fumus subtus receptus per embrotum ex stercore bubulo exiccato, & super prunas projecto, vel ovum putridum lana exceptum & impositum, ponantur cucurbitulæ sub umbilico, & detur ℥j. ipsius galbani per os, nam hoc reducit uterum in propriam sedem. Si vero nimis descenderit, procede ut in cura exitus intestini recti, infra.

De Partu Difficili.

ADeo periclitantur mulieres in partu vel doloribus detinentur, ut quandoq; utrorumque obitu, nempe matris, & filii sit timendum, ideo licet tunc Medico partum facilem reddere, accelerare, ac provocare. Quare si tibi afferatur mulier quæ multum laboret in partu, debes te taliter gerere, ut quam celerrime partum in lucem edat, & ad hoc singulare est remedium quo ego utor, & à D. Patruo expertum habeo. ℞. Boracis orientalis. ℨj. croci, cinamom. an. ℈j.

pulverisentur subtiliter, & in vino dulci, vel decocto artemisię calido exhibeatur si dolores partus adfuerint; Sin minus cum hydromelle quia dolores provocat, nam sine doloribus non fit partus. Et hic pulvis etiam educit secundinam sine noxa. Ad idem etiam valent, & ad fœtum mortuum educendum trochisci de gallia moscata descriptione Rhazis in 9. ad Almansorem in cap. de Tremore Cordis, quorum dosis est ʒj. in vino albo subtili calido, si enim certa experientia ac vera non fallant. Quod si minus tardaret, adhibe sternutamenta, & fac ut valido nixu flatum retinendo inferius fœtum protrudat, & pro vulva inungenda fiat hoc linimentum. ℞. ol. lilior. amygd. dulc. butyri recent. pingued. anser. anatis, gallinæ, muccilag. sem. lini & sem. altheæ, an. ʒ ß. misc.

De Dolore Hæmorrhoïdarum.

SI dolor fuerit fortis & vehemens, una cum hæmorrhoïdarum inflammatione ac tumore fiat phlebotomia ex basilica dextra in satis notabili quantitate, postea ponantur duæ hirudines venis hæmorroïdalibus extrahendo ʒiiij. sanguinis, fiatque postmodum hoc unguentum, ℞. ung. populeon. ol. violat. an. ℥j. vitell. ovor. n. ij. Misc. & continuo pecias hoc liquore perfusas applica, & si opus fuerit, adde opii gr. iij. croci, gr. v. quod si adhuc persistat dolor, fiat tale balneum. ℞. Flor. & fol. tapsi barbati, sem.

lini,

lini, fœni græci, hypericonis, anethi, ſem. malvæ, altheæ, cynogloſſ. fol. hyoſciami, rad. altheæ, an. mj. Miſc, & bulliant in ſ. q. aq. fluvialis ad ſufficientiam, & fiat balneum in quo ſedeat patiens umbilicotenus per horam, vel fiat fomentum cum ſpongiis, & poſt fomentationes inungatur tali linimento: ℞. ol. cydonior. roſat. ol. violar. ſevi hircini an. ℥ß. ceruſæ, ʒij. caphuræ ℈j. opii. gr. v. croci, ℈ß. Miſc. vel fiat talis inunctio quæ eſt optima. ℞. ol. roſat. decoct. lumbricor. terreſt. porceleorum ac ſcarabeorum, ol. vitellor. ovor. an. ʒj. Miſc. & inungatur locus affectus.

De Profluvio ſanguinis ex Hæmorrhoïdibus.

FIant quotidie clyſteria ex lacte chalybeato, vel ex ſucco plantagin. & fiat phlebotomia diverſiva, & ſingulo mane accipiat ʒjß. Tryphera minores ex arte Phenonis, cum ℈j. phylonii Perſici, ſuperbibendo ℥iij. aq. portulacæ, & per clyſteres injiciantur pulveres adſtrictivi; ſi extra non appareant venæ quales ſunt trochiſci de carabe, de terra ſigillata, bolus Armenus, ſanguis draconis, &c. vel ſi extra appareant, ſuperponatur tale Emplaſtrum. ℞. Boli armeni, ſang. dracon. terræ ſigillat. thuris, maſtich. aloës, pilorum leporis, troch. de carabe, an. ʒj. Miſc. & cum ovi albumin. fiat Emplaſtrum, etiam fuligo camini albo ovi excepta, & impoſita ſanguinem hæmorrhoïdalem ſiſtit.

De Exitu Inteſtini recti.

IN cura exitus inteſtini recti conſiderare oportet, primo an inteſtinum inflammatione laboret vel non, quod ſi fuerit inflammatum, & in adultis fiat phlebotomia diverſiva, niſi aliud quippiam obſtet ex baſilica dextra, poſtea lavetur inteſtinum ex aqua hordei decoct. rerum adſtringentium, ut myrtillor. cort. granator. ſem. plantag. balauſt. ſumach, roſar. rubrar. &c. poſtmodum inungatur ol. roſato omphacino, & ex pulvere prædictorum adſtringentium aſpergatur, & intromittatur. Si vero non fuerit inflammatum, lavetur cũ vino nigro ſtyptico decoctionis ſcoriæ ferri, poſtea inungatur ex oleo roſato, cydonior. myrtino, & tali pulvere adſpergatur. ℞. Sandaracæ ſcriptorum, thuris maſcul. cort. granat. myrtillor. gallæ, cupullarum glandium, roſar. rub. an. ʒ ß. pulveriſentur ſubtiliter, & miſce, & facta pulveris adſperſione intromittatur & patientem ſtare jube coxis altis, & elevatis. Iis etiam modis præter ſuperius dicta, curatur exitus Matricis, ſi nimis deſcenderet.

De Doloribus Arthriticis.

STante plethoria in corpore, in doloribus articulorum mittendus ſanguis eſt, ſecundum tenorem virtutis & morbi magnitudinem exhibenda ſunt catapotia ex hermodactylis ad ʒj. cum aq. ivæ. Et juncturæ ol. roſar. ſunt perfudendæ,

dendæ, si vero materia sit multa & phlegmatica exhibe pillulas de hermodactylis majores, & ol. camomill. decoctionis lumbricor. terrestrium juncturas illine. demum procede secundum intentiones curativas, de quibus apud Authores.

De Dolore Coxendico.

IN dolore Coxendico si materia sit sanguinea, vel sanguini mixta, manè fac phlebotomiam ex basilica lateris affecti, vesperi ex vena schiæ in talo in parte sylvestri præmisso clysteri, quale est quod ℞. camomill. parietariæ, fol. malv. violar. rutæ, betonic. ivæ, hypericon. anisor. fœniculi, ana mj. fiat decoct. de qua ℞. q. s. pro clysteri, cui adde hieræ picræ, ol. camomill. ℥iij. mell. ros. colat. ℥ij. salis ʒij. misc. & f. clyster. cum ovi luteo, imponendo loco dolenti ivam & camomillam in vino bullitam, vel faciendo sacculum ex milio, & sale, & furfure.

Si vero materia fuerit phlegmatica, exhibe pillulas de hermodactyl. ʒj. & utere clysteriis acrioribus, imponendo in decoctione colocynthidem, agaricum, centaurium, &c. nec non & electuaria fortiora, exterius fovendo locum cum ol. vulpinor. lumbricor. terrest. rutaceo, camomill. anethino, & similib. præmissis fomentis ut suprà.

De Dolore Podagrico.

IN principio doloris podagrici vel chyragrici, nihil melius reperiri posse crediderim, quam perfundere locum dolentem ol. rosato completo, & hoc expertus sum, & optimè successit, & mittere sanguinem in doloris vehementia est ex melioribus remediis in tantum quod dixit Celsus, si inter initia statim fiat, sæpè annuam, nonnunquam perpetuam præstat valetudinem, in assuetis autem pati hujusmodi dolores, non semper mittendus est sanguis, nam plus esset nocumentum quam juvamentum, ut voluit Ægineta, verum semel aut bis ad plus in anno iis mittere sanguinem non solum præservat, sed & quandoque curat. Linire etiam locum in causa calida cum linimento facto ex cassia, muccilag. psyllii, & ol. rosat. valet, vel emplastrum ex pane trito, lacte, & ol. rosato, addendo modicum opii si urgeat necessitas. In podagra vero pendente à materia pituitosa pro majore parte etiam mittendus sanguis est, licet non in tam magna quantitate, ut fit in sanguinea, fiant clysteria, provocetur vomitus, adhibe loco doloroso, ol. camomill. cum rosaceo, vel emplastrum ex furfure & suba cum modico aceti, etiam ol. de ranis præstat, mox accinge te ad humoris peccantis coctionem ad ulteriora procedendo prout erit opus: semper memoriæ tenendo, quod jejunium,

nium, vomitus, & abſtinere à vino ſint ea in quibus maximè ſperatur ſanitas in hoc caſu.

De Ambuſtis, & Syderatis.

SI qua remedia in promptu habere Medicum oportet, ea ſunt quę ambuſtis, ſyderatis, id eſt, fulmine ictis, & ex alto prolapſis conveniunt, ſiquidẽ nullo interpoſito tempore remedia adminiſtranda ſunt. Idcirco in ambuſtis partibus initio calorem reſtringere oportet, ne inflammatio ſuperveniat, nevè puſtulæ oriantur, & ideo poſt combuſtionem valet linitio facta ex ol. roſato cum ovi albumine, vel ℞. Calcis lotæ ℥ij. ol. hypericon. q.ſ. & fiat linimentum, de quo à principio uſque ad finem uti convenit, & mirabiliter operatur in quacunque combuſtione, ſive ſit ex aqua fervente, vel oleo, vel igne, vel pulvere bombardico, ad quem valet etiam ol. ſambucinum, & ſis memor, ubi ſit opus, ſanguinem mittere, & alia moliri. Ad Syderatos vero valet adſperſio ex lotio aſini ex Galeno. vel utere una ex tribus inunctionibus deſumptis à Valeriano lib. 3. de re Medica, cap. 16.

De Prolapſis ex Alto.

HIs qui ex alto cecidere, facta alvi lenitione per clyſterem, mittatur ſanguis ex oppoſita parte, vel apponantur cucurbitulæ, vel ſimul & & ſemel hoc & illud fiat. Sequenti mane hanc potionem exhibe. ℞. Rhabarb. elect. & pulve-

risat. ℈iiij. mumiæ, rubiæ tinct. ana ʒß. diaprun. lenit. ʒvj. cum aq. plantag. f. potus, vel cum decoct. pulli nigri non depilati, quod decoctum debet continuari ad 7. dies, alternis diebus exhibendo prædictum pulverem sine diapruno.

Ad extra emplastretur cum stercore bovino & ol. rosato, vel involvantur in pelle arietina adhuc calente, vel accipiatur diathæa cum ol. myrtino vel rosato, & inungatur & adspergatur pulvere cumini, & fol. myrti, & rosarum rubrarum. *Laus Deo.*

Hæc sunt Amantissime Bernardine, quæ mihi in gratiam scribenda proposueram, quæ si tibi placuisse cognovero, scias id mihi fore tam gratum, quam quod gratissimum. Fruere itaque ac boni consule, & me ut soles dilige. vale. Forolivii xv. IuliiM. D. LXVIII.

Idem FABRITIVS DE PADVANIS,

Med. ac Philosophus Physicus.

IN-

INDEX RERUM
IN LIBRUM
BRUNONIS SEIDELII
De Morbis Incurabilibus.

D.

E.

Ex-

Helio-

In

Medi-

Morbi

Q Octavii

Qua-

Q.

R.

S.

FINIS.

ELENCHVS CAPITVM

Quæ in Tractatu

FABR. DE PADUANIS

OCCURRUNT.

FINIS.